

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
ΣΧΟΛΗ ΧΗΜΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ – ΤΟΜΕΑΣ ΙΙ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

**ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΙ ΤΥΠΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ
ΤΩΝ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΤΟΥ ΕΜΠ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Του

ΗΛΙΑ ΒΑΛΑΧΕΑ

Επιβλέπων Καθηγητής : ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΣΑΚΑΝΙΚΑΣ

Αθήνα, Φεβρουάριος 2019

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
ΣΧΟΛΗ ΧΗΜΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ – ΤΟΜΕΑΣ ΙΙ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΙ ΤΥΠΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ
ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΤΟΥ ΕΜΠ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Του
ΗΛΙΑ ΒΑΛΑΧΕΑ

Επιβλέπων Καθηγητής :ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΣΑΚΑΝΙΚΑΣ, Επίκουρος Καθηγητής ΕΜΠ

Εγκρίθηκε από την τριμελή εξεταστική επιτροπή το Φεβρουαρίου 2019.

(Υπογραφή)

.....
Καλογήρου Ιωάννης
Καθηγητής Ε.Μ.Π.

(Υπογραφή)

.....
Τσακανίκας Άγγελος
Επίκουρος Καθηγητής Ε.Μ.Π.

(Υπογραφή)

.....
Παυλάτου Ευαγγελία
Καθηγήτρια Ε.Μ.Π.

Αθήνα, Φεβρουάριος 2019

(Υπογραφή)

.....
ΗΛΙΑΣ ΒΑΛΑΧΕΑΣ

Διπλωματούχος Χημικός Μηχανικός Ε.Μ.Π.

© 2019 – All rights reserved

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στην παρούσα διπλωματική εργασία, αναλύεται το θέμα της επιχειρηματικότητας των αποφοίτων μηχανικών του ΕΜΠ, καθώς είναι σημαντικό να αναδειχθεί εάν η εκπαίδευση στο ΕΜΠ, συμβάλλει στην παρακίνηση των αποφοίτων για ανάληψη επιχειρηματικής δραστηριότητας. Επίσης, η παρούσα διπλωματική εργασία, παρουσιάζει το βαθμό συμβολής των σπουδών στο ΕΜΠ για την επιχειρηματικότητα ευκαιρίας ή ανάγκης.

Μετά την ολοκλήρωση της διπλωματικής μου διατριβής θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στον κύριο Τσακανίκα Άγγελο, Επίκουρο Καθηγητή, στο Εργαστήριο Βιομηχανικής και Ενεργειακής Οικονομίας, του Τομέα ΙΙ, της Σχολής Χημικών Μηχανικών, για την ανάθεση του θέματος, την καθοδήγηση, την πολύτιμη βοήθειά του στο εργαστηριακό μέρος αλλά και για την γενικότερη συμπαράστασή του κατά την διάρκεια της εκπόνησης και συγγραφής της παρούσας διατριβής. Επίσης, ευχαριστώ θερμά την κυρία Καστέλλη Ιωάννα για την συνεχή καθοδήγηση και επικοινωνία που είχα καθ' όλη την διάρκεια συγγραφής της διπλωματικής μου εργασίας. Επίσης, οφείλω ένα ευχαριστώ στον υποψήφιο διδάκτορα του Εργαστηρίου της Βιομηχανικής και Ενεργειακής Οικονομίας του Ε.Μ.Π, Σιώκα Γεώργιο που με καθοδήγησε και μου έδωσε πολύτιμες συμβουλές για την στατιστική ανάλυση του εμπειρικού μέρους της διπλωματικής εργασίας. Τέλος, θα ήθελα να αφιερώσω την διπλωματική μου εργασία, στους γονείς μου, για την αμέριστη βοήθεια και πολυεπίπεδη συμπαράσταση σε όλη τη διάρκεια της ζωής μου.

Ηλίας Βαλαχέας

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική μελετά τη σχέση της εκπαίδευσης με την ανάληψη επιχειρηματικής πρωτοβουλίας από απόφοιτους μηχανικούς, ειδικότερα δε απόφοιτους μηχανικούς του ΕΜΠ. Το συγκεκριμένο επάγγελμα δίνει αρκετές προοπτικές απασχόλησης και αυτοαπασχόλησης εφόσον ο απόφοιτος λάβει την απαραίτητη γνώση από το Πανεπιστήμιο όπου φοιτά σχετικά με το αντικείμενο της *επιχειρηματικότητας*, καινοτομίας και διοίκησης επιχειρήσεων. Ωστόσο, εκτός από τη συμβολή της εκπαίδευσης σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και το επίπεδο των δεξιοτήτων επιχειρηματικής σκέψης που έχει ήδη ο *απόφοιτος μηχανικός*. Επιπλέον, είναι σημαντικό ότι μεγάλο ποσοστό των αποφοίτων μηχανικών επιλέγουν την επιχειρηματική δραστηριότητα είτε ως λύση ανάγκη είτε ως λύση ευκαιρίας. Η διαπίστωση της συμβολής της εκπαίδευσης στην ανάληψη επιχειρηματικής δράσης, προέρχεται από την εμπειρική μελέτη της παρούσας εργασίας. Συγκεκριμένα, εξετάστηκε ο παράγοντας της εκπαίδευσης των αποφοίτων του ΕΜΠ για την ανάπτυξη της επιχειρηματικής πρωτοβουλίας. Εν κατακλείδι, διαπιστώθηκε ότι η εκπαίδευση που έλαβαν οι απόφοιτοι μηχανικοί του ΕΜΠ λειτούργησε θετικά στην απόφασή τους να ανοίξουν μια επιχείρηση μετά τη λήψη του πτυχίου τους.

Στην παρούσα έρευνα οι περισσότεροι συμμετέχοντες ήταν άνδρες με μισθωτή απασχόληση ιδιωτικού δικαίου, ενώ σε μικρότερο ποσοστό συμμετείχαν γυναίκες απόφοιτοι μηχανικοί του ΕΜΠ, οι οποίες κατά πλειοψηφία είναι εργαζόμενες με μισθωτή απασχόληση στον ιδιωτικό τομέα. Παρόλα αυτά περίπου το 1/3 των συμμετεχόντων μηχανικών στην έρευνα, είναι επιχειρηματίες ή ελεύθεροι επαγγελματίες ενώ οι 124/1429 έχουν διακόψει τη λειτουργία της επιχείρησής τους. Οι περισσότεροι συμμετέχοντες στην έρευνα ήταν απόφοιτοι της Σχολής Ηλεκτρολόγων Μηχανικών του ΕΜΠ (279/1429) και ακολουθούν οι Αρχιτέκτονες Μηχανικοί (189/1429), οι Μηχανολόγοι Μηχανικοί (197) και οι Χημικοί Μηχανικοί (170). Επίσης, από τους απόφοιτους μηχανικούς επιχειρηματίες οι περισσότεροι επέλεξαν να ιδρύσουν επιχείρηση, με νομική μορφή Ατομικής Επιχείρησης (71,8%), Ο.Ε/Ε.Ε (17,5%), ΙΚΕ (4%), ΑΕ (3%), ΕΠΕ (3,4%).

Η έδρα της επιχείρησης των περισσότερων μηχανικών επιχειρηματιών βρίσκεται στην Ελλάδα σε ποσοστό 96,4% και συγκεκριμένα στην Αττική (66,27%).

Οι περισσότεροι επιχειρηματίες μηχανικοί φαίνεται ότι διέθεταν προηγούμενη επαγγελματική εμπειρία στον κλάδο επιχειρηματικής δραστηριοποίησής τους σε ποσοστό 60,1%. Ο βασικός πελάτης των επιχειρηματιών μηχανικών κατά πλειοψηφία είναι οι τελικοί καταναλωτές (44,8%) και οι μικρές επιχειρήσεις (29,2%). Ο τομέας δραστηριοποίησης της επιχείρησης των μηχανικών αποφοίτων του ΕΜΠ είναι κυρίως οι υπηρεσίες για μηχανικούς (48,6%), οι κατασκευές (26,5%), ο τομέας της τεχνολογίας (6,7%), η Ενέργεια/Περιβάλλον (6,2%) και το εμπόριο (4,5%).

Ο βασικός λόγος ανάληψης επιχειρηματικής δραστηριότητας είναι η αναγνώριση της ευκαιρίας για ανάληψη επιχειρηματικής δράσης σε ποσοστό 45,2%. Οι απόφοιτοι μηχανικοί είναι δηλαδή καταρτισμένοι και εφοδιασμένοι με τις απαραίτητες γνώσεις για να προβούν στην αναγνώριση και εκμετάλλευση μιας επιχειρηματικής ευκαιρίας.

Η συμβολή των σπουδών στο ΕΜΠ σε σχέση με το αντικείμενο της επιχειρηματικής δραστηριότητας είναι πάρα πολύ μεγάλη σύμφωνα με την άποψη του 44,4% των αποφοίτων

μηχανικών επιχειρηματιών του ΕΜΠ. Επίσης, οι απόφοιτοι μηχανικοί θεωρούν πάρα πολύ σημαντική τη συμβολή των σπουδών στο ΕΜΠ σε σχέση με τη δημιουργία και διοίκησης της επιχείρησης σε ποσοστό 29,2%.

Όσον αφορά τους μισθωτούς αποφοίτους μηχανικούς ΕΜΠ, ανέφεραν ότι σκέφτονται στο μέλλον να δραστηριοποιηθούν επιχειρηματικά, σε ποσοστό 61,9%, ενδεχομένως διότι στην παρούσα φάση οι μισθωτοί μηχανικοί επιδιώκουν αρχικά να αποκτήσουν την απαιτούμενη επαγγελματική προϋπηρεσία. Οι βασικότεροι ανασταλτικοί παράγοντες για την ανάληψη μελλοντικής επιχειρηματικής δράσης για τους μισθωτούς μηχανικούς είναι η οικονομική κρίση σε ποσοστό 30,5%, οι δυσκολίες του θεσμικού περιβάλλοντος σε ποσοστό 26,3%. Όσον αφορά τους πρώην επιχειρηματίες φαίνεται ότι είχαν ιδρύσει σε ποσοστό 75,8% ατομική επιχείρηση. Αυτό δείχνει πως το συγκεκριμένο αποτέλεσμα ταυτίζεται και με την επιλογή της νομικής μορφής ίδρυσης της επιχείρησης των μηχανικών που είναι μέχρι σήμερα επιχειρηματίες.

Επίσης, προέκυψε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της τρέχουσας απασχόλησης του αποφοίτου επιχειρηματία μηχανικού και του αντικειμένου των μεταπτυχιακών σπουδών του ($r = 0,20$, $p = 0.002 < 0.05$). Ακόμη, διαπιστώθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της τρέχουσας απασχόλησης του αποφοίτου επιχειρηματία μηχανικού και της εγκατάλειψης της επιχείρησής του εφόσον παρουσιαστεί ευκαιρία μισθωτής εργασίας ($r = -0,17$, $p = 0.000 < 0.05$). Εκτός από αυτό, προέκυψε στατιστικά σημαντική σχέση της τρέχουσας απασχόλησης του αποφοίτου μισθωτού μηχανικού και της σκέψης ίδρυσης επιχείρησης στο μέλλον ($r = 0,98$, $p = 0.005 < 0.05$). Επίσης, προέκυψε στατιστικά σημαντική σχέση του βαθμού συμβολής των σπουδών στο ΕΜΠ με το αντικείμενο της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας και την ίδρυση επιχείρησης μετά την αποφοίτηση των μηχανικών επιχειρηματιών του ΕΜΠ ($r = -0.10$, $p = 0.01 < 0.05$).

Επιπρόσθετα, οι σπουδές στο ΕΜΠ συμβάλλουν στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας ευκαιρίας καθώς προκύπτει στατιστικά σημαντική σχέση του βαθμού συμβολής των σπουδών στο ΕΜΠ με το αντικείμενο της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας και της επιχειρηματικότητας ευκαιρίας ($r = -0,22$, $p = 0.00 < 0.05$). Υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση του βαθμού συμβολής των σπουδών στο ΕΜΠ με το αντικείμενο της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας και του επιπέδου των πωλήσεων των επιχειρήσεων των αποφοίτων μηχανικών του ΕΜΠ ($r = -0,58$, $p = 0.01 < 0.05$).

Ολοκληρώνοντας, υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση του βαθμού συμβολής των σπουδών στο ΕΜΠ αναφορικά με το αντικείμενο επιχειρηματικής δραστηριότητας και της δημιουργίας, διοίκησης επιχείρησης για τους αποφοίτους μηχανικούς στο ΕΜΠ ($r = 0,43$, $p = 0.00 < 0.05$).

Λέξεις κλειδιά: επιχειρηματικότητα, απόφοιτος μηχανικός, εκπαίδευση, ΕΜΠ

Abstract

This thesis, studies the concept of entrepreneurship and its forms in relation to the subject of the engineer. This particular profession offers many employment prospects and employment as long as the graduate receives the necessary knowledge from the University where he is studying the subject of entrepreneurship, innovation and business management. However, in addition to the contribution of education, an important role also plays the level of business thinking skills that a graduate engineer already has. In addition, it is important that a large proportion of engineering graduates choose the business either as a solution or as a solution. The study of the contribution of education to entrepreneurial action derives from the research study of this paper. Specifically, the variable of education of the NTUA graduates was considered for the development of the entrepreneurial initiative. In conclusion, it was found that the training received by the NTUA graduate engineers had a positive effect on their decision to open a business after receiving their degree.

In the present survey, most of the participants were men with private-sector employment, while women were still trained as female engineers of the NTUA, most of whom were employed in the private sector. Nevertheless, about one-third of the participating engineers in the research are entrepreneurs or freelancers while 124/1429 have ceased their operations. Most participants in the survey were Electrical Engineers (279/1429) and follow the Architects Engineers (189/1429), Mechanical Engineers (197) and Chemical Engineers(170).Also, from graduate mechanical entrepreneurs most of them chose to set up a company with a legal form of Individual Enterprises (71,8%), Limited/Unlimited Partnership(17,5%), Private Capital Company (4%), SA (3%),LLC(3,4%).The seat of the business of most mechanical entrepreneurs is in Greece at 96.4%, and in Attica in particular (66.27%).

Most business engineers seem to have had previous professional experience in their business activity at 60.1%. The major client of engineering entrepreneurs by majority is final consumers (44.8%) and small businesses (29.2%). The field of activity of the mechanical engineering graduates of NTUA is mainly Engineering services (48,6%), Construction (26.5%), Technology sector (6,7%), Energy/Environment (6,2%) and the trade (4.5%).

The most important reason for doing business is to recognize the opportunity to take business action at 45.2%. Graduate engineers are therefore trained and equipped with the necessary knowledge to identify and exploit a business opportunity.

The contribution of the studies to the NTUA in relation to the subject of the business activity is very high according to the view of 44,4% of the graduates of the NTUA. Also, graduate engineers consider the contribution of studies to the NTUA in relation to the creation and management of the company to be of 29.2%.

Regarding the employed engineers in the NTUA, they stated that they are thinking of doing business in the future at 61.9%, perhaps because at this stage, wage engineers are initially seeking to gain the required professional experience. The main inhibiting factors for future business action for salaried engineers are the economic crisis at 30.5%, the difficulties of the institutional environment at 26.3%. As far as former entrepreneurs appear to have set up a 75.8% private enterprise. This shows that this result is also identified with the choice of the legal form of the establishment of the business of engineers who are entrepreneurs to date.

Also, a statistically significant relationship emerged between the current employment of the graduate engineer and the subject of his postgraduate studies ($r = 0.20$, $p=0.002<0.05$). As a statistically significant relation of the current employment of the graduate engineer and the abandonment of his / her business was found, the employment opportunity ($r=-0,17$, $p=0.000<0.05$) was shown. In addition, there was a statistically significant relationship between the current employment of the salaried engineer and the idea of setting up a business in the future ($r=0.98$, $p=0.005<0.05$). Also, a statistically significant relationship of the degree of contribution of the studies in the NTUA with the subject of their entrepreneurial activity and the establishment of a company after the graduation of the NTUA's mechanical entrepreneurs ($r=-0.10$, $p=0.01<0.05$).

In addition, studies in the NTUA contribute to the development of opportunity entrepreneurship as a statistically significant relationship of the degree of contribution of studies to the NTUA with the subject of their entrepreneurial activity and business opportunity ($r=-0.22$, $p=0.00<0.05$). There is also a statistically significant relationship between the degree of contribution of studies at the NTUA and the level of business sales of the engineers of the NTUA ($r=-0.58$, $p=0.01<0.05$).

In conclusion, there is a statistically significant relationship between the degree of contribution of studies at the NTUA in terms of business activity and the creation of a business administration for graduate engineers at the NTUA ($r = 0.43$, $p=0.00<0.05$).

Keywords: entrepreneurship, graduate engineer

Περιεχόμενα

<i>Εισαγωγή</i>	14
<i>1.1 Προσδιορισμός του ερευνητικού προβλήματος</i>	14
<i>1.2 Σκοπός και στόχος της διπλωματικής εργασίας</i>	14
<i>1.3 Η σημαντικότητα της έρευνας και η πρακτική συμβολή της στην επιχειρηματικότητα των αποφοίτων μηχανικών του ΕΜΠ</i>	14
<i>1.4 Ερευνητικά Ερωτήματα</i>	15
<i>1.5 Συνοπτική περιγραφή των κεφαλαίων της εργασίας</i>	16
Κεφάλαιο 2^ο	17
Θεωρητικό πλαίσιο	17
<i>2.1 Οι προκλήσεις της σύγχρονης εποχής και η σημασία της επιχειρηματικότητας έντασης γνώσης</i>	17
<i>2.2 Επιχειρηματικότητα - Επιχειρηματίας</i>	19
2.2.1 Η έννοια της επιχειρηματικότητας και του επιχειρηματία	19
2.2.2 Μορφές επιχειρηματικότητας	23
2.2.3 Η Σημασία της επιχειρηματικότητας για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη	28
Κεφάλαιο 3^ο	30
Βιβλιογραφική ανασκόπηση	30
<i>3.1 Η επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα</i>	30
<i>3.2 Οι προκλήσεις και τα προβλήματα που εντοπίζονται στην Ελληνική επιχειρηματικότητα</i>	30
<i>3.3 Η καινοτομία στην Ελλάδα</i>	33
<i>3.4 Ο ρόλος των πανεπιστημίων στην έρευνα, την εκπαίδευση και την προώθηση της επιχειρηματικότητας</i>	34
3.4.1 Το «επιχειρηματικό» Πανεπιστήμιο	36
<i>3.5 Ο ρόλος του ΕΜΠ την προώθηση της επιχειρηματικότητας των αποφοίτων μηχανικών</i>	38
<i>3.6 Η αναγκαιότητα της δημιουργίας εκπαιδευτικών προγραμμάτων καινοτομίας και επιχειρηματικότητας μέσω της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης στην Ελλάδα και Διεθνώς</i>	41
<i>3.7 Η εκπαίδευση των Μηχανικών σε σχέση με την επιχειρηματικότητα</i>	44
<i>3.8 Τρόποι ενεργοποίησης του καλά εκπαιδευμένου δυναμικού ώστε να συμβάλλουν στην αναπτυξιακή τροχιά της χώρας</i>	47
Κεφάλαιο 4^ο	49

<i>Μεθοδολογία έρευνας</i>	49
<i>4.1 Σκοπός έρευνας</i>	49
<i>4.2 Ερευνητικά ερωτήματα</i>	49
<i>4.3 Ερευνητικές υποθέσεις</i>	50
<i>4.4 Ερευνητική Μέθοδος</i>	51
<i>4.5 Ερευνητικό εργαλείο</i>	51
<i>4.6 Δείγμα έρευνας</i>	52
<i>4.7 Μέθοδος στατιστικής ανάλυσης δεδομένων</i>	53
ΕΜΠΕΙΡΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	54
Κεφάλαιο 5	54
<i>Παρουσίαση αποτελεσμάτων έρευνας</i>	54
<i>5.1 Το δημογραφικό προφίλ των αποφοίτων μηχανικών του ΕΜΠ</i>	54
5.2 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΓΙΑ ΤΑ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ	79
<i>5.3 Συζήτηση</i>	88
Κεφάλαιο 6^ο	89
<i>Συμπεράσματα – Προτάσεις</i>	89
<i>6.1 Συμπεράσματα</i>	89
<i>6.2 Προτάσεις</i>	92
<i>Βιβλιογραφία</i>	93
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ	102

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: Η ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΗ ΚΑΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΟΥ ΕΜΠ ΣΤΑ ΕΥΡΩΠΑΙΚΑ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΔΙΚΤΥΑ 39

ΕΜΠΕΙΡΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1 – ΦΥΛΟ..... 53

ΠΙΝΑΚΑΣ 2 - ΤΡΕΧΟΥΣΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ.....54

ΠΙΝΑΚΑΣ 3 - ΙΔΡΥΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΟΦΟΙΤΗΣΗ..... 55

ΠΙΝΑΚΑΣ 4 - ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ..... 57

ΠΙΝΑΚΑΣ 5 – ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΣΧΟΛΗΣ 57

ΠΙΝΑΚΑΣ 6 – ΝΟΜΙΚΗ ΜΟΡΦΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ..... 58

ΠΙΝΑΚΑΣ 7 – ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΕΠΑΓΓΕΜΑΤΙΚΗ.....60

ΠΙΝΑΚΑΣ 8 – ΒΑΣΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ.....63

ΠΙΝΑΚΑΣ 9 – ΚΙΝΗΤΡΟ ΑΝΑΛΗΨΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ.....64

ΠΙΝΑΚΑΣ 10 - Ο ΒΑΣΙΚΟΣ ΠΕΛΑΤΗΣ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ.....64

ΠΙΝΑΚΑΣ 11 – ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΕΑΣ (ΠΡΩΤΗ ΕΠΙΛΟΓΗ).....67

ΠΙΝΑΚΑΣ 12 – ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΕΑΣ (ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΠΙΛΟΓΗ)... ..67

ΠΙΝΑΚΑΣ 13 – ΜΕΣΟ ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙΔΟΣΕΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ (ΠΩΛΗΣΕΙΣ, ΚΕΡΔΗ, ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ, ΕΞΑΓΩΓΕΣ).....68

ΠΙΝΑΚΑΣ 14 - ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΜΠ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ.....68

ΠΙΝΑΚΑΣ 15 - ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΜΠ ΣΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ.....69

ΠΙΝΑΚΑΣ 16- ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΠΟΥ ΔΙΔΑΧΘΗΚΑΝ ΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΟΥΣ ΣΤΟ ΕΜΠ.....69

ΠΙΝΑΚΑΣ 17 - ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΑΣΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ.....70

ΠΙΝΑΚΑΣ 18 - ΠΟΛΥ ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΑΣΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ.....71

ΠΙΝΑΚΑΣ 19 - ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΑΣΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ.....71

ΠΙΝΑΚΑΣ 20- ΜΙΣΘΩΤΟΙ – ΣΚΕΨΗ ΓΙΑ ΑΝΑΛΗΨΗ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ.....72

ΠΙΝΑΚΑΣ 21 - ΑΠΟΤΡΕΠΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΑΝΑΛΗΨΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ	73
ΠΙΝΑΚΑΣ 22 – ΠΟΣΟΣΤΟ ΠΡΩΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΩΝ ΠΟΥ ΣΚΕΦΤΟΝΤΑΙ ΝΑ ΑΝΟΙΞΟΥΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΕΚ ΝΕΟΥ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ	76
ΠΙΝΑΚΑΣ 23 - ΕΛΕΓΧΟΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ X^2	78
ΠΙΝΑΚΑΣ 24 - ΕΛΕΓΧΟΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ X^2	79
ΠΙΝΑΚΑΣ 25 - ΕΛΕΓΧΟΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ X^2	80
ΠΙΝΑΚΑΣ 26 – ΜΗΤΡΑ ΣΥΣΧΕΤΙΣΕΩΝ	81
ΠΙΝΑΚΑΣ 27 – ΜΗΤΡΑ ΣΥΣΧΕΤΙΣΕΩΝ	82
ΠΙΝΑΚΑΣ 28 – ΜΗΤΡΑ ΣΥΣΧΕΤΙΣΕΩΝ	83
ΠΙΝΑΚΑΣ 29 – ΜΗΤΡΑ ΣΥΣΧΕΤΙΣΕΩΝ	84
ΠΙΝΑΚΑΣ 30 – ΜΗΤΡΑ ΣΥΣΧΕΤΙΣΕΩΝ	84
ΠΙΝΑΚΑΣ 31 – ΜΗΤΡΑ ΣΥΣΧΕΤΙΣΕΩΝ	85
ΠΙΝΑΚΑΣ 32 – ΜΗΤΡΑ ΣΥΣΧΕΤΙΣΕΩΝ	86

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ – ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Διάγραμμα 1 - Ποσοστό ατόμων ηλικίας 18-64 ετών που εμπλέκεται σε επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων ανά χώρα (2017)..... 30

ΕΜΠΕΙΡΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Γράφημα 1 – Απεικόνιση τρέχουσας απασχόλησης μηχανικών ανά φύλο.....55

Γράφημα 2 – Ίδρυση επιχείρησης μετά την αποφοίτηση 56

Γράφημα 3 – Κατάσταση λειτουργίας επιχείρησης.....56

Γράφημα 4– Νομική μορφή επιχείρησης58

Γράφημα 5 – Έδρα των επιχειρήσεων των αποφοίτων μηχανικών του ΕΜΠ.....59

Γράφημα 6 – Περιφέρεια που εδρεύει η επιχείρηση των μηχανικών.....59

Γράφημα 7 – Προηγούμενη επαγγελματική εμπειρία στον κλάδο δραστηριότητας της επιχείρησης.....60

Γράφημα 8 – Επιχειρηματίες / Ελεύθεροι Επαγγελματίες Μηχανικοί Κάτοχοι Μεταπτυχιακού Τίτλου.....61

Γράφημα 9 – Αντικείμενο Μεταπτυχιακών σπουδών των επιχειρηματιών/ελεύθερων επαγγελματιών Μηχανικών.....61

Γράφημα 10 – Επιχειρηματίες / Ελεύθεροι Επαγγελματίες Μηχανικοί Κάτοχοι Διδακτορικού Τίτλου.....62

Γράφημα 11 - Αντικείμενο Διδακτορικών σπουδών των επιχειρηματιών/ελεύθερων επαγγελματιών Μηχανικών.....63

Γράφημα 12 - Ποσοστό των επιχειρηματιών μηχανικών που θα εγκατέλειπαν την επιχειρηματική δραστηριότητα, εάν είχαν την ευκαιρία μισθωτής εργασίας..... 65

Γράφημα 13 - Ποσοστό του τομέα επιχειρηματικής δραστηριότητας που ανήκει η επιχείρηση των αποφοίτων μηχανικών.....65

Γράφημα 14 – Παράγοντες που δυσχεραίνουν τη λειτουργία και ανάπτυξη της επιχείρησης των αποφοίτων μηχανικών ΕΜΠ66

Γράφημα 15 – Ποσοστά των μισθωτών αποφοίτων μηχανικών που σκέφτονται μελλοντικά να δραστηριοποιηθούν επιχειρηματικά72

Γράφημα 16 – Αποτρεπτικοί παράγοντες ανάληψης επιχειρηματικής δραστηριότητας74

Γράφημα 17 – Έτος παύσης λειτουργίας της επιχείρησης των Πρώην Επιχειρηματιών μηχανικών.....75

Γράφημα 18 – Νομική Μορφή Επιχείρησης Πρώην Επιχειρηματιών Μηχανικών.....76

Γράφημα 19 – Ποσοστό των πρώην επιχειρηματιών αποφοίτων μηχανικών του ΕΜΠ που σκέφτονται στο μέλλον να ανοίξουν επιχείρηση77

Γράφημα 20– Παράγοντες που συνέβαλλαν στην αναστολή λειτουργίας της επιχείρησης....77

Εισαγωγή

1.1 Προσδιορισμός του ερευνητικού προβλήματος

Το ερευνητικό πρόβλημα στην παρούσα διπλωματική σχετίζεται με τη διερεύνηση του βαθμού επιχειρηματικής δραστηριοποίησης των αποφοίτων μηχανικών του ΕΜΠ, όπως επίσης, μελετά και τη συμβολή της εκπαίδευσης και των σπουδών του ΕΜΠ στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας στους αποφοίτους μηχανικούς του ΕΜΠ.

Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα από το 2008 και μετά έχει επηρεάσει αρνητικά και σε σημαντικό βαθμό τόσο την απασχολησιμότητα των μηχανικών όσο και την ύπαρξη ευκαιριών για επενδύσεις στα επιχειρηματικά τους σχέδια. Αυτό συνεπάγεται ότι υπάρχει μεγάλη διαθεσιμότητα επαρκώς καταρτισμένου προσωπικού στο αντικείμενο των Μηχανικών το οποίο μένει αναξιοποίητο από τις Ελληνικές Επιχειρήσεις.

1.2 Σκοπός και στόχος της διπλωματικής εργασίας

Η παρούσα διπλωματική θα αξιοποιήσει τα αποτελέσματα έρευνας πεδίου που πραγματοποιήθηκε σε περισσότερους από 1400 αποφοίτους του ΕΜΠ, με στόχο να ερευνηθεί την επιχειρηματική δραστηριότητα των αποφοίτων μηχανικών. Η διπλωματική θα αξιοποιήσει αυτά τα στοιχεία ώστε να διερευνηθούν τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας, να αποτυπωθούν οι βασικές συσχετίσεις μεταξύ μιας επιχειρηματικότητας έντασης γνώσης και του προφίλ των αποφοίτων μηχανικών. Ενωσιολογικά η διπλωματική εντάσσεται σε ένα ερευνητικό πεδίο το οποίο αναφέρεται στην ανάπτυξη της επιχειρηματικής κουλτούρας και καινοτομίας στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση, η οποία θα λειτουργήσει ως αρωγός προώθησης της επιχειρηματικότητας για τους αποφοίτους μηχανικούς.

1.3 Η σημαντικότητα της έρευνας και η πρακτική συμβολή της στην επιχειρηματικότητα των αποφοίτων μηχανικών του ΕΜΠ

Η Ελλάδα μετά από έναν βαθύ υφεσιακό κύκλο βρίσκεται πλέον σε αναζήτηση ενός νέου αναπτυξιακού προτύπου, που θα της επιτρέψει να βελτιώσει τη διαρθρωτική της ανταγωνιστικότητα και όχι απλώς την ανταγωνιστικότητα κόστους. Για το λόγο αυτό, έχει

ιδιαίτερη σημασία να εξεταστεί το είδος της επιχειρηματικότητας που αναλαμβάνουν οι απόφοιτοι μηχανικοί της χώρας, καθώς η ενεργοποίηση αυτού του καλά εκπαιδευμένου δυναμικού μπορεί να συνεισφέρει σε μια ποιοτικότερη, υψηλού δυναμικού και ανθεκτικότερη στον διεθνή ανταγωνισμό, νέα αναπτυξιακή διαδρομή της ελληνικής οικονομίας (Πετράκης, 2008).

1.4 Ερευνητικά Ερωτήματα

Πρώτο Ερευνητικό Ερώτημα: Υπάρχει σχέση μεταξύ των μεταπτυχιακών σπουδών των αποφοίτων μηχανικών ΕΜΠ με την επιχειρηματικότητα;

Δεύτερο Ερευνητικό Ερώτημα: Διαπιστώνεται η ύπαρξη σχέσης της μεταπτυχιακής και διδακτορικής εκπαίδευσης των αποφοίτων μηχανικών του ΕΜΠ που είναι επιχειρηματίες και του λόγου που επέλεξαν για να γίνουν επιχειρηματίες;

Τρίτο Ερευνητικό Ερώτημα: Διαπιστώνεται σχέση μεταξύ των αντικειμένων που διδάχθηκαν στις προπτυχιακές, μεταπτυχιακές, οι απόφοιτοι επιχειρηματίες μηχανικοί του ΕΜΠ σε σχέση με το βασικό λόγο που επέλεξαν να γίνουν επιχειρηματίες;

Τέταρτο Ερευνητικό Ερώτημα: Υπάρχει σχέση μεταξύ της τρέχουσας απασχόλησης των αποφοίτων μηχανικών και της επιλογής του αντικειμένου των μεταπτυχιακών τους σπουδών;

Πέμπτο Ερευνητικό Ερώτημα: Υπάρχει σχέση μεταξύ των επιχειρηματιών μηχανικών και του ενδιαφέροντος εγκατάλειψης της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας εφόσον παρουσιαστεί ευκαιρία μισθωτής εργασίας;

Έκτο Ερευνητικό Ερώτημα: Υπάρχει σχέση μεταξύ των μισθωτών μηχανικών και της σκέψης τους για μελλοντική επιχειρηματική δραστηριότητα;

Έβδομο Ερευνητικό Ερώτημα: Μπορεί οι σπουδές των μηχανικών στο ΕΜΠ να συμβάλλουν στην ίδρυση επιχείρησης μετά την αποφοίτηση;

Όγδοο Ερευνητικό Ερώτημα: Μπορούν οι σπουδές των αποφοίτων μηχανικών στο ΕΜΠ να συμβάλλουν στην επιχειρηματικότητα ευκαιρίας;

Ένατο Ερευνητικό Ερώτημα: Μπορούν οι σπουδές στο ΕΜΠ να συμβάλλουν στο επίπεδο των πωλήσεων των επιχειρήσεων των αποφοίτων μηχανικών του ΕΜΠ;

Δέκατο Ερευνητικό Ερώτημα: Μπορούν οι σπουδές στο ΕΜΠ να συμβάλλουν στην ανάπτυξη και δημιουργία επιχείρησης, η οποία ανήκει σε κλάδο σχετικό με το αντικείμενο των σπουδών των αποφοίτων μηχανικών στο ΕΜΠ;

Εντέκατο ερευνητικό ερώτημα: Μπορούν οι σπουδές στο ΕΜΠ να συμβάλλουν στον εμπορικό τύπο των επιχειρήσεων που ιδρύουν οι απόφοιτοι μηχανικοί του ΕΜΠ;

Δωδέκατο ερευνητικό Ερώτημα: Μπορούν οι σπουδές στο ΕΜΠ να συμβάλλουν στην ενίσχυση της απασχόλησης των επιχειρήσεων που ιδρύονται από τους μηχανικούς του ΕΜΠ;;

1.5 Συνοπτική περιγραφή των κεφαλαίων της εργασίας

Η παρούσα εργασία χωρίζεται σε δύο μέρη, το πρώτο αναφέρεται στο θεωρητικό πλαίσιο – βιβλιογραφική ανασκόπηση, τα οποία περιλαμβάνουν σημαντικές πληροφορίες για τις θεωρητικές προσεγγίσεις της επιχειρηματικότητας, καινοτομίας αλλά και δευτερογενείς έρευνες που αναφέρονται στην προώθηση της επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα. Επιπρόσθετα, γίνεται αναφορά στις μορφές της επιχειρηματικότητας όπως ευκαιρίας ή ανάγκης που αποτελούν και βασικούς άξονες της παρούσας έρευνας. Επίσης, τονίζεται ο σημαντικός ρόλος της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και συγκεκριμένα του ΕΜΠ στην υιοθέτηση της επιχειρηματικής κουλτούρας και καινοτομίας.

Στο εμπειρικό μέρος περιγράφεται η μεθοδολογία της παρούσας έρευνας και περιγράφονται αναλυτικά η ερευνητική μέθοδος, το δείγμα, το ερευνητικό εργαλείο και η ερευνητική διαδικασία που ακολουθήθηκε για να ολοκληρωθεί το στάδιο της ανάλυσης των δεδομένων. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της εμπειρικής ανάλυσης, τα οποία προσθέτουν σημαντική αξία στα ήδη δημοσιευμένα στοιχεία της έρευνας για την επιχειρηματικότητα των Νέων Αποφοίτων του ΕΜΠ, που διενεργήθηκε το Μάρτιο του 2017.

Ολοκληρώνοντας, το τελευταίο κεφάλαιο της εργασίας περιλαμβάνει τα συμπεράσματα και τις προτάσεις που μπορούν να συνεισφέρουν στην πρακτική εφαρμογή των αποτελεσμάτων της έρευνας, αλλά και να αποτελέσουν σημείο αναφοράς για περαιτέρω έρευνα.

Κεφάλαιο 2^ο

Θεωρητικό πλαίσιο

2. Κεφάλαιο: Θεωρητικό πλαίσιο

2.1 Οι προκλήσεις της σύγχρονης εποχής και η σημασία της επιχειρηματικότητας έντασης γνώσης

Στις μέρες μας , η Ελλάδα όπως και άλλες Ευρωπαϊκές χώρες που βρέθηκαν στη δίνη της οικονομικής κρίσης, καλείται να αναπροσδιορίσει το παραγωγικό της μοντέλο που θα επανεκκινήσει την οικονομία της .Λόγω κυρίως της παγκοσμιοποίησης ,η Ελλάδα θα πρέπει να αποφασίσει ποιές χώρες τελικά θα ανταγωνιστεί: τις χώρες φτηνού εργατικού δυναμικού που βασίζονται στην ένταση εργασίας και παράγουν φτηνά προϊόντα, χαμηλής προστιθέμενης αξίας ή τις αναπτυγμένες τεχνολογικά χώρες που παράγουν προϊόντα και υπηρεσίες υψηλής προστιθέμενης αξίας και βασίζονται στην γνώση (Καλογήρου κ.συν, 2015).

Δεν χρειάζεται και πολύ σκέψη για να συνειδητοποιήσουμε ότι η Ελλάδα ως μία μικρή χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν μπορεί να ανταγωνιστεί σε επίπεδα κόστους παραγωγής καθώς όλο και κάποιος στον κόσμο θα υπάρχει που θα παράγει προϊόντα φτηνότερα. Αντιθέτως, θα πρέπει να αξιοποιήσει το επιστημονικό ανθρώπινο δυναμικό της ώστε να ανταγωνιστεί τις αναπτυγμένες χώρες στους τομείς της καινοτομίας, της έρευνας και της δημιουργίας αξίας στην κοινωνία μέσω της επιχειρηματικότητας έντασης γνώσης. Απαιτείται η εκμετάλλευση και αξιοποίηση της γνώσης που παράγεται στα ερευνητικά κέντρα και πανεπιστήμια ώστε να δημιουργηθούν νέα επιχειρηματικά εγχειρήματα βασισμένα σε αυτήν την γνώση (Καλογήρου, 2017).

Τα τελευταία 300 χρόνια έχει αλλάξει ραγδαία ο τρόπος ζωής των ανθρώπων που ζουν στις χώρες του δυτικού κόσμου και όχι μόνο. Αρχικά, οι οικονομίες ήταν βασισμένες στον αγροτικό και πρωτογενή τομέα και η δύναμη βρίσκονταν στα χέρια ολίγων ατόμων που ήταν κάτοχοι γης. Αυτό αποκαλείται το πρώτο κύμα αλλαγής (Toffler, 1984). Στην συνέχεια η βιομηχανική επανάσταση επηρέασε όλες τις πτυχές του τρόπου ζωής του ανθρώπου και αποτέλεσε το δεύτερο κύμα αλλαγής. Τα χαρακτηριστικά της βιομηχανικής εποχής όμως παύουν να ισχύουν με την έλευση του τρίτου κύματος αλλαγής που αφορά την νέα οικονομία που δημιουργείται και θεωρείται ως ένας νέος πολιτισμός (Toffler, 1984). Αυτή η νέα κοινωνία και οικονομία που δημιουργείται αποκτά διάφορους ορισμούς από τους μελετητές όπως οικονομία της πληροφορίας, του διαδικτύου, της υψηλής τεχνολογίας και μεταβιομηχανική κοινωνία. Ο οικονομικός μετασχηματισμός αυτός είναι σίγουρα μεγαλύτερος και εντονότερος από αυτόν του

μετασχηματισμού της αγροτικής σε βιομηχανικής οικονομίας. Αλλάζουμε από μία οικονομία βασισμένη στους φυσικούς πόρους όπως η γη, το κεφάλαιο η εργασία ,σε μία οικονομία που βασίζεται στους πνευματικούς και διανοητικούς πόρους, την ανθρώπινη δημιουργικότητα και την γνώση. Ο αγροτικός τομέας παύει να είναι κυρίαρχος στην οικονομία (Florida,2005).

Η γνώση αποτελεί τον σημαντικότερο συντελεστή παραγωγής και οικονομικό πόρο και όχι το κεφάλαιο, η γη ή η εργασία. Η γνώση, οι δεξιότητες, οι νέες ιδέες και ο συνδυασμός αυτών που οδηγεί στην καινοτομία με την παραγωγή νέων προϊόντων ή υπηρεσιών, συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική ευημερία (Björn, Bjerke,2007).

Οι <<εργαζόμενοι γνώσης>> αποτελούν το κυρίαρχο ανθρώπινο δυναμικό. Το κυρίαρχο και ηγετικό τμήμα των κοινωνιών θα είναι οι <<εργάτες της γνώσης>>, σύμφωνα με τον Peter F. Drucker, που γνωρίζουν πώς να κατανέμουν και εφαρμόζουν την γνώση σε παραγωγικούς τομείς. Οι περισσότεροι από αυτούς τους <<εργάτες>> θα είναι εργαζόμενοι σε οργανισμούς και θα κατέχουν τα μέσα και εργαλεία παραγωγής. Οι <<εργάτες>> της γνώσης θα κατέχουν την γνώση και τα μηχανήματα θα τους υπηρετούν χωρίς να συμβαίνει το αντίθετο (Björn Bjerke ,2007).

Η αξία δημιουργείται επομένως μέσω της καινοτομίας και της παραγωγικότητας που προκύπτουν και τα δύο μέσα από την εφαρμογή της γνώσης στην πράξη. Οι κυβερνήσεις των περισσότερων χωρών έχουν συνειδητοποιήσει την αξία της γνώσης στις μέρες μας και σχεδιάζουν πολιτικές που βασίζονται στον μετασχηματισμό τους από κοινωνίες εντάσεως εργασίας σε κοινωνίες έντασης γνώσης (Drucker,2012).

Αυτό αποδεικνύεται και από το ότι η ένταση γνώσης έχει αυξηθεί μέσα από την αύξηση του υψηλά μορφωμένου ανθρώπινου δυναμικού και την ευρεία εφαρμογή της επιστημονικής και τεχνικής γνώσης στην δημιουργία καινοτόμων προϊόντων (Paul S. Adler,2001).

Η δημιουργία νέας γνώσης δημιουργεί και αρκετές ευκαιρίες που αποτελούν την βάση για την δημιουργία αξίας. Τα τελευταία χρόνια οι επιχειρήσεις που αναπτύχθηκαν και προόδευαν ήταν αυτές που επικεντρώθηκαν στην παραγωγή και διάχυση της γνώσης και αναδιαρθρώθηκαν με βάση αυτήν ώστε να παράγουν πλούτο (Καραγκούνη, 2016). Οι επιχειρήσεις αυτές σχετίζονται με την λεγόμενη επιχειρηματικότητα έντασης γνώσης.

Σύμφωνα με πολλούς μελετητές όπως οι (e.g., Prahalad and Hamel 1990; Nonaka 1991; Henderson and Cockburn 1994; Nonaka 1994; Kogut and Zander 1996 & Grant) η ικανότητα των επιχειρήσεων να δημιουργούν και να εφαρμόζουν την γνώση σε νέα προϊόντα και υπηρεσίες αποτελεί βασικό παράγοντα του ανταγωνιστικού τους πλεονεκτήματος (Καραγκούνη, 2016). Για αυτό και η ικανότητα καινοτομίας των επιχειρήσεων αποτελεί βασικό παράγοντα της επιβίωσής τους (Baumol, 2002). Παρατηρούμε επομένως ότι πλέον η αξία των επιχειρήσεων βασίζεται περισσότερο στην γνώση που κατέχουν και όχι τόσο στην αξία των φυσικών πόρων τους. Η δημιουργία και εκμετάλλευση νέων ιδεών, υπηρεσιών, πνευματικών δικαιωμάτων αποτελούν βασικά στοιχεία για τις επιχειρήσεις στην οικονομία της γνώσης (Bjerke,2007).

Ο οικονομικός μετασχηματισμός που έχει συντελεσθεί προς την οικονομία της γνώσης, έχει επηρεαστεί έντονα από την τεχνολογία, ειδικότερα τον τομέα της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών και την παγκοσμιοποίηση και έχει επιφέρει αλλαγές στον τομέα και της επιχειρηματικότητας (Audretsch and Thurik, 2001).

Συγκεκριμένα, ο τομέας της τεχνολογίας της πληροφορίας (IT) αναπτύσσεται με πάρα πολύ γρήγορους ρυθμούς και επηρεάζει σχεδόν όλους τους τομείς των κοινωνιών. Αφορά το οτιδήποτε μπορεί να ψηφιοποιηθεί, δημιουργεί νέους εντελώς κλάδους όπως το ηλεκτρονικό εμπόριο, διάφορες υπηρεσίες πληροφορίας στον τομέα των τηλεπικοινωνιών και αυξάνει την αποδοτικότητα των εταιρειών στις οποίες ενσωματώνεται. Επιτρέπει την πρόσβαση των εταιρειών σε πλήθος πληροφοριών και διευκολύνει την αλληλεπίδραση τους με τον υπόλοιπο κόσμο στους τομείς της επικοινωνίας, των συναλλαγών και των μεταφορών (Bjerke, 2007).

Επίσης, η παγκοσμιοποίηση έχει περιορίσει κατά πολύ τους εμπορικούς φραγμούς και πλέον οι εταιρείες ανταγωνίζονται μεταξύ τους σε ένα παγκόσμιο περιβάλλον. Οι επιχειρήσεις θα πρέπει να παρακολουθούν διαρκώς τις διεθνείς εξελίξεις που συντελούνται με ταχύτατο ρυθμό και να προσαρμόζονται σε αυτές.

Πλέον γίνεται λόγος για μια παγκόσμια οικονομία, στην οποία εντάσσονται όλες οι υπόλοιπες εθνικές οικονομίες. Ο επιχειρηματικός κόσμος είναι παγκόσμιος γιατί οι δραστηριότητες του λαμβάνουν χώρα σε όλο τον κόσμο (Castells, 1998). Σύμφωνα με τον Jonung (2000), αυτό συνδέεται με την ελεύθερη διακίνηση ιδεών, πληροφοριών και κεφαλαίου που έχει διευκολυνθεί σε σημαντικό βαθμό από τον τομέα του IT.

Το παγκόσμιο εμπόριο έχει κυριαρχήσει, ο όγκος των μεταφορών έχει αυξηθεί, οι εξαγωγές και εμπορικές συναλλαγές μεταξύ των χωρών έχουν αυξηθεί αισθητά. Για να ικανοποιήσουν τις επιθυμίες των πελατών τους, οι επιχειρήσεις θα πρέπει να παράγουν εξατομικευμένα προϊόντα τα οποία θα βασίζονται στην ποιότητα, την καλή εξυπηρέτηση και διαθεσιμότητα τους (Bateman and Snell, 2017).

Τέλος, η ανάπτυξη και πρόοδος των σύγχρονων οικονομιών βασίζεται στην επιχειρηματικότητα έντασης γνώσης και για αυτό οι πολιτικές των χωρών στις μέρες μας προσπαθούν να προσελκύσουν ή να καλλιεργήσουν το κατάλληλο ανθρώπινο δυναμικό που μέσω της γνώσης του θα δημιουργήσει αξία στις κοινωνίες.

2.2 Επιχειρηματικότητα - Επιχειρηματίας

Η επιχειρηματικότητα και το διαδίκτυο έχουν δημιουργήσει τεράστιες αλλαγές σε όλον τον κόσμο. Στις μέρες μας, οι πολιτικές των χωρών επικεντρώνονται στο πως θα μπορέσουν να ενισχύσουν την επιχειρηματικότητα, ώστε να είναι ανταγωνιστικές σε ένα παγκόσμιο ανταγωνιστικό περιβάλλον. Η επιχειρηματικότητα έχει πραγματικά αλλάξει τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι ζουν, εργάζονται, εκπαιδεύονται. Η λογική της επιχειρηματικότητας διαχέεται σε πολλούς επιστημονικούς τομείς όπως η μηχανική, η ιατρική, η αρχιτεκτονική, οι επιστήμες της ζωής (Spinelli, & Adams και Παπαδάκης, 2015).

2.2.1 Η έννοια της επιχειρηματικότητας και του επιχειρηματία

Η επιχειρηματικότητα αν και δεν αποτελεί μια καινούργια έννοια, καθώς χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά σε οικονομικό κείμενο το 1755 από τον Richard Cantillon, δεν της έχει αποδοθεί ένας και μόνο ορισμός (Κανέλλος, 2015). Πολλοί μελετητές της αποδίδουν διαφορετικό ορισμό και έννοια ανάλογα από ποια πτυχή της την μελετούν. Για παράδειγμα ,διαφορετικά ορίζουν την επιχειρηματικότητα οι μελετητές της από την κοινωνική, οικονομική, διοικητική ή ψυχολογική διάσταση της (Ζήκου, 2018).

Επομένως, αναλόγως την διάσταση από την οποία μελετάται, της αποδίδεται και διαφορετικός ορισμός και δεν ταυτίζεται με έναν και μόνο ορισμό. Επίσης, υπάρχουν και διαφορετικές σχολές μελέτης της επιχειρηματικότητας όπως η Αυστριακή σχολή την οποία αποτελούσαν οι Kizner , Schackle , η σχολή του Σικάγου με τον Knight και τον νομπελίστα οικονομολόγο Schulz και η γερμανική σχολή με τον Schumpeter (Ματσαγγίδης, 2015).

Επίσης, σημαντικοί μελετητές της ήταν οι R.Cantillon (1680-1734), A,Smith (1723-1790), Jean-Baptiste Say (1767-1832), Alfred Marshall (1842-1924) ο Joseph Alois Schumpeter (1883-1950) ,οι οποίοι θεώρησαν τον επιχειρηματία σημαντικό παράγοντα αλλαγών στην κοινωνία (Μαντζάρης, 2011).

Κάποιοι ορισμοί της επιχειρηματικότητας δίδονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση που την ορίζει ως «τη μετατροπή των ιδεών σε δράση μειώνοντας ταυτόχρονα την αβεβαιότητα» (Ζήκου,2018) και το Παγκόσμιο Παρατηρητήριο για την Επιχειρηματικότητα που «Ορίζει ως επιχειρηματικότητα κάθε προσπάθεια για δημιουργία νέας επιχείρησης ή νέας δραστηριότητας όπως το ελεύθερο επάγγελμα, τη δημιουργία ενός νέου οργανισμού ή την επέκταση μιας υπάρχουσας επιχείρησης από έναν ιδιώτη ή από επιχειρήσεις που ήδη λειτουργούν» (Ζήκου, 2018).

Επίσης, ο Κανέλλος, (2015), παραθέτει με χρονολογική σειρά τους ορισμούς της επιχειρηματικότητας όπως αυτοί διατυπώθηκαν από διάφορους επιστήμονες. Συγκεκριμένα, ο Cantillon (1755) «Ορίζει την επιχειρηματικότητα, ως αυτοαπασχόληση με αβέβαιο αποτέλεσμα», ο Knight (1921), την ορίζει ως «Κέρδη από την ανάληψη κινδύνου και αβεβαιότητας». Επίσης, ο Schumpeter (1934), αναφέρεται στην έννοια της επιχειρηματικότητας τονίζοντας τη διενέργεια νέων συνδυασμών: νέων προϊόντων / υπηρεσιών, νέων πηγών πρώτων υλών, νέων μεθόδων παραγωγής, νέων αγορών, νέων μορφών οργάνωσης. Ο Hoselitz (1952) θεωρεί ότι η επιχειρηματικότητα είναι η ανάληψη αβεβαιότητας, συντονισμός των παραγωγικών πόρων, εισαγωγή καινοτομιών και παροχή κεφαλαίου. Ο Cole (1959) - θεωρεί ότι η επιχειρηματικότητα είναι ανάληψη δραστηριότητας με σκοπό τη δημιουργία και την ανάπτυξη επιχείρησης που επιδιώκει κέρδος, Ο Casson (1982) θεωρεί ότι η επιχειρηματικότητα σχετίζεται με αποφάσεις συντονισμού σπάνιων πόρων. Ο Gartner (1985) θεωρεί ότι η επιχειρηματικότητα είναι η δημιουργία νέων οργανισμών. Ο Rumelt (1987) «Ορίζει την επιχειρηματικότητα ως τη δημιουργία μιας νέας επιχείρησης όπου δεν αναπαράγεται μια υπάρχουσα επιχείρηση, αλλά υπάρχει το στοιχείο της καινοτομίας». Ο Roberts & Grousbeck (1989), θεωρεί ότι η επιχειρηματικότητα είναι η αναζήτηση ευκαιριών χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι ήδη υπάρχοντες ελεγχόμενοι πόροι. Ο Morris (1998) θεωρεί ότι η επιχειρηματικότητα είναι «η διαδικασία όπου τα άτομα και οι ομάδες δημιουργούν αξία συγκεντρώνοντας μοναδικούς πόρους για την εκμετάλλευση ευκαιριών στο

περιβάλλον». Ο Sharma and Chrisman (1999), αναφέρουν ότι «η επιχειρηματικότητα περιλαμβάνει πράξεις οργανωτικής δημιουργίας και καινοτομίας μέσα και έξω από έναν υπάρχοντα οργανισμό». Ο Farrell (2003) «Ορίζει την επιχειρηματικότητα ως την ικανότητα να αναλαμβάνει κάποιος τη σύλληψη, την οργάνωση και τη διαχείριση της παραγωγικής διαδικασίας με όλους τους κινδύνους στοχεύοντας στο κέρδος ως αμοιβή». Οι Kuratko and Hodgetts (2004), αναφέρουν ότι η επιχειρηματικότητα είναι μια δυναμική διαδικασία όρασης, αλλαγής και δημιουργίας. Ο Πετράκης, (2004), τονίζει ότι η «επιχειρηματικότητα είναι η παρατήρηση, η ανάλυση και η ανακάλυψη κάτι καινούργιου». Για τους Chiles, Bluedom and Gupta (2007), η «επιχειρηματικότητα αποτελεί σημαντικό πυλώνα οικονομικής προόδου και σε συνδυασμό με την εξέλιξη της τεχνολογίας και την έρευνα, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο δημιουργώντας νέες θέσεις απασχόλησης, καταπολεμώντας την ανεργία και προωθώντας την καινοτομία, τον ανταγωνισμό και τη δημιουργία πλούτου»

Σύμφωνα με τον Herbert και Link (1989), υπάρχουν τρεις εκδοχές προσδιορισμού της επιχειρηματικότητας: η «Αυστριακή» (Kirzner and Shackle), όπου «ο επιχειρηματίας μέσα από τη δράση του οδηγεί σε μείωση της άγνοιας και των λαθών στην οικονομία», του «Σικάγου» ή Νεοκλασική (Knight and Schultz), όπου «ο επιχειρηματίας παίρνει σωστές αποφάσεις και συνδυάζει τους παραγωγικούς συντελεστές αποδοτικά» και η «Γερμανική» (von Thuenen and Schumpeter), όπου «ο επιχειρηματίας είναι αυτός που προκαλεί τις αλλαγές και ανατρέπει συνεχώς την οικονομική ισορροπία» (Ζήκου, 2018).

Ο Kirzner υποστηρίζει ότι η επιχειρηματικότητα σχετίζεται άμεσα με την εξεύρεση και εκμετάλλευση ευκαιριών. Ακόμη, η Αυστριακή σχολή δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην σχέση της επιχειρηματικότητας με την ανθρώπινη δράση (Ζήκου, 2018).

Ο Frank H. Knight (1885-1972) διαχώρισε τις έννοιες του κινδύνου και τις αβεβαιότητες ως δύο διαφορετικά πράγματα. Υποστήριξε ότι ο επιχειρηματίας είναι ικανός να τα καταφέρει και να επιτυγχάνει παρά την αβεβαιότητα της οικονομίας (Daniela Stefanescu and Ange,a On 2012).

Ο Schumpeter (1934) συνέδεσε άμεσα την έννοια της επιχειρηματικότητας με την ιδιότητα του καινοτόμου επιχειρηματία. Θεωρούσε ότι η επιχειρηματικότητα αφορά την ανίχνευση ευκαιριών και την χρήση καινοτόμων εργαλείων και διαδικασιών για την εκμετάλλευσή τους (Salgado-Banda,2005). Επίσης, πρόκειται για μια δημιουργική δραστηριότητα που επιφέρει πολλές αλλαγές στην κοινωνία ,διαμορφώνοντας μία νέα οικονομική ισορροπία που οδηγεί στην οικονομική ανάπτυξη. (Gillespie et al, 2001). Για αυτό η επιχειρηματικότητα έχει χαρακτηριστεί ως <<δημιουργική καταστροφή >> σχετιζόμενη με την μεταβλητότητα (Ματσαγγίδης, 2015).

Ο Timmons (1994) δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην οικονομική αξία που δημιουργείται από ένα επιχειρηματικό εγχείρημα ,η οποία διαφορετικά δεν θα υπήρχε αν δεν συνδυάζονταν με καθορισμένο τρόπο οι παραγωγικοί συντελεστές και διαδικασίες. Αυτό το χαρακτηριστικό αποτελεί κατά τον Timmons την ουσία ώστε να ορίσει την επιχειρηματικότητα (Ζήκου, 2018).

Ο Drucker (1985) αναφέρεται στην επιχειρηματικότητα με παρόμοιο τρόπο όπως ο Schumpeter. Υποστηρίζει ότι η επιχειρηματικότητα φορά την εγκαθίδρυση καινοτόμων εγχειρημάτων που προκύπτουν μέσα από τους υφιστάμενους πόρους. Χαρακτηριστικά αναφέρει

ότι επιχειρηματικότητα είναι η ίδρυση επιχειρήσεων που έχουν ως αποτέλεσμα αποκλειστικά την δημιουργία καινούργιων προϊόντων, υπηρεσιών, μεθόδων παραγωγής και όχι συμβατικών (Stefanescu and On ,2012).

Σύμφωνα με τον Hisrich η επιχειρηματικότητα αφορά την υλοποίηση ιδεών στην πράξη χρησιμοποιώντας την δύναμη της πρωτοβουλίας, της δημιουργικής σκέψης και της οργάνωσης των διαδικασιών (Ματσαγγίδης, 2015).

Ο Baumol κατηγοριοποιεί την επιχειρηματικότητα σε παραγωγική, μη παραγωγική και καταστροφική (Salgado-Banda,2005). Αναδεικνύει την παραγωγική επιχειρηματικότητα καθώς αυτή έχει θετικά αποτελέσματα στην κοινωνία και επισημαίνει ότι η ύπαρξη κατάλληλων συνθηκών την ευνοεί και αποτρέπονται οι άλλες κατηγορίες επιχειρηματικότητας που μπορεί να έχουν μέχρι και αρνητικές επιδράσεις στην οικονομία και την κοινωνία (Naude,2008).

Σύμφωνα με τον Keith Beilling και άλλων πολλών, η επιχειρηματικότητα είναι αυτό που συμβαίνει όταν ένας επιχειρηματίας επιδιώκει μια προσοδοφόρα ευκαιρία.

Σύμφωνα με τους Austin (2006) και Mitchell (2002),η επιχειρηματικότητα σχετίζεται με την συνεχή αναζήτηση και ανίχνευση ευκαιριών με στόχο την επίτευξη κέρδους μέσω καινοτόμων εγχειρημάτων, περιορισμένα σε πόρους σε ένα αβέβαιο περιβάλλον (Stevenson and Jarillo, 1990).

Επίσης, η επιχειρηματικότητα αφορά την ανάπτυξη νέων ή υφιστάμενων εγχειρημάτων μέσω της οργάνωσης των συντελεστών παραγωγής, την αλληλεπίδραση με άλλους επιχειρηματίες και οικονομικούς παράγοντες. (Λαμπριανίδης, 2005)

Η έννοια του επιχειρηματία έχει μελετηθεί από τρεις μεγάλες σχολές σκέψης, την Γερμανική ,την Αυστριακή και την Νεοκλασική ή σχολή του Σικάγου. Σύμφωνα με τον Richard Cantillon (1755),ο επιχειρηματίας σχετίζεται άμεσα με την οικονομική πρόοδο και ο Jean-Baptiste Say τον ορίζει ως τον ηγέτη που με βάση τις γνώσεις και ικανότητες του, επιφέρει οικονομικό όφελος την επιχείρησή του (Deakins, & Freel, 2007 & (Ζήκου,2018)

Επίσης, ο Adam Smith (1776) περιγράφει τον επιχειρηματία ως το άτομο που αποφάσισε να ιδρύσει μία επιχείρηση για εμπορικούς λόγους ,δρώντας ως μεσάζων, που παράγει προϊόντα με υψηλή ζήτηση. Κατά τον Mill (1848) ο επιχειρηματίας είναι το άτομο που είναι το μόνο κυρίαρχο μέσα στην επιχείρησή του (Καραγκούνη, 2016).

Ο Rowland Hamilton (1878) σχετίζει τον επιχειρηματία με την οικονομική ανάπτυξη, που πηγάζει από το κίνητρο του για ελευθερία και οικονομική ανεξαρτησία. Ο Alfred Marshall (1890) εστιάζει στην καινοτομία ως βασικό χαρακτηριστικό που θα πρέπει να έχει ένας επιχειρηματίας ,καθώς αυτή αποτελεί τον τέταρτο συντελεστή παραγωγής που συντονίζει τους άλλους 3 (γη, εργασία, κεφάλαιο). Κατά τον Frank Knight (1921) , ο επιχειρηματίας σχετίζεται με την ανάληψη ρίσκου ή κινδύνου λόγω της αβεβαιότητας που υπάρχει στην αγορά και προσδοκά το κέρδος ως ανταμοιβή αυτής της δράσης. Επίσης, όπως έχουμε προαναφέρει παραπάνω, κάνει μία διάκριση μεταξύ αβεβαιότητας και κινδύνου ο οποίος μπορεί να υπολογιστεί (Ζήκου, 2018).

Σύμφωνα με τον Israel Kirzner (1973),ο επιχειρηματίας δρα βασιζόμενος στις ευκαιρίες και για να επιτύχει κάνει χρήση γνώσης που δεν διαθέτουν οι άλλοι, αποκτώντας έτσι ανταγωνιστικό πλεονέκτημα (Κανέλλος, 2015).

Ο Schumpeter (1934) όρισε τους επιχειρηματίες ως καινοτόμους που εφαρμόζουν επιχειρηματική αλλαγή στις αγορές, η οποία έχει πέντε εκδηλώσεις: την εισαγωγή ενός νέου (ή βελτιωμένου) αγαθού, την εισαγωγή μιας νέας μεθόδου παραγωγής, το άνοιγμα μιας νέας αγοράς, την αξιοποίηση μιας νέας πηγής προμήθειας και τον ανασχεδιασμό/την αναδιοργάνωση των διαδικασιών διοίκησης των επιχειρήσεων (Salgado-Banda, 2005).

Επίσης, διαχωρίζει τους επιχειρηματίες σε καινοτόμους οι οποίοι δρουν με βάση τις παραπάνω προτάσεις ή συντηρητικούς, οι απλώς ακολουθούν τους πρώτους μη αναλαμβάνοντας δράση. Ο Gartner (1988) εστιάζει στις ικανότητες και χαρακτηριστικά που θα πρέπει να έχει ένας επιχειρηματίας ώστε να ανταπεξέλθει κατά τις δραστηριότητές του (Κανέλλος, 2015).

Ο Shackle τονίζει τον ρόλο που παίζει η αβεβαιότητα στην επιχειρηματική δραστηριότητα, καθώς μέσω αυτής ο επιχειρηματίας βρίσκει καινούργιες ιδέες και ενεργοποιεί την δημιουργικότητα και επινοητικότητα του ώστε να τις υλοποιήσει. Σύμφωνα με τον Schutz (1975), επιχειρηματίας είναι οποιοσδήποτε μπορεί να εντοπίσει μια οικονομική ανισορροπία, να αξιολογήσει αν αξίζει να δράσει για αυτήν και να ανακατανείμει τους πόρους (Naude, 2008). Κατά τον Say (1803), ο επιχειρηματίας είναι ένα άτομο υψηλών δεξιοτήτων και ικανοτήτων που εντοπίζει τις ανάγκες της κοινωνίας και δρα ώστε να τις καλύψει.

Τέλος, σύμφωνα με τον Menger (1871), ο επιχειρηματίας δημιουργεί οικονομική αξία μέσω της μεταποίησης προϊόντων και μετασχηματισμό τους σε εμπορεύσιμα αγαθά. (Καραγκούνη, 2016)

2.2.2 Μορφές επιχειρηματικότητας

Η επιχειρηματικότητα ανάγκης ή ευκαιρίας σχετίζεται άμεσα με τα κίνητρα ή προθέσεις που έχει ένας επιχειρηματίας πριν ιδρύσει την επιχείρησή του (Fairlie and Fossen, 2018). Ειδικότερα, η επιχειρηματικότητα ευκαιρίας σύμφωνα με τον (Casson (1982) αφορά την δημιουργία καινοτόμων επιχειρήσεων που παράγουν νέα προϊόντα ή υπηρεσίες από τα άτομα, τα οποία έχουν εντοπίσει πρώτα κάποια ευκαιρία, η οποία θα τους οδηγήσει στην εργασιακή τους ανεξαρτησία ή την αύξηση του εισοδήματός τους (IOBE, 2010).

Οι επιχειρηματίες ευκαιρίας τείνουν να είναι άτομα μορφωμένα που ανήκουν στην μεσαία ή ανώτερη κοινωνική τάξη, έχουν προηγούμενη διοικητική εμπειρία και ως εναλλακτική έχουν την απασχόληση σε θέσεις με υψηλούς μισθούς. Έτσι, μπορούν ευκολότερα και με μεγαλύτερη άνεση να υλοποιήσουν την επιχειρηματική τους ιδέα στην πράξη. Προτιμούν επίσης να εκμεταλλευτούν κάποια ευκαιρία παρά να είναι σε κάποια υπαλληλική θέση ως πηγή εισοδήματος (Ellis and Williams, 2011).

Το 2002 για πρώτη φορά το GEM εισήγαγε τις έννοιες της επιχειρηματικότητας ευκαιρίας και ανάγκης στις μελέτες του και διαχώρισε αυτές τις δύο κατηγορίες με κριτήριο αν η επιχειρηματικότητα διεξάγεται λόγω κάποιας ευκαιρίας που υπάρχει ή λόγω ανάγκης εξαιτίας της απουσίας κάποιας επαγγελματικής ευκαιρίας. Στις μέρες μας, οι δύο αυτές μορφές επιχειρηματικότητας έχουν προσελκύσει το ενδιαφέρον πολλών μελετητών και λαμβάνονται

υπόψιν ως πολύ σημαντικοί δείκτες στις μελέτες για την επιχειρηματικότητα (Block and Wagner,2010).

Σημαντικό για αυτούς είναι ότι έχουν ευκολότερη πρόσβαση σε κεφάλαια για την χρηματοδότηση των επιχειρηματικών εγχειρημάτων τους, καθώς επίσης έχουν δημιουργήσει και δικτυώσεις όλα τα χρόνια της επαγγελματικής τους ζωής. Τα ποσοστά της επιχειρηματικότητας ευκαιρίας φαίνεται να αυξάνονται και να κυριαρχούν στις αναπτυγμένες χώρες ,καθώς εκεί οι άνθρωποι μπορούν καλύτερα να εντοπίζουν επιχειρηματικές ευκαιρίες και να τις εκμεταλλεύονται. Ακόμη, το ποσοστό της επιχειρηματικότητας ευκαιρίας σε μία χώρα σχετίζεται άμεσα με την οικονομική της ανάπτυξη και είναι περισσότερα τα οφέλη που προκύπτουν μέσα από αυτήν (Fuentelsaz et al.,2015). Από την άλλη πλευρά, στην περίπτωση της επιχειρηματικότητας ανάγκης ,τα άτομα δραστηριοποιούνται επιχειρηματικά λόγω των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν και την έλλειψη ευκαιριών στην εργασία τους (Evans & Leighton, 1990).

Ο επιχειρηματίας ανάγκης δημιουργούν κατά βάση συμβατικές επιχειρήσεις, καθώς μελέτες δείχνουν ότι οι περισσότεροι δεν είναι μορφωμένοι, δεν έχουν προηγούμενη διοικητική εμπειρία ,ούτε εύκολη πρόσβαση σε κεφάλαιο και διασυνδέσεις και οι μισθοί τους φαίνεται να είναι χαμηλοί. Παρατηρείται επίσης, ότι οι επιχειρηματίες ανάγκης παρουσιάζουν διαφορετικά κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά σε σχέση με τους επιχειρηματίες ευκαιρίας, όσον αφορά την ικανοποίηση του επαγγέλματος τους αλλά και την επιτυχία που μπορεί να έχει το εγχείρημά τους (Block et al.,2013). Τα επιχειρηματικά τους εγχειρήματα αφορούν τον πρωτογενή τομέα παραγωγής (ως μικροκαλλιεργητές) όσο και τον δευτερογενή (μεταποιητικές επιχειρήσεις), αλλά και το λιανεμπόριο. Αποτελούν ένα σημαντικό ποσοστό επιχειρήσεων στις τοπικές κοινωνίες, αλλά λόγω του μικρού τους μεγέθους και των τεχνολογικών αδυναμιών τους ,είναι ευάλωτες στις συνεχείς αλλαγές της αγοράς που προκύπτουν λόγω της παγκοσμιοποίησης και του έντονου ανταγωνισμού. Τα επιμελητήρια έχουν δημιουργήσει για αυτούς τους λόγους επιμορφωτικά προγράμματα για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ) που εντάσσονται οι περισσότερες στην κατηγορία της επιχειρηματικότητας ανάγκης ώστε να τις ενισχύσουν και να επιβιώσουν .

Η επιχειρηματικότητα ανάγκης εμφανίζει αύξηση στις αναπτυσσόμενες χώρες όπου φτωχότεροι άνθρωποι ,λόγω της έλλειψης δυνατότητας για εργασία και των οικονομικών δυσπραγιών τους ,ιδρύουν επιχειρήσεις από ανάγκη (Harding et al.,2008). Μελέτες έχουν αποδείξει ότι η επιχειρηματικότητα ευκαιρίας σχετίζεται με την οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας ,ενώ το ίδιο δεν ισχύει για την επιχειρηματικότητα ανάγκης, τα υψηλά ποσοστά της οποίας μπορεί να έχουν μέχρι και αρνητικές συνέπειες στην οικονομία μιας χώρας (Fuentelsaz,2015).

Η οικονομική κρίση επίσης σε μία χώρα τείνει να αυξάνει τα ποσοστά της επιχειρηματικότητας ανάγκης και της συνολικής επιχειρηματικότητας, γεγονός που οφείλεται στο ότι οι άνθρωποι λόγω των επιπτώσεων της κρίσης ,ιδρύουν επιχειρήσεις από ανάγκη (Harding et al.,2008).

Αξίζει να επισημάνουμε ότι πολύ σημαντικό ρόλο στην οικονομική ευημερία και ποιότητα της ζωής των ανθρώπων παίζει ο τύπος της επιχειρηματικότητας στον οποίο επιλέγουν να δραστηριοποιηθούν. Η επιχειρηματικότητα ανάγκης για παράδειγμα δεν σχετίζεται οπωσδήποτε

όπως προαναφέραμε με την οικονομική ευημερία των επιχειρηματιών (Rosa, Kodithuwakku and Balunywa,2006).

Μια ειδικότερη μορφή επιχειρηματικότητας που εντάσσεται στην ευρύτερη κατηγορία της επιχειρηματικότητας ευκαιρίας είναι η επιχειρηματικότητα έντασης γνώσης. Στην επιχειρηματικότητα έντασης γνώσης ,πρωτεύουσας σημασίας ρόλο διαδραματίζει η γνώση, όπου μέσω της εφαρμογής της οι επιχειρήσεις και οι εταιρείες μπορούν να καινοτομήσουν ,να αναπτυχθούν οικονομικά και να αποκτήσουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι των ανταγωνιστών τους (Malerba, 2010).

Υπάρχουν πολλές πηγές από τις οποίες μπορεί να προέλθει η γνώση, οι κυριότερες από τις οποίες είναι η ερευνητική δραστηριότητα και η επαγγελματική, επιχειρηματική και οργανωσιακή πρακτική. Τέλος ,αυτό που έχει αλλάξει στις μέρες μας είναι ο όγκος της γνώσης που παράγεται και καλούμαστε να διαχειριστούμε (Hayter,2013).

Η επιχειρηματικότητα έντασης γνώσης αποτελεί επομένως μία υψηλού δυναμικού επιχειρηματική δραστηριότητα, η οποία μετατρέπει την γνώση σε καινοτομία και επιφέρει θετικά οικονομικά αποτελέσματα και ευημερία μέσω της επίτευξης καινοτόμων ευκαιριών (Malerba and McKelvey, 2010). Επίσης, σχετίζεται άμεσα με δράσεις που δημιουργούν νέα γνώση και κατά επέκταση στόχο έχουν την δημιουργία αξίας (KEINS, 2006).

Ως επιχειρηματίες γνώσης ορίζουμε τα άτομα που παράγουν, διαχειρίζονται και θέτουν σε εφαρμογή γνώση με στόχο την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη (Andersson et al. 2009). Η αναγνώριση της συνεισφοράς των επιχειρηματιών έντασης γνώσης στην κοινωνική πρόοδο και ευημερία έχει αυξήσει το ενδιαφέρον για μελέτη τους. Μέσω της γνώσης που διαθέτουν και των θετικών αποτελεσμάτων που επιφέρουν στην κοινωνία και την οικονομία, με την βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των ανθρώπων ,την δημιουργία θέσεων εργασίας και αξίας , η επίδρασή τους είναι μεγάλη σε πολλούς τομείς (OECD, 2006) (Hirsch-Kreinsen and Schwinge, 2014). Επίσης, ρόλος τους είναι να φέρνουν σε στενότερη επαφή τον ακαδημαϊκό με τον επιχειρηματικό κόσμο (Hayter ,2013).

Οι φορείς πολιτικής στις περισσότερες χώρες προσπαθούν να δημιουργήσουν τις κατάλληλες συνθήκες και να ενισχύσουν την επιχειρηματικότητα έντασης γνώσης ,καθώς έχουν συνειδητοποιήσει ότι συμβάλλει σε σημαντικό βαθμό στην ευημερία, την καινοτομία, την οικονομική πρόοδο ,την αύξηση της ανταγωνιστικότητας μιας χώρας (Groen, 2005). Αυτό υποστηρίζεται από το ότι τα εγχειρήματα έντασης γνώσης συμβάλλουν στην δημιουργία περισσότερων θέσεων εργασίας και βελτιώνουν το τεχνολογικό και βιομηχανικό επίπεδο μιας χώρας. Επίσης, η επιχειρηματικότητα έντασης γνώσης μπορεί να εκδηλωθεί με διάφορους τρόπους ,όπως την ίδρυση νέων επιχειρήσεων, την καλλιέργεια του επιχειρηματικού πνεύματος εντός ενός υπάρχοντος οργανισμού ή την επιχειρηματική δράση ατόμων που βρίσκονται στα πανεπιστήμια ,ερευνητικά εργαστήρια ή μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς (Hirsch-Kreinsen and Schwinge,2014).

Σύμφωνα με τους Malerba και McKelvey (2010), οι επιχειρήσεις έντασης γνώσης έχουν τα εξής τέσσερα χαρακτηριστικά: είναι νέες, καινοτόμες, δραστηριοποιούνται επιχειρηματικά μέσω της έντασης γνώσης και της καινοτομίας και εκμεταλλεύονται ευκαιρίες που δεν

σχετίζονται μόνο με τους κλάδους υψηλής τεχνολογίας, αλλά που αφορούν και άλλους κλάδους (Malerba et al., 2015).

Νέες επιχειρήσεις θεωρούνται αυτές που βρίσκονται για λιγότερο από 8 χρόνια στην αγορά. Από αυτές εξαιρούνται αυτές που βρίσκονται για αρκετό καιρό στην αγορά ή αυτές που προκύπτουν μέσα από ήδη υπάρχουσες επιχειρήσεις μέσω της ενδοεπιχειρηματικότητας (Malerba et al.,2015).

Επίσης, οι επιχειρήσεις έντασης γνώσης θα πρέπει να είναι καινοτόμες ,να βασίζονται σε καινοτόμες ιδέες που παράγουν οικονομικά αποτελέσματα. Θα πρέπει να έχουν ως στόχο το κέρδος για την βιωσιμότητα τους και οι καινοτομίες τους μπορούν να αφορούν προϊόντα, υπηρεσίες, διαδικασίες (Malerba et al.,2015).

Οι δράσεις των επιχειρήσεων έντασης γνώσης, θα πρέπει να βασίζονται στην ένταση γνώσης ,η οποία όπως έχουμε προαναφέρει μπορεί να προέλθει είτε από την επιστήμη ή την τεχνολογική, οργανωσιακή πρακτική στην αγορά. Η ένταση γνώσης μπορεί να μετρηθεί στα πλαίσια ενός οργανισμού για παράδειγμα με βάση τις επενδύσεις του οργανισμού στο τμήμα έρευνας και ανάπτυξης ,του βαθμού διασύνδεσης με τα πανεπιστήμια ή της ποιότητας του ανθρώπινου δυναμικού (Malerba et al.,2015).

Επίσης, οι επιχειρήσεις έντασης γνώσης εκμεταλλεύονται ευκαιρίες που δημιουργούνται μέσω των τεχνολογικών αλλαγών και της αγοράς και βρίσκονται σε ένα ευρύ πεδίο κλάδων, όπως για παράδειγμα από τον τομέα των κατασκευών μέχρι τις υπηρεσίες και από τις υψηλού επιπέδου τεχνολογικές βιομηχανίες μέχρι τις παραδοσιακές (Malerba et al.,2015).

Άλλη μια μορφή επιχειρηματικότητας είναι η κοινωνική επιχειρηματικότητα. Η κοινωνική επιχειρηματικότητα αποκτά όλο και μεγαλύτερη αναγνωρισιμότητα στις μέρες μας. Αφορά τον τομέα στον οποίο οι επιχειρηματίες επικεντρώνονται στην επίλυση κάποιου κοινωνικού προβλήματος και την δημιουργία κοινωνικής αξίας. Βασικό στοιχείο είναι ότι δρουν μη εστιάζοντας στο προσωπικό τους όφελος και συμφέρον αλλά μέσω του πάθους τους, της αποφασιστικότητας, πειθαρχίας και καινοτομίας τους αναδεικνύουν το κοινό καλό και αξία (Abu-Saifan,2012).

Οι κοινωνικοί επιχειρηματίες κάνουν χρήση βιώσιμων οικονομικά εγχειρημάτων ώστε να επιλύσουν κοινωνικά προβλήματα και να δημιουργήσουν κοινωνική αξία στο σύνολο αλλά ιδιαίτερα στους κοινωνικά αδύναμους (Ματσαγγίδης, 2015) .Στοχεύουν στην εξάλειψη των αιτιών των προβλημάτων και στην κάλυψη των αναγκών της κοινωνίας. Επίσης, για να τα επιτύχουν όλα αυτά, χρησιμοποιούν τα κέρδη από τις πωλήσεις των προϊόντων τους, χορηγιών, δωρεών και κάνουν συνεργασίες με δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς και μη κερδοσκοπικές οργανισμούς. Η κοινωνική επίδραση και αλλαγή που επιφέρουν στην κοινωνία είναι ο δείκτης με τον οποίο μετράτε η αξία τους (Κανέλλος, 2015).

Έκτός από την κοινωνική επιχειρηματικότητα ιδιαίτερα διαδεδομένη είναι και η πράσινη επιχειρηματικότητα. Αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον στις μέρες μας γιατί θα μπορούσε να αποτελέσει μια βιώσιμη επιχειρηματική πρακτική πάνω στην οποία να βασιστούν οι επιχειρηματίες. Σχετίζεται κυρίως με δύο βασικές ανάγκες των σύγχρονων κοινωνιών: την προστασία του περιβάλλοντος και την καλύτερη ποιότητα ζωής (Schaper, 2005)

Τα βασικά χαρακτηριστικά των επιχειρηματιών αυτών είναι τα εξής:

- 1) Αναλαμβάνουν επιχειρηματικά εγχειρήματα βασισμένα στην ευκαιρία και εμπεριέχουν αρκετό ρίσκο. Τα αποτελέσματα τέτοιων δράσεων είναι μη προβλέψιμα (Schaper,2002).
- 2) Οι επιχειρηματικές τους δράσεις έχουν θετική επίδραση στο φυσικό περιβάλλον και στοχεύουν προς ένα περιβαλλοντικά βιώσιμο μέλλον (Farinelli et al.,2013).

Χαρακτηριστικά αναφέρουμε ότι οι δραστηριότητες τους μπορούν να καλύπτουν όλους τους τομείς της οικονομίας: πρωτογενή τομέα (βιολογικά προϊόντα), δευτερογενή τομέα (τρόφιμα, ανακύκλωση), τριτογενή τομέα («πράσινα» προϊόντα) και τεταρτογενή τομέα (επικοινωνία, προβολή, παρουσίαση).

Οι περισσότεροι διεθνείς οργανισμοί ,όπως η Παγκόσμια Τράπεζα, OECD,UNIDO,WTO, προσπαθούν να αναδείξουν την ανάγκη προς στροφή σε μια φιλική προς το περιβάλλον οικονομία, την προστασία του περιβάλλοντος και την ορθολογική χρήση των διαθέσιμων φυσικών πόρων. Όλες αυτές οι δράσεις έχουν στόχο την προστασία του περιβάλλοντος και την βελτίωση της ποιότητας ζωής. Σε αυτό το πλαίσιο, σύμφωνα με τον Schaper (2002) δημιουργούνται τεράστιες ευκαιρίες λόγω της αναγκαιότητας συμμόρφωσης με τους νέους περιβαλλοντικούς κανονισμούς και οι λεγόμενοι <<πράσινοι επιχειρηματίες>> όπως ονομάστηκαν για πρώτη φορά από τους Benett(1991), Blaue (1990) καλούνται να δημιουργήσουν βιώσιμα εγχειρήματα, βασισμένα στις περιβαλλοντικές αξίες που παράγουν και προωθούν φιλικά προς το περιβάλλον προϊόντα (Silajdzic et al.,2015).

Άλλη μια μορφή είναι η ενδοεπιχειρηματικότητα που λαμβάνει χώρα σε επιχειρησιακό και ατομικό επίπεδο. Σε επιχειρησιακό επίπεδο, η ενδοεπιχειρηματικότητα αποτελείται από 3 βασικά στοιχεία : την ανάληψη ρίσκου, την καινοτομία και την προδραστικότητα. Η ανάληψη ρίσκου αφορά την εκτέλεση εγχειρημάτων σε άγνωστα πεδία για τον οργανισμό χωρίς γνώση και πρόβλεψη του αποτελέσματος. Η καινοτομία αφορά την εκτέλεση δραστηριοτήτων που σχετίζονται με νέες ιδέες και πειραματισμό οι οποίες θα οδηγήσουν σε νέα προϊόντα και υπηρεσίες. Η προδραστικότητα σχετίζεται με τον τρόπο κάλυψης των μελλοντικών αναγκών των πελατών και της επιχείρησης και την προσαρμογή σε αυτές τις αλλαγές. Η ενδοεπιχειρηματικότητα σε ατομικό επίπεδο αφορά τις πρωτοβουλίες των εργαζομένων, να παίρνουν ρίσκα, να σκέφτονται με καινοτόμο και μη συμβατικό τρόπο και να δημιουργούν διασυνδέσεις με άλλα άτομα (Morigano et al.,2014).

Η ενδοεπιχειρηματικότητα (intrapreneurship ή corporate entrepreneurship) σχετίζεται με τις καινοτόμες επιχειρηματικές πρωτοβουλίες των εργαζομένων ενός οργανισμού που στόχο έχουν να βρουν νέες λύσεις σε προκλήσεις που αντιμετωπίζει η επιχείρηση ,να βελτιώσουν τα παλαιότερα προϊόντα ή υπηρεσίες και αναπτύξουν νέα ώστε να μετασηματίσουν τον οργανισμό και να τον οδηγήσουν στην πρόοδο και ανάπτυξη. Οι εργαζόμενοι μιας επιχείρησης που παίρνουν το ρίσκο και δραστηριοποιούνται σε καινοτόμα εγχειρήματα θεωρούνται ενδοεπιχειρηματίες (Parker and May ,2009).

Ολοκληρώνοντας, μια άλλη μορφή επιχειρηματικότητας είναι η νεανική η οποία σχετίζεται με την επιχειρηματική δραστηριοποίηση των νέων αμέσως μετά την επαγγελματική κατάρτισή τους ή τις σπουδές τους. Επίσης, πολλοί φορείς ορίζουν διαφορετικά ηλικιακά όρια για

τους νέους επιχειρηματίες. Συχνότερα ,νέοι επιχειρηματίες ορίζονται τα άτομα που βρίσκονται στο ηλικιακό εύρος 18-35 ετών (Ellis and Williams, 2011). Πάρα πολλοί νέοι στις μέρες μας, που κατοικούν ακόμα και σε χώρες του OECD, βρίσκονται αντιμέτωποι με υψηλά ποσοστά ανεργίας και δεν μπορούν να βρουν εργασία. Αυτό το φαινόμενο ,πέρα από την επίπτωση στην μη αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού ,έχει σοβαρές μακροχρόνιες επιπτώσεις στους εργαζομένους ,όπως κοινωνικο-ψυχολογικές (Blanchflower and Oswald ,1998).

Στα πλαίσια αυτής της κατάστασης ,ολοένα και περισσότεροι νέοι αποφασίζουν να ξεκινήσουν τις δικές τους επιχειρήσεις ,παρόλο τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν με κυριότερο την περιορισμένη πρόσβαση σε κεφάλαιο (Ellis and Williams,2011).

Σημαντικό ρόλο σε αυτήν την κατάσταση τόσο στην Ευρωπαϊκή Ένωση, όσο και στην Ελλάδα έχουν πολλά προγράμματα που ενισχύουν τη νεανική επιχειρηματικότητα. Αναφέρονται στην ανάπτυξη, υποστήριξη και προώθηση της επιχειρηματικότητας των νέων 18 έως 39 ετών ,που είναι άνεργοι ,μισθωτοί ή ελεύθεροι επαγγελματίες. Χρηματοδοτούνται για την έναρξη επιχειρηματικής δραστηριότητας στους τομείς της μεταποίησης ,του εμπορίου, των υπηρεσιών και του τουρισμού.

Έχει αποδειχθεί από διάφορες μελέτες ότι τα οφέλη από την ενίσχυση και προώθηση της νεανικής επιχειρηματικότητας είναι πολλά. Η νεανική επιχειρηματικότητα μπορεί να ενισχύσει την καινοτομία και την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, μειώνοντας την νεανική ανεργία, η οποία λόγω της χρηματοπιστωτικής κρίσης έχει λάβει δραματικές διαστάσεις και η οποία εκτός από οικονομικές συνέπειες επεκτείνεται και σε κοινωνικο-ψυχολογικές. Οι νέοι επιχειρηματίες μπορούν να ασχοληθούν με νέες οικονομικές ευκαιρίες και τάσεις. Επίσης, η απασχόληση των νέων θα αυξήσει την ανεξαρτησία τους και την ευημερία τους (Blanchflower and Oswald ,1998).

2.2.3 Η Σημασία της επιχειρηματικότητας για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη

Η επιχειρηματικότητα συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη μιας κοινωνίας μέσω της δημιουργίας νέων θέσεων απασχόλησης και της μείωσης της ανεργίας (Wim Naudé, 2008). Με τον όρο οικονομική ανάπτυξη» (economic development) αναφερόμαστε στην βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών μέσω του μετασχηματισμού μιας οικονομίας από μία απλή χαμηλών μισθών σε μία σύγχρονη υψηλών εισοδημάτων (Ζήκου, 2018). Επίσης, η οικονομική ανάπτυξη επηρεάζει εκτός από την οικονομική και άλλες πτυχές μιας κοινωνίας, καθώς σχετίζεται άμεσα και με άλλους δείκτες όπως είναι τα ποσοστά εκπαίδευσης, το προσδόκιμο ζωής και τα ποσοστά φτώχειας σε μία κοινωνία (Ather and Nimalathasan, 2010).

Επίσης, η οικονομική ανάπτυξη και ευημερία μιας χώρας συνδέονται άμεσα με την ποιότητα και την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεών της (Acs and Audretsch, 2010). Οι Audretsch και Thurik (2001) ισχυρίζονται ότι ανάμεσα σε χώρες του ΟΟΣΑ ,όσες έχουν υψηλά ποσοστά επιχειρηματικής δραστηριότητας ,έχουν και μεγαλύτερους ρυθμούς οικονομικής

ανάπτυξης (Markatou,2015), ενώ κατά τους Baron and Shane (2008), οι επιχειρηματίες είναι η μηχανή της οικονομικής προόδου (Koea et al.,2012).

Η επιχειρηματικότητα αποτελεί ζωτικής σημασίας παράγοντα για την οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας (Ather and Nimalathasan, 2010). Θα πρέπει να επισημάνουμε ότι οι επιχειρηματίες είναι αυτοί που μέσω των δράσεων τους και της καινοτομίας τους, επιφέρουν θετικές αλλαγές σε μία κοινωνία και αναγκάζουν έτσι και όλους τους υπόλοιπους να προσαρμοστούν σε μία κατάσταση προόδου και συνεχούς βελτίωσης (Schaper and Volery, 2007). Η τεχνολογία από μόνη της δεν επιφέρει κάποιο αποτέλεσμα, αλλά απαιτεί τα κατάλληλα άτομα που θα την εκμεταλλευτούν και θα δημιουργήσουν θετικές αλλαγές (Ζήκου, 2018).

Οι Karlsson, Friis και Paulsson (2004) ισχυρίζονται ότι η επιχειρηματικότητα μπορεί να συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη μέσω των παρακάτω τρόπων: της ενίσχυσης του ανταγωνισμού, της προώθησης της καινοτομίας, της δημιουργίας νέων θέσεων απασχόλησης και της ίδρυσης νέων επιχειρήσεων.

Κατά τους (Strom, Van Praag and Versloot, 2007), η επιχειρηματικότητα επιταχύνει την καινοτομία και επιτάσσει την ανάπτυξη των αγορών. Επίσης η επιχειρηματικότητα μέσω των καινοτόμων δράσεων που προωθεί, ενισχύει τον κοινωνικό ιστό μιας χώρας, αξιοποιεί τις γνώσεις και δεξιότητες του εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού της ,το οποίο δεν αναγκάζεται να μεταναστεύσει ώστε να βρει εργασία σε άλλη χώρα, αλλά προσφέρει αξία και πλούτο στην χώρα του. Έτσι, αυξάνεται η ανταγωνιστικότητα της χώρας και ενδυναμώνεται ο κοινωνικό της ιστός. Τελικά, απορρέεται το συμπέρασμα, ότι η επιχειρηματικότητα έχει πολλαπλά θετικά πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα, στην απασχόληση, στο εισόδημα, στις επενδύσεις, στις εξαγωγές, στην ανταγωνιστικότητα, στην ποιότητα ζωής, στο βιοτικό επίπεδο, στην αναπτυξιακή διαδικασία και στην ανάπτυξη. Για αυτούς τους λόγους οι κυβερνήσεις και οι πολιτικές ηγεσίες σχεδόν όλων των χωρών έχουν συνειδητοποιήσει ότι έχουν ανάγκη από έναν ισχυρό ιδιωτικό τομέα ,ο οποίος μπορεί να υποστηριχθεί από ένα φιλικό περιβάλλον προς τις επιχειρήσεις και την καλλιέργεια μιας επιχειρηματικής κουλτούρας (Acs. and Audretsch ,2010).

Κεφάλαιο 3^ο

Βιβλιογραφική ανασκόπηση

3.1 Η επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα

Σε αυτό το κεφάλαιο θα αναδείξουμε και θα παρουσιάσουμε κάποια βασικά χαρακτηριστικά της επιχειρηματικότητας ,της καινοτομίας και του ανθρώπινου δυναμικού για την Ελλάδα μέσα από μελέτες που έχουν γίνει κατά καιρούς από το Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών ,τον Σύνδεσμο Ελλήνων Βιομηχανιών, το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης καθώς και άλλους ανεξάρτητους ιδιωτικούς ή δημόσιους φορείς.

Προκειμένου να παρακολουθηθεί η εξέλιξη της επιχειρηματικότητας διεθνώς, οργανισμοί όπως το Global Entrepreneurship Monitor (σε διεθνή κλίμακα) ή το Eurobarometer (σε Ευρωπαϊκή κλίμακα) εκπονούν περιοδικές μελέτες και εκθέσεις. Για την Ελλάδα, στοιχεία για την ετήσια έκθεση του GEM παρέχει το Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών.

3.2 Οι προκλήσεις και τα προβλήματα που εντοπίζονται στην Ελληνική επιχειρηματικότητα

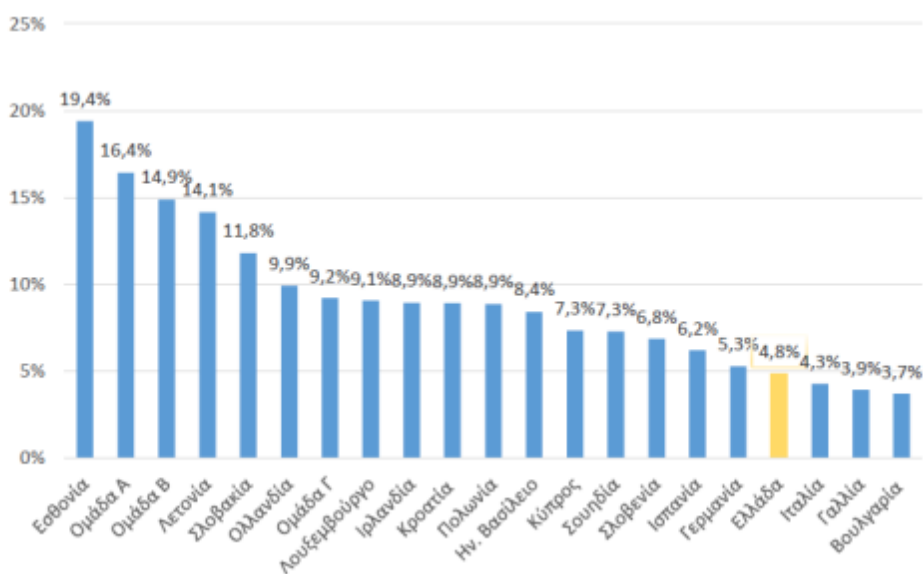
Στο πλαίσιο της έρευνας του GEM, ο βασικότερος δείκτης επιχειρηματικότητας που μελετάται, είναι η επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων (total early-stage entrepreneurial activity) και προσδιορίζεται ως το ποσοστό μιας χώρας που βρίσκεται σε ηλικία 18-64 ετών και η επιχειρηματική του δραστηριότητα είναι σε αρχικό στάδιο την στιγμή εκπόνησης της έρευνας. Τα άτομα αυτά χωρίζονται σε δύο κατηγορίες : τους επίδοξους επιχειρηματίες (nascent) που βρίσκονται στην φάση του σχεδιασμού όσον αφορά την υλοποίηση της επιχειρηματικής τους ιδέας, τους νέους επιχειρηματίες που η επιχειρηματική τους δραστηριότητα έχει ξεκινήσει πρόσφατα, εντός διάρκειας μικρότερης των 42 μηνών. Λόγω του ότι οι χώρες που μελετώνται στα πλαίσια της έρευνας του GEM παρουσιάζουν ετερογενή χαρακτηριστικά ,έχουν κατηγοριοποιηθεί σε 3 ομάδες ανάλογα με τα χαρακτηριστικά τους σύμφωνα με το World Economic Forum και την έκθεσης Global Competitiveness Report. Στην πρώτη ομάδα (Ομάδα Α) βρίσκονται οι χώρες χαμηλού κατά κεφαλήν εισοδήματος, στην ομάδα Β οι χώρες μεσαίου εισοδήματος που ,ενώ στην τρίτη ομάδα (Ομάδα Γ) εντάσσονται οι χώρες με υψηλό κατά κεφαλήν εισόδημα ,των οποίων η οικονομία βασίζεται στην καινοτομία και την παραγωγή νέων προϊόντων και υπηρεσιών. Η Ελλάδα ανήκει στην Τρίτη ομάδα (ομάδα Γ) (Τσακανίκας, Σταυράκη και Βαλαβανιώτη, 2018).

Στις χώρες της ομάδας Γ (χώρες καινοτομίας) ανήκουν οι : Αυστραλία, Ισραήλ, Κατάρ, Κορέα, Ιαπωνία, Κύπρος, Εσθονία, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Ιρλανδία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Σλοβενία, Ισπανία, Σουηδία, Ελβετία, Καναδάς, Ηνωμένο Βασίλειο, ΗΠΑ.

Στις χώρες της ομάδας Β (χώρες βελτίωσης αποτελεσματικότητας) ανήκουν οι εξής : Αίγυπτος, Μαρόκο, Ν. Αφρική, Κίνα, Ινδονησία, Ιράν, Λίβανος, Μαλαισία, Ταϊλάνδη, Αργεντινή, Βραζιλία, Χιλή, Κολομβία, Ισημερινός, Γουατεμάλα, Μεξικό, Παναμάς, Περού, Ουρουγουάη.

Στις χώρες της ομάδας Α (χώρες χαμηλού κόστους) ανήκουν το Βιετνάμ, το Καζακστάν, η Μαδαγασκάρη.

Διάγραμμα 1 - Ποσοστό ατόμων ηλικίας 18-64 ετών που εμπλέκεται σε επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων ανά χώρα (2017)

Πηγή: IOBE, επεξεργασία στοιχείων GEM

Από το παραπάνω διάγραμμα παρατηρούμε ότι στην Ελλάδα για το 2017 το ποσοστό των ατόμων ηλικίας 18-64 ετών που εμπλέκονται σε επιχειρηματική δραστηριότητα αρχικών σταδίων είναι στο 4,8%. Είναι δηλαδή αρκετά μικρότερο από τον μέσο όρο στις χώρες καινοτομίας (Ομάδας Γ) που είναι 9,2% για το 2017. Φαίνεται δηλαδή στην Ελλάδα ότι η επιχειρηματική δραστηριότητα αρχικών σταδίων των Ελλήνων έχει επηρεαστεί από την οικονομική κρίση και λόγω του έντονου φόβου που έχουν δεν ξεκινούν πολλά νέα εγχειρήματα.

Σύμφωνα με την έρευνα του GEM για το 2017 πάνω από τους μισούς επιχειρηματίες αρχικών σταδίων (41,7% με πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και ένα 11,5% με μεταπτυχιακή εκπαίδευση) διαθέτουν πανεπιστημιακή εκπαίδευση. Το γεγονός αυτό είναι πολύ σημαντικό καθώς διαφαίνεται μία τάση από το ανθρώπινο δυναμικό υψηλής μόρφωσης να δραστηριοποιείται επιχειρηματικά. Σπουδαίο ρόλο σε αυτό το γεγονός παίζουν και τα πανεπιστήμια που εντάσσουν στα προγράμματα σπουδών τους όλο και περισσότερο μαθήματα επιχειρηματικότητας.

Τα στοιχεία της δημογραφίας των επιχειρήσεων που λαμβάνονται μέσα από την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ), αποδεικνύουν ότι το μεγαλύτερο μέρος των επιχειρήσεων στην

Ελλάδα είναι ατομικές επιχειρήσεις που διοικούνται από ένα άτομο, ενώ οι ομόρρυθμες και ετερόρρυθμες επιχειρήσεις αποτελούν το 10% του συνόλου των επιχειρήσεων και οι ΕΠΕ (επιχειρήσεις περιορισμένης ευθύνης) μαζί με τις ΑΕ (ανώνυμες εταιρείες) είναι λιγότερες από το 6%. (Καλογήρου κ.συν., 2015). Επίσης, το μεγαλύτερο ποσοστό των επιχειρήσεων στην χώρα (84%) κάνει τζίρο μικρότερο από 150 χιλιάδες ευρώ και το 94,3% των επιχειρήσεων έχει κύκλο εργασιών μικρότερο από 300 χιλιάδες ευρώ. (Καλογήρου κ.συν., 2015). Εξάγεται το συμπέρασμα, ότι η συντριπτική πλειοψηφία των επιχειρήσεων στην Ελλάδα είναι ατομικές ,γεγονός που φανερώνει το υψηλό ποσοστό αυτοαπασχόλησης στην Ελλάδα ,καθώς και έχουν σχετικά μικρούς κύκλους εργασιών (<300 χιλ.ευρώ) ,γεγονός που σχετίζεται με την αδυναμία τους να αναπτυχθούν, να προσφέρουν περισσότερες θέσεις εργασίας και να έχουν περισσότερα ποιοτικά χαρακτηριστικά.

Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat για το 2013, αποδεικνύεται ότι οι ελληνικές επιχειρήσεις έχουν επηρεαστεί και πληγεί έντονα από την κρίση, γεγονός που φαίνεται από τα ποσοστά διακοπής της λειτουργίας τους και ενώ το 2011 ο αριθμός των ελληνικών επιχειρήσεων ήταν 728.282, τώρα είναι 654.367 (Καλογήρου κ.συν., 2015). Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις (με μέση ετήσια απασχόληση χαμηλότερη των 250 ατόμων) αποτελούν την συντριπτική πλειοψηφία των ελληνικών επιχειρήσεων σε ποσοστό 99,9%. Επίσης, η Ελλάδα υπολείπεται της παρουσίας αρκετών μεγάλων επιχειρήσεων σε σχέση με την ΕΕ ,οι οποίες αν και λίγες παράγουν ένα σημαντικό ποσοστό της συνολικής προστιθέμενης αξίας 27,9%.

Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις στην Ελλάδα δεν διαθέτουν την κατάλληλη τεχνογνωσία, εμπειρία και διοίκηση σε σχέση με τις μεγάλες εταιρείες και επομένως τα αποτελέσματά τους σε όρους ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας είναι χαμηλά. Αδυνατούν να προσελκύσουν και να εκπαιδεύσουν εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό και παραμένουν μικρές επιχειρήσεις που δεν μπορούν να επωφεληθούν από τις οικονομίες κλίμακας (GERMAN INSTITUTE FOR ECONOMIC RESEARCH,DIW ECON, 2016).

Τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την μελέτη της επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα είναι τα εξής:

- Στο επιχειρηματικό περιβάλλον της Ελλάδας κυριαρχούν οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις οι οποίες κάνουν μικρό τζίρο (<300χιλ.ευρώ το 99,9%). Επίσης, τα νέα επιχειρηματικά εγχειρήματα που ξεκινούν, απασχολούν πολύ λίγα άτομα, δεν έχουν προοπτική ισχυρής μεγέθυνσης και αύξησης των θέσεων εργασίας. Επομένως, ξεκινούν ως μικρές και συνεχίζουν ή <<κλείνουν>> ως μικρές επιχειρήσεις.
- Η αυτοαπασχόληση κυριαρχεί στους έλληνες επιχειρηματίες. Διαχρονικά η Ελλάδα εμφάνιζε υψηλά ποσοστά αυτοαπασχόλησης, αλλά μέσα στην κρίση έχουν ενταθεί λόγω της ανεργίας και της ανάγκης που δημιουργείται για απασχόληση.
- Τα περισσότερα επιχειρηματικά εγχειρήματα (πάνω από τον μέσο όρο της Ομάδας Γ) αφορούν προϊόντα ή υπηρεσίες προς τους καταναλωτές, που αφορούν το τελευταίο στάδιο της αλυσίδας αξίας και δεν έχουν μεγάλη επίδραση στην ενίσχυση της οικονομίας.

Επίσης, η Ελλάδα υστερεί σημαντικά στην καινοτομία και τις δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη σε σχέση με τις ηγέτιδες χώρες της ΕΕ. Φαίνεται να υπάρχει μία μικρή κινητικότητα και

προσπάθεια για βελτίωση των επιπέδων καινοτομίας και ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων ,αλλά βρίσκεται ακόμα σε χαμηλά επίπεδα.

Θετικό δείκτη για την Ελλάδα αποτελεί το μορφωμένο και εκπαιδευμένο ανθρώπινο δυναμικό της που αποτελεί πρόκληση η σωστή αξιοποίηση του. Διαφορετικά σε περίπτωση που το <<χάσει>> και μεταναστεύσει σε άλλες χώρες δίχως να υπάρχουν οι κατάλληλες συνθήκες και υποδομές ώστε να επιστρέψει, η Ελλάδα κινδυνεύει με περαιτέρω επιδείνωση της οικονομίας της και το μέλλον της καθίστανται αβέβαιο.

Η Ελλάδα καλείται άμεσα να λάβει ενεργό ρόλο στον παγκόσμιο καταμερισμό της εργασίας, να παράγει προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας και να αναδιαρθρώσει το παραγωγικό της μοντέλο. Σημαντικό ρόλο σε αυτόν τον μετασχηματισμό παίζει η επιχειρηματικότητα ώστε να αυξήσει την ταχύτητα των αλλαγών και να οδηγήσει στην ανάπτυξη. Χωρίς όμως πρώτα την επιχειρηματική εκπαίδευση του μορφωμένου ανθρώπινου δυναμικού δεν θα μπορέσει να επιτευχθεί κάτι αξιόλογο .Η επιχειρηματική εκπαίδευση θα μπορέσει να ενδυναμώσει, να εξοπλίσει τα άτομα με επιχειρηματικές γνώσεις ,ικανότητες και την κατάλληλη επιχειρηματική κουλτούρα ώστε να αναλάβουν επιχειρηματική δράση. Για αυτό και τα πανεπιστήμια έχουν κομβικό ρόλο σε όλη αυτήν την διαδικασία και <<αποστολή>>.

3.3 Η καινοτομία στην Ελλάδα

Η καινοτομία αποτελεί στις μέρες μας έναν πολύ σημαντικό παράγοντα που συμβάλλει στην ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητα των σύγχρονων οικονομιών. Στο παγκόσμιο οικονομικό περιβάλλον, όπου οι αλλαγές πραγματοποιούνται με ραγδαία ταχύτητα σε τεχνολογικούς και άλλους τομείς, οι επιχειρήσεις και οι χώρες μέσω της καινοτομίας μπορούν να διαφοροποιηθούν ,να αναπτυχθούν και να ευημερήσουν (GERMAN INSTITUTE FOR ECONOMIC RESEARCH, 2016).

Παρόλα αυτά θα πρέπει να καλλιεργούνται και οι κατάλληλες συνθήκες από τις χώρες ώστε να εφαρμόζονται και να αναπτύσσονται καινοτόμες δράσεις όπως είναι η ενίσχυση των επενδύσεων σε Έρευνα και ανάπτυξη η εξάλειψη των εμποδίων για την ίδρυση νέων επιχειρήσεων ,η ανάπτυξη ταλαντούχου ανθρώπινου δυναμικού η αναγνώριση της σημασίας των πνευματικών δικαιωμάτων και η ύπαρξη ευνοϊκού πολιτικού και οικονομικού περιβάλλοντος (GERMAN INSTITUTE FOR ECONOMIC RESEARCH, 2016).

Αξίζει να σημειωθεί ότι πολύ σημαντικός είναι ο ρόλος της εκπαίδευσης, της έρευνας ,της συνεργασίας μεταξύ πανεπιστημίων και βιομηχανίας ώστε να αναπτύσσονται καινοτόμα προϊόντα που θα προωθούνται στην συνέχεια στην αγορά. Το 2015 η Ελλάδα κατέλαβε την 29η θέση ανάμεσα σε 35 χώρες ανά τον κόσμο όσον αφορά τον δείκτη καινοτομίας που περιλαμβάνει καινοτόμες δράσεις στην εκπαίδευση, την κοινωνία, τις επιχειρήσεις, την δημόσια έρευνα. Υψηλότερη θέση έχει η Ελλάδα στο ποσοστό εργαζομένων αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (7η), δημόσια χρηματοδοτούμενη Ε&Α σε επιχειρήσεις ως ποσοστό του ΑΕΠ (13η), ποσοστό εργαζομένων σε υπηρεσίες υψηλής εντάσεως γνώσης (14η), ποσοστό συμμετοχών σε διεθνή

διπλώματα ευρεσιτεχνίας (13η), δημόσια χρηματοδοτούμενες ευρεσιτεχνίες στον επιστημονικό τομέα ανά κάτοικο (7η) (GERMAN INSTITUTE FOR ECONOMIC RESEARCH, 2016).

Το 2014 η Ελλάδα επένδυσε σε έρευνα και ανάπτυξη το 0,9% του ΑΕΠ της ,όταν άλλες χώρες καινοτομίας δαπάνησαν κατά μέσο όρο το 3% του ΑΕΠ τους (Φιλανδία, Σουηδία, Δανία) (GERMAN INSTITUTE FOR ECONOMIC RESEARCH, 2016).

Αναδεικνύεται επομένως η ανάγκη ότι η Ελλάδα θα πρέπει να αυξήσει τις δαπάνες της σε έρευνα και ανάπτυξη στον δημοσίου και ιδιωτικού τομέα ώστε να μπορέσει να θεωρηθεί μία καινοτόμα χώρα που θα μπορέσει να ανταγωνιστεί τις υπόλοιπες. Η Ελλάδα υστερεί ακόμη σημαντικά σε σχέση με τις άλλες χώρες της Ευρώπης όσον αφορά τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας, τα βιομηχανικά σχέδια και τα εμπορικά σήματα. Παρουσιάζεται μία τεχνολογική υστέρηση της Ελλάδας, η οποία επιδρά αρνητικά στα επίπεδα καινοτομίας και ανταγωνιστικότητας της χώρας (Δενιόζος, 2010).

Οι Ελληνικές επιχειρήσεις που σχετίζονται με την βιομηχανία φαίνεται να είναι πιο καινοτόμες σε σχέση με αυτές των άλλων τομέων και την τριετία 2014-2016 εμφανίζουν σημαντική αύξηση στον δείκτη καινοτομίας τους. Υπάρχει επομένως μία τάση από τις επιχειρήσεις να προσπαθούν να καινοτομήσουν και αυτό φαίνεται από τις επιδόσεις τους που διαχρονικά βελτιώνονται .Την τριετία 2014-2016 αυξήθηκε σημαντικά το ποσοστό των επιχειρήσεων που είχε καινοτομία προϊόντος ή υπηρεσίας (αυξήθηκε σχεδόν 9% από την προηγούμενη τριετία) (ΕΚΤ, 2018).

Από το 2014 και μετά υπάρχει μία τάση από τις επιχειρήσεις να προσπαθούν να μην χρησιμοποιούν παλιές τεχνολογίες ,αλλά από την άλλη πλευρά βλέπουμε για το 2017 να μειώνεται και το ποσοστό χρήσης εντελώς νέων τεχνολογιών από τις επιχειρήσεις. Αυτό πιθανώς να οφείλεται στην αδυναμία να μετασχηματίσουν τους οργανισμούς τους και να αφομοιώσουν τις νέες τεχνολογίες ή στις αρνητικές συνέπειες της κρίσης που έχει δημιουργήσει πολλά εμπόδια και προβλήματα στις επιχειρήσεις.

3.4 Ο ρόλος των πανεπιστημίων στην έρευνα, την εκπαίδευση και την προώθηση της επιχειρηματικότητας

Η οικονομική δραστηριότητα στις μέρες μας βασίζεται στην γνώση και για αυτό οι κυβερνήσεις προσπαθούν να συνδέσουν τα πανεπιστήμια με την δημιουργία, διάχυση, φιλτράρισμα της γνώσης μέσω της έρευνας, της εκπαίδευσης και καινοτομίας ώστε να προσφέρουν αξία στην κοινωνία. Το <<τρίγωνο της γνώσης>> (έρευνα-εκπαίδευση-καινοτομία) αποτελεί μία πολιτική που στοχεύει και στην αξιοποίηση της υψηλού επιπέδου ερευνητικής δραστηριότητας για την εμπορική αξιοποίησή της (Σαχίνη κ.συν., 2016).

Τα πανεπιστήμια προσπαθούν εδώ και χρόνια να μετασχηματιστούν , από την στιγμή που μεταβήκαμε σε μία παγκόσμια οικονομία που βασίζεται κυρίως στην γνώση. Πολλές ευρωπαϊκές χώρες προσπαθούν να ενθαρρύνουν τα πανεπιστήμια τους να έχουν πιο ενεργό ρόλο στην επιχειρηματικότητα καθώς έχουν συνειδητοποιήσει ότι δεν επαρκεί απλώς η δημιουργία και

μετάδοση της γνώσης. Θα πρέπει να είναι καινοτόμα, ανταγωνιστικά και να δίνουν έμφαση στην εμπορευματοποίηση της γνώσης και τον μετασχηματισμό της σε ανταγωνιστικά προϊόντα και υπηρεσίες στην διεθνή αγορά. Δεν αποτελεί πλέον το πανεπιστήμιο μία απόμακρη κοινότητα που δεν αλληλεπιδρά με την κοινωνία και την οικονομία και απλώς διαχέει την γνώση. Αντιθέτως, τα πανεπιστήμια επικεντρώνονται στην δημιουργία θέσεων απασχόλησης, οικονομικής ανάπτυξης, βιωσιμότητας και αποτελούν πυλώνα για την καινοτομία στο μέλλον (Etzkowitz,2008). Αποκτά επομένως το πανεπιστήμιο έναν εντελώς νέο ρόλο στην κοινωνία και την οικονομία αλλά και πρότυπο στο οποίο θα πρέπει να μετασχηματιστεί. Η Τρίτη αποστολή των πανεπιστημίων ή η δεύτερη ακαδημαϊκή επανάσταση όπως ονομάζεται σχετίζεται με την επίδραση που έχουν τα πανεπιστήμια στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη και τον ρόλο τους ως φορείς προόδου (Dabić, Švarc and González-Loureiro,2016).

Στην πρώτη επανάσταση τα πανεπιστήμια είχαν ως ρόλο την παραγωγή γνώσης μέσω της έρευνας και την διατήρηση και μετάδοση της γνώσης μέσω της διδασκαλίας. Στην δεύτερη ακαδημαϊκή επανάσταση τα πανεπιστήμια έχουν ως αποστολή τον ρόλο τους στην οικονομική και κοινωνική ευημερία, η οποία αποτελεί και την τρίτη αποστολή τους ,εκτός από την έρευνα και την εκπαίδευση (Etzkowitz, 2003a). Αποτελεί το πανεπιστήμιο έναν οργανισμό που παράγει και θέτει σε εφαρμογή την γνώση (Etzkowitz, 2013).

Για να συμβάλλουν όμως στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη τα πανεπιστήμια θα πρέπει να αλληλεπιδράσουν με την βιομηχανία ή τις εταιρίες και την κυβέρνηση. Η αλληλεπίδραση αυτή αποτυπώνεται στο μοντέλο του τριπλού έλικα (<<triple helix>>). Για να επιτύχει το πανεπιστήμιο την τριπλή αποστολή του και την αλληλεπίδραση του με την βιομηχανία και την κυβέρνηση, θα πρέπει να προβεί σε δομικές και λειτουργικές αλλαγές (Etzkowitz et al., 2000; Goldstein, 2010). Οι αλλαγές αυτές αφορούν το μοντέλο διοίκησης τους, την συνεργασία τους με την βιομηχανία και την κυβέρνηση, την κουλτούρα του πανεπιστημίου και τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνονται την έρευνα και την εκπαίδευση. Μόνο έτσι θα μπορέσει να είναι το πανεπιστήμιο βιώσιμο (Peris-Ortiz et al.,2017).

Η σύνδεση μεταξύ πανεπιστημίου, βιομηχανίας και κυβέρνησης είναι τεράστιας σημασίας σε μία οικονομία βασισμένη στην γνώση. Στις κοινωνίες βασισμένες στην γνώση ,τα πανεπιστήμια έχουν τον κύριο ρόλο, όπως η βιομηχανία και οι κυβερνήσεις είχαν την εποχή της βιομηχανικής επανάστασης. Η βιομηχανία επικεντρώνεται στην παραγωγή προϊόντων και οι κυβερνήσεις μέσω των κανόνων και νόμων που θεσπίζουν προσπαθούν να προσφέρουν μία σταθερότητα στις μεταξύ τους σχέσεις. Το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα των πανεπιστημίων έναντι των άλλων ερευνητικών ιδρυμάτων που παράγουν νέα γνώση αποτελούν οι φοιτητές τους μέσω της προσφοράς νέων ιδεών. Επίσης, μεταξύ των πανεπιστημίων ,των εταιρειών και των κυβερνήσεων ,ο καθένας μπορεί να πάρει την θέση του άλλου. Για παράδειγμα, τα πανεπιστήμια μέσω της ίδρυσης νέων εταιρειών και εμπορευματοποίησης της γνώσης παίρνουν την θέση των εταιρειών ,ενώ οι εταιρείες μέσω συνεργατικών σχημάτων εκπαιδεύουν το προσωπικό τους σε υψηλό επίπεδο και παίρνουν την θέση των πανεπιστημίων. Οι κυβερνήσεις μπορούν να δράσουν ως επενδυτές κεφαλαίων παράλληλα με τον ρόλο τους ως παράγοντα σταθερότητας μέσω των κανόνων (Etzkowitz,2008).

Καταλήγουμε επομένως στην έννοια του επιχειρηματικού πανεπιστημίου, το οποίο θα συνεργάζεται με την βιομηχανία (Etzkowitz, 1984, 2003a; Kirby et al., 2011), θα δημιουργεί νέα επιχειρηματικά εγχειρήματα (Etzkowitz, 2003b, 2013; Guenther & Wagner, 2008; Jacob et al., 2003), θα κεφαλοποιεί την γνώση που παράγει μέσω των καινοτόμων προϊόντων ή υπηρεσιών του και θα προσπαθεί να βρει νέες πηγές χρηματοδότησης (Etzkowitz, 1984; Etzkowitz et al., 2000; Kirby et al., 2011; Mainardes et al., 2011), με τελικό στόχο την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη (Etzkowitz, 2003b; Etzkowitz et al., 2000; Guerrero et al., 2014; Kirby et al., 2011).

3.4.1 Το «επιχειρηματικό» Πανεπιστήμιο

Η παγκόσμια οικονομική κρίση και η μείωση των προϋπολογισμών που προορίζονται ως χρηματοδότηση για τα πανεπιστήμια, τα έχουν οδηγήσει στον προσανατολισμό τους στην αγορά και έχει δημιουργηθεί η έννοια του επιχειρηματικού πανεπιστημίου (Dabić, J Švarc and González-Loureiro, 2016).

Πολλοί ορισμοί υπάρχουν στην βιβλιογραφία για το επιχειρηματικό πανεπιστήμιο, αλλά σύμφωνα με τον Etzkowitz (2003) αποτελεί ένα εκκολαπτήριο που παρέχει υποστηρικτικές δομές στους καθηγητές και τους φοιτητές ώστε να ξεκινήσουν νέα επιχειρηματικά εγχειρήματα όπως πνευματικά, εμπορικά, συνεργατικά. Αυξημένο είναι το ενδιαφέρον των μελετητών για το πώς μπορεί το πανεπιστήμιο να προωθήσει την επιχειρηματικότητα μεταξύ των φοιτητών, ερευνητών ή των αποφοίτων του, να αναπτύξουν τις κατάλληλες δεξιότητες και να μειωθούν τα ποσοστά ανεργίας (Peris-Ortiz et al., 2017).

Σε περιόδους οικονομικής ύφεσης είναι απαραίτητο να βρούμε νέες εναλλακτικές ώστε να βελτιώσουμε τα ποσοστά απασχολησιμότητας. Ένας τρόπος είναι να καλλιεργήσουμε την επιχειρηματικότητα εντός των πανεπιστημίων. Σύμφωνα με το World Economic Forum (2014) τα πανεπιστήμια και η εκπαίδευση αποτελούν βασικούς παράγοντες για την προώθηση της επιχειρηματικότητας μέσω των εκπαιδευτικών προγραμμάτων ,παίζοντας βασικό ρόλο στην ίδρυση νέων επιχειρήσεων. (Backes-Gellner & Werner, 2007; Harris & Gibson, 2008; Kuratko, 2005; Mitra & Matlay, 2004; Raposo & Do Paço, 2011). Τα πανεπιστήμια όμως δεν εκπαιδεύουν απλώς τους φοιτητές και παράγουν γνώση ,αλλά διαχέουν την γνώση στην κοινωνία και παίζουν σημαντικό ρόλο στον τομέα της επιχειρηματικότητας. Σύμφωνα με τον (Schumpeter, 1934) η επιχειρηματική δράση συνδέεται με την μετατροπή των ερευνητικών αποτελεσμάτων και γνώσης σε καινοτομία (Peris-Ortiz et al., 2017).

Τα πανεπιστήμια θα πρέπει να ενθαρρύνουν τους φοιτητές και τους ερευνητές να μάθουν για τις επιχειρηματικές πρακτικές και να τους καλλιεργήσουν το επιχειρηματικό πνεύμα ώστε να ξεκινήσουν δικά τους επιχειρηματικά εγχειρήματα Επίσης ,θα πρέπει να τους εφοδιάσουν με τις κατάλληλες δεξιότητες ώστε να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα τα οποία θα συναντήσουν όταν βγουν στην αγορά. Πολύ σημαντικό είναι η εκπαίδευση και η επιχειρηματική τους δράση να είναι εστιασμένη στις ανάγκες της κοινωνίας και της αγοράς (Peris-Ortiz et al., 2017).

Επίσης, μελέτες του OECD αποδεικνύουν ότι η ανάληψη ρίσκων, η δημιουργικότητα και οι επιχειρηματικές δεξιότητες αποτελούν σημαντικές ικανότητες για τις οικονομίες του μέλλοντος (OECD, 2009). Για αυτό το λόγο τα πανεπιστήμια θα πρέπει να καλλιεργούν την επιχειρηματική κουλτούρα σε όλο το πανεπιστημιακό προσωπικό ,φοιτητές ,ερευνητές και καθηγητές και μέσω της έρευνας και των ερευνητικών αποτελεσμάτων να ιδρύουν εταιρίες υψηλής τεχνολογίας και spin-offs. Τα πανεπιστημιακά spin-offs αφορούν την επιχειρηματικότητα στα πλαίσια των πανεπιστημίων και συμβάλλουν στην διάχυση και εκμετάλλευση της γνώσης και έρευνας του πανεπιστημίου ,επιφέροντας του έσοδα (Shane, 2004).

Ο Etzkowitz (1984) ήταν ο πρώτος που αναφέρθηκε στις δράσεις που θα πρέπει να έχει το επιχειρηματικό πανεπιστήμιο όπως την εμπορική αξιοποίηση των ερευνητικών αποτελεσμάτων και τον μετασχηματισμό τους σε καινοτόμα προϊόντα και υπηρεσίες ,την δημιουργία επιχειρήσεων μέσω των ερευνητικών αποτελεσμάτων, την εξωτερική χρηματοδότηση του πανεπιστημίου και των εγχειρημάτων(Peris-Ortiz et al.,2017).

Το επιχειρηματικό πανεπιστήμιο παίρνει την πρωτοβουλία να εφαρμόσει την γνώση στην πράξη και αποτελεί μία υποστηρικτική δομή για τους φοιτητές και τους καθηγητές ώστε να ξεκινήσουν νέα επιχειρηματικά εγχειρήματα. Επίσης, λαμβάνει ερεθίσματα μέσω της κοινωνίας και προσπαθεί μέσω της έρευνας να λύσει τα προβλήματά της. Η εμπορευματοποίηση της γνώσης και έρευνας αλλάζει τον τρόπο με τον οποίο σκέφτονται πια οι ερευνητές. Το πανεπιστήμιο έχει έναν επιχειρηματικό ρόλο μέσα από την διάχυση της τεχνολογίας και της ίδρυσης νέων εγχειρημάτων και δεν βρίσκεται κάτω από τον έλεγχο ούτε της κυβέρνησης αλλά και ούτε της βιομηχανίας. Είναι ανεξάρτητο, έχει έναν δικό του βαθμό αυτονομίας, ,χαράσσει δική του στρατηγική και έχει ενεργό ρόλο σε επιχειρηματικές δράσεις που του αποφέρουν έσοδα (Etzkowitz,2008). Επίσης, εμπλέκεται σε ένα εύρος δικτυώσεων και αλληλεπιδράσεων με δημόσιους και ιδιωτικούς οργανισμούς καθώς οι συνεργασίες αυτές του επιφέρουν έσοδα και βοηθούν στην διάχυση της γνώσης και της τεχνολογίας (Guerrero et al.,2012).

Οι αρχές πάνω στις οποίες βασίζεται το επιχειρηματικό πανεπιστήμιο είναι οι εξής

- Εφαρμόζει ακαδημαϊκή ηγεσία και ένα στρατηγικό όραμα
- Ελέγχει με νόμιμο τρόπο τους πόρους του όπως τα κτήρια ,την διανοητική ιδιοκτησία που προκύπτει μέσα από την έρευνα
- Έχει την ικανότητα να εκμεταλλευτεί οικονομικά την έρευνα που παράγει μέσω πατεντών, άδεια χρήσης δικαιωμάτων κτλ
- Υπάρχει ήθος μεταξύ των ακαδημαϊκών και του προσωπικού των πανεπιστημίων (Etzkowitz,2008).

Τέλος, σημαντικός παράγοντας για την δημιουργία του επιχειρηματικού πανεπιστημίου είναι το ανθρώπινο κεφάλαιο. Απαιτείται η παρουσία ατόμων με ηγετικά χαρακτηριστικά καθώς και ακαδημαϊκών επιχειρηματιών που θα συντονίσουν ομάδες με διαφορετικά χαρακτηριστικά ώστε να δημιουργήσουν spin-offs (Guerrero et al.,2012)

Για αυτό τα πανεπιστήμια θα πρέπει συνεχώς να παρακολουθούν τις κοινωνικές και οικονομικές ανάγκες μιας κοινωνίας και να παρέχουν στους φοιτητές και το πανεπιστημιακό προσωπικό την κατάλληλη ποιοτική εκπαίδευση και δεξιότητες.

Έτσι, οι απόφοιτοι του μπορούν να θεωρηθούν ως κατάλληλοι για την δημιουργία νέων επιχειρήσεων και δεν αναζητούν απλώς θέσεις υπαλληλικές αλλά λόγω του σωστού προσανατολισμού και εκπαίδευσης που έχουν λάβει αναλαμβάνουν επιχειρηματικές δράσεις. Αυτό είναι πολύ σημαντικό ιδιαίτερα όταν οι εταιρίες ή βιομηχανίες δεν μπορούν να απορροφήσουν αυτό το ανθρώπινο δυναμικό (Peris-Ortiz et al.,2017).

3.5 Ο ρόλος του ΕΜΠ την προώθηση της επιχειρηματικότητας των αποφοίτων μηχανικών

Από το 2001, η Ελλάδα μέσω ευρωπαϊκών κονδυλίων και χρηματοδοτικών προγραμμάτων προσπαθεί να διαμορφώσει πολιτικές και στρατηγική που αφορούν στην ένταξη μαθημάτων επιχειρηματικότητας στην ανώτατη εκπαίδευση. Αυτό αποτελούσε μία νέα πρωτοβουλία καθώς πιο πριν κανένα ελληνικό πανεπιστήμιο, ακόμα και οικονομικών σχολών δεν δίδασκαν μαθήματα επιχειρηματικότητας. (Parayannakis et al.).

Έτσι, το 2003 ξεκίνησε στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, το παλαιότερο εκπαιδευτικό ίδρυμα της χώρας, ένα καινούργιο πρόγραμμα που ονομαζόταν <<Ανάπτυξη και εγκαθίδρυση επιχειρηματικών μαθημάτων στο ΕΜΠ>>. Στόχος αυτού του προγράμματος ήταν να προωθήσει την επιχειρηματική εκπαίδευση στους φοιτητές και να τους μεταδώσει τις κατάλληλες γνώσεις και ικανότητες σχετικά με την ίδρυση νέων επιχειρήσεων. Επίσης, ο πρόγραμμα αυτό σχεδιάστηκε για να ενθαρρύνει τους φοιτητές να αποκτήσουν επιχειρηματικές δεξιότητες, να αποκτήσουν τις ικανότητες να αξιολογούν ιδέες και να μπορούν να τις υλοποιήσουν στην πράξη. (Parayannakis et al.).

Η δομή αυτού του προγράμματος αποτελούνταν από τρία μέρη: το εκπαιδευτικό-διδασκτικό κομμάτι ,το οποίο περιλαμβάνει την διδασκαλία συγκεκριμένων μαθημάτων, το <<εμπειρικό>> κομμάτι στο οποίο οι φοιτητές εμπνέονται και λαμβάνουν ερεθίσματα μέσα από πραγματικά παραδείγματα και το υποστηρικτικό κομμάτι στο οποίο εντάσσεται η προσφορά συμβουλευτικών υπηρεσιών.

Στο εκπαιδευτικό κομμάτι περιλαμβάνεται θεωρητικό υλικό, μελέτες περιπτώσεων και συγκεκριμένα λογισμικά εργαλεία υπολογιστών που θα βοηθήσει τους φοιτητές να αποκτήσουν μία πρακτική γνώση και ικανότητες σε σχέση με επιχειρηματικές πρακτικές όπως το επιχειρηματικό πλάνο, μελέτες βιωσιμότητας, οικονομικές αναλύσεις. Το εκπαιδευτικό υλικό ανεβάζεται σε μία ψηφιακή πλατφόρμα στην οποία οι φοιτητές μπορούν να συνδεθούν και να έχουν πρόσβαση στο εκπαιδευτικό υλικό του καθηγητή. Στόχος αυτού του υλικού είναι να αναπτύξει τις επιχειρηματικές γνώσεις και δεξιότητες των φοιτητών (Parayannakis et al.).

Στην συνέχεια, αφού πρώτα οι φοιτητές αποκτήσουν ένα θεωρητικό υπόβαθρο σχετικά με την επιχειρηματικότητα, τους προσφέρεται μέσα από μελέτες περιπτώσεων διάφορων επιχειρηματικών εγχειρημάτων ,μία πρακτική διάσταση της επιχειρηματικότητας. Άλλοι τρόποι που χρησιμοποιούνται για να παρακινήσουν και να δραστηριοποιήσουν τους φοιτητές είναι μέσα από την αλληλεπίδραση και ομιλία με επιχειρηματίες κατά την διάρκεια εκδηλώσεων ,καθώς

επίσης και διοργανώνονται και επισκέψεις σε εταιρίες και βιομηχανίες ώστε να γνωρίσουν καλύτερα οι φοιτητές τις επιχειρήσεις. Κατά καιρούς ,διοργανώνονται και διάφοροι επιχειρηματικοί διαγωνισμοί και παιχνίδια στα οποία οι φοιτητές μπορούν να λάβουν μέρος.

Επίσης, οι φοιτητές που ενδιαφέρονται να ξεκινήσουν ένα νέο επιχειρηματικό εγχείρημα μπορούν να λάβουν υποστήριξη και καθοδήγηση μέσα από συγκεκριμένες δομές του πανεπιστημίου που στόχος τους είναι να προωθήσουν την επιχειρηματικότητα (Parayannakis et al.).

Το ΕΜΠ αποτελεί το παλαιότερο και πιο αναγνωρισμένο εκπαιδευτικό ίδρυμα της χώρας και έχει ενεργό ρόλο στον τομέα της τεχνολογίας, της έρευνας και της εκπαίδευσης των μηχανικών. Αποτελεί μία πηγή ανθρώπινου δυναμικού υψηλών προσόντων, όπως οι απόφοιτοί του, οι οποίοι έχουν επιτυχημένες σταδιοδρομίες σε επιχειρήσεις, στον δημόσιο τομέα και στην ακαδημαϊκή κοινότητα σε όλο τον κόσμο, συμβάλλοντας έτσι στην αξιοσέβαστη φήμη του. Το δίκτυο αυτό των αποφοίτων μπορεί να αποτελέσει έναν πολύ σημαντικό κρίκο για την διασύνδεση του ΕΜΠ με την αγορά εργασίας και τον ιδιωτικό τομέα.

Επίσης, ο ερευνητικός ρόλος του ΕΜΠ είναι πολύ σημαντικός, καθώς έχει παρουσιάσει πολλές διακρίσεις σε ερευνητικά προγράμματα διεθνούς επιπέδου και αποτελεί έναν σημαντικότερο φορέα στα ερευνητικά δίκτυα με πολλές επιτυχίες. Αυτό οφείλεται και στα μέλη ΔΕΠ και ΕΔΠ, στους διδακτορικούς και μεταδιδακτορικούς φοιτητές του που συμμετέχουν σε ερευνητικά προγράμματα στους τομείς των επιστημών και της τεχνολογίας (Καλογήρου κ.συν., 2017).

Πίνακας 1: Η μακρόχρονη και σημαντική παρουσία του ΕΜΠ στα ευρωπαϊκά ερευνητικά δίκτυα.

Όνομα Οργανισμού	Είδος Οργανισμού	Χώρα	Συμμετοχές	Συμμετοχές ως Συντονιστές	Βαθμολογία Centrality
KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN	Εκπαιδευτικός Φορέας	Βέλγιο	587 (10)	94 (11)	21 (7)
VTT - TECHNICAL RESEARCH CENTRE OF FINLAND	Ερευνητικός Φορέας	Φινλανδία	715 (5)	99 (6)	12 (4)
CENTRE NATIONAL DE LA RECHERCHE SCIENTIFIQUE (CNRS)	Ερευνητικός Φορέας	Γαλλία	1620 (1)	250 (2)	7 (2)
COMMISSARIAT A L'ENERGIE ATOMIQUE (CEA)	Ερευνητικός Φορέας	Γαλλία	637 (7)	110 (4)	29 (8)
RHEINISCH-WESTFÄLISCHE TECHNISCHE HOCHSCHULE AACHEN	Εκπαιδευτικός Φορέας	Γερμανία	499 (13)	43 (34)	34 (11)
UNIVERSITÄT STUTTGART	Εκπαιδευτικός Φορέας	Γερμανία	436 (18)	39 (38)	36 (13)
SIEMENS AKTIENGESELLSCHAFT	Βιομηχανικός Φορέας	Γερμανία	605 (8)	109 (5)	38 (14)
FRAUNHOFER GESELLSCHAFT ZUR FÖRDERUNG DER ANGEWANDTEN FORSCHUNG EV	Ερευνητικός Φορέας	Γερμανία	1404 (2)	261 (1)	3 (1)
DEUTSCHES ZENTRUM FÜR LUFT- UND RAUMFAHRT EV (DLR)	Ερευνητικός Φορέας	Γερμανία	463 (16)	72 (19)	61 (20)
NATIONAL TECHNICAL UNIVERSITY OF ATHENS	Εκπαιδευτικός Φορέας	Ελλάδα	731 (4)	75 (18)	15 (5)
ARISTOTLE UNIVERSITY OF THESSALONIKI	Εκπαιδευτικός Φορέας	Ελλάδα	294 (36)	27 (77)	59 (18)
CONSIGLIO NAZIONALE DELLE RICERCHE (CNR)	Ερευνητικός Φορέας	Ιταλία	695 (6)	99 (6)	18 (6)
CENTRO RICERCHE FIAT (C.R.F.) SCPA	Ερευνητικός Φορέας	Ιταλία	503 (12)	91 (13)	54 (17)
NETHERLANDS ORGANISATION FOR APPLIED SCIENTIFIC RESEARCH - TNO	Ερευνητικός Φορέας	Ολλανδία	877 (3)	129 (3)	8 (3)
UNIVERSIDAD POLITÉCNICA DE MADRID	Εκπαιδευτικός Φορέας	Ισπανία	434 (19)	32 (58)	34 (12)
CONSEJO SUPERIOR DE INVESTIGACIONES CIENTIFICAS	Ερευνητικός Φορέας	Ισπανία	597 (9)	99 (6)	30 (9)
LUND UNIVERSITY	Εκπαιδευτικός Φορέας	Σουηδία	426 (20)	47 (31)	43 (15)
KUNGLIGA TEKNISKA HOEGSKOLAN	Εκπαιδευτικός Φορέας	Σουηδία	397 (23)	31 (63)	59 (19)
ECOLE POLYTECHNIQUE FEDERALE DE LAUSANNE	Εκπαιδευτικός Φορέας	Ελβετία	453 (17)	13 (197)	52 (16)
IMPERIAL COLLEGE OF SCIENCE, TECHNOLOGY AND MEDICINE	Εκπαιδευτικός Φορέας	Ηνωμένο Βασίλειο	564 (11)	82 (16)	32 (10)

Πηγή: STEP to RJVs Databank, EBEO

Προκύπτει επομένως το συμπέρασμα ότι το ΕΜΠ μπορεί να συμβάλλει και να αποτελέσει ένα σημαντικό φορέα ο οποίος θα ανασυγκροτήσει την οικονομία και θα οδηγήσει στην ανάπτυξη της κοινωνίας μας. Αυτό απαιτεί τον σχεδιασμό και υλοποίηση ενός πλάνου, σχεδίου μέσω του οποίου θα αξιοποιηθεί η πολύτιμη ερευνητική δραστηριότητα του ΕΜΠ από την δεξαμενή αυτού του ανθρώπινου δυναμικού και θα μετασχηματιστεί σε νέα επιχειρηματικά εγχειρήματα τα οποία θα δημιουργήσουν αξία στην κοινωνία μας. Η στρατηγική αυτή σχετίζεται άμεσα με τον ρόλο του ΕΜΠ στην έρευνα, την καινοτομία και την επιχειρηματικότητα.

Για να επιτευχθεί αυτό όμως και να διαμορφωθεί η κατάλληλη πολιτική από το ΕΜΠ απαιτείται η παρακολούθηση και κατανόηση του παραγωγικού συστήματος της χώρας, της απασχολησιμότητας των αποφοίτων μηχανικών και των δεξιοτήτων που θα πρέπει να διαθέτουν, της αγοράς εργασίας και των τάσεων απασχόλησης. Για αυτό διεξάγονται διάφορες έρευνες και μελέτες πάνω στην επαγγελματική σταδιοδρομία των αποφοίτων μηχανικών ώστε να αποκτηθεί μία ευρύτερη εικόνα για την απασχολησιμότητα των αποφοίτων μηχανικών και να καλλιεργηθεί και προωθηθεί η επιχειρηματικότητα ως μία επιλογή επαγγελματικής σταδιοδρομίας (Καλογήρου κ.συν., 2017).

3.6 Η αναγκαιότητα της δημιουργίας εκπαιδευτικών προγραμμάτων καινοτομίας και επιχειρηματικότητας μέσω της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης στην Ελλάδα και Διεθνώς

Η πρόκληση για τα πανεπιστήμια, είναι πως θα καταφέρουν να συνδυάσουν την επιχειρηματική εκπαίδευση με την εμπορική αξιοποίηση της γνώσης που παράγεται εντός των πανεπιστημίων και πως θα καλλιεργήσουν την επιχειρηματική κουλτούρα, ώστε οι φοιτητές ή απόφοιτοι τους, να εκμεταλλευτούν και διαχύσουν την αναξιόποιητη γνώση. Η επιχειρηματικότητα θα πρέπει να αποτελέσει μία δραστηριότητα άμεσης προτεραιότητας για τα πανεπιστήμια και για αυτό το λόγο, οι ερευνητές έχουν προτείνει την εισαγωγή εκπαιδευτικών προγραμμάτων στα πανεπιστήμια, τα οποία θα επικεντρώνονται στην διδασκαλία της επιχειρηματικότητας. Τις τελευταίες δύο δεκαετίες υπάρχει μία έντονη ενσωμάτωση της επιχειρηματικότητας στα εκπαιδευτικά προγράμματα σε πάρα πολλές χώρες (Finkle & Deeds, 2001; Kolvereid & Moen, 1997; Lüthje & Franke, 2002).

Η επιχειρηματική εκπαίδευση, έχει παρουσιάσει αξιοσημείωτη αύξηση και πρόοδο τα τελευταία 60 χρόνια (1955-2015) και πάνω από 1500 κολλέγια και πανεπιστήμια σε όλο τον κόσμο προσφέρουν μαθήματα επιχειρηματικότητας (Matlay, 2007). Πολλά πανεπιστήμια από όλο τον κόσμο ενισχύουν τα εκπαιδευτικά τους προγράμματα για την επιχειρηματικότητα και διδάσκουν την επιχειρηματικότητα είτε ως ξεχωριστό αντικείμενο είτε ως μάθημα στο πρόγραμμα σπουδών τους (Kuratko, 2005).

Η επιχειρηματική εκπαίδευση θα πρέπει να είναι προσανατολισμένη στην καλλιέργεια της δημιουργικότητας, στην διεπιστημονικότητα και την θεωρία η οποία θα έχει πρακτική εφαρμογή (Plaschka and Welsch, 1990, p. 62), (Matlay, 2007).

Συνεπώς η εκπαίδευση σχετικά με την επιχειρηματικότητα θα πρέπει να περιλαμβάνει την ανάπτυξη δεξιοτήτων σχετικά με τη διαπραγμάτευση, την ηγεσία, την ανάπτυξη νέων προϊόντων, την τεχνολογική καινοτομία, τη δημιουργική σκέψη. Επίσης, θα πρέπει να στρέφεται σε θέματα που αφορούν στη χρηματοδότηση νέων επιχειρηματικών εγχειρημάτων, στην προστασία πνευματικής ιδιοκτησίας, στα χαρακτηριστικά που διαμορφώνουν έναν επιχειρηματία και στις προκλήσεις που συνδέονται με κάθε φάση ανάπτυξης της επιχείρησης (Solomon et al., 2002). Τελικά, ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα θα πρέπει να παρέχει στους φοιτητές τα απαραίτητα εφόδια ώστε να είναι ικανοί να καινοτομήσουν, να αναγνωρίσουν και να δημιουργήσουν ευκαιρίες, να εξοικειωθούν με την αβεβαιότητα και να ρισκάρουν, να πάρουν αποφάσεις σε πολύπλοκο περιβάλλον, να αναλύσουν και να λύσουν προβλήματα και να μπορούν να επικοινωνήσουν καθαρά και αποτελεσματικά (Volkman, 2004, Galloway, Brown, 2002). (Παπαγιαννάκης κ.συν., 2008)

Πολλές έρευνες που έχουν γίνει αποδεικνύουν ότι τα άτομα που ιδρύουν επιχειρήσεις έχουν υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης από αυτά που δεν ιδρύουν (Bates, 1995; Bowen & Hisrich, 1986). Η έρευνα που έγινε από τους (Robinson & Sexton, 1994) αποδεικνύει ότι οι επιχειρηματίες είναι πιο μορφωμένοι από το ευρύτερο κοινό. Παρ'όλα αυτά, πολλοί υποστηρίζουν ότι η επίσημη εκπαίδευση γενικότερα δεν ενθαρρύνει την επιχειρηματικότητα αλλά προετοιμάζει τα άτομα να ακολουθήσουν μια υπαλληλική καριέρα στις επιχειρήσεις (Timmons, 1994). Στοιχεία για την επιχειρηματική εκπαίδευση αποδεικνύουν ότι είναι επιτυχημένη στο να ενθαρρύνει την επιχειρηματικότητα (McMullan et al., 2002), (Peterman and Kennedy, 2003).

Επίσης, αυξημένο είναι το ενδιαφέρον των φοιτητών να εκπαιδευτούν πάνω στην επιχειρηματικότητα ώστε να ιδρύσουν τις δικές τους επιχειρήσεις (Βασιλειάδης, 2009). Σύμφωνα με τους Jack και Anderson (1999) οι κυβερνήσεις προωθούν και υποστηρίζουν επιχειρηματική εκπαίδευση γιατί θέλουν να αυξήσουν τις θέσεις εργασίας μέσω της ίδρυσης νέων επιχειρήσεων από τους φοιτητές ή αποφοίτους. Τα αποτελέσματα της επιχειρηματικής εκπαίδευσης θα πρέπει να αξιολογούνται μακροπρόθεσμα και όχι αμέσως μετά την αποφοίτηση των φοιτητών ανάλογα με τον αριθμό των νέων επιχειρήσεων που ιδρύθηκαν (Papayannakis et al.). Η αξιολόγηση πρέπει να αφορά το περιεχόμενο των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, την επικοινωνιακή τους στρατηγική, τις δραστηριότητες προώθησης επιχειρηματικών πρωτοβουλιών (διαγωνισμοί επιχειρηματικών ιδεών), την ύπαρξη start-up και spin-off δραστηριοτήτων και τις δικτυώσεις που δημιουργούνται (Παπαγιαννάκης κ.συν., 2008).

Είναι γενική διαπίστωση ότι τα μαθήματα επιχειρηματικότητας εμπνέουν τους φοιτητές να ξεκινήσουν δικά τους εγχειρήματα, να ακολουθήσουν μία επιτυχημένη επιχειρηματική σταδιοδρομία Dyer (1994), (Block and Stumpf, 1992) και να έχουν μία θετική στάση απέναντι στην επιχειρηματικότητα. Πολλοί μελετητές υποστηρίζουν ότι τα εκπαιδευτικά προγράμματα για την επιχειρηματικότητα ενθαρρύνουν τους εκπαιδευόμενους να παίρνουν ρίσκα, να εκμεταλλεύονται ευκαιρίες και να διοικούν τις επιχειρήσεις τους καλύτερα (Ματσαγγίδης, 2015). Τα επιχειρηματικά εκπαιδευτικά προγράμματα ακόμη έχουν στόχο να μεταδώσουν τις κατάλληλες γνώσεις στους σπουδαστές ώστε να αποκτήσουν τις κατάλληλες δεξιότητες και ικανότητες σχετικά με την επιχειρηματικότητα, να εξοικειωθούν περισσότερο με την έννοια της αλλαγής και του ρίσκου (Alberti et al. 2004).

Στην Ελλάδα παρά του ότι έχει αυξηθεί το ενδιαφέρον για την επιχειρηματική εκπαίδευση, βρίσκεται σε αρχικά στάδια, τα περισσότερα μαθήματα επιχειρηματικότητας δεν είναι υποχρεωτικά (Apergis και Fafaliou, 2014) και επικεντρώνεται κυρίως στην υιοθέτηση καλών πρακτικών που εφαρμόζονται στην Ευρώπη (Papayannakis et al. 2006). Επίσης, η νομοθεσία σε πολλές περιπτώσεις περιορίζει και δρα ως εμπόδιο στην άμεση ενσωμάτωση της επιχειρηματικής εκπαίδευσης στα πανεπιστήμια (Ματσαγγίδης, 2015). Τα ελληνικά πανεπιστήμια λειτουργούν με έναν εντελώς διαφορετικό τρόπο σε σχέση με τα πανεπιστήμια του εξωτερικού και περιορίζονται έντονα από τις πολιτικές και τους νόμους που θεσπίζουν οι κυβερνήσεις και αφορούν την λειτουργία τους.

Παρόλα αυτά υπάρχει έντονη ανάγκη για επιχειρηματική εκπαίδευση καθώς μέσω αυτής τα άτομα αποκτούν τις κατάλληλες διοικητικές ικανότητες και καλλιεργείται η επιχειρηματική

κουλτούρα ώστε να δημιουργήσουν επιχειρήσεις, να προσφέρουν θέσεις εργασίας ,να στελεχώσουν μικρομεσαίες επιχειρήσεις που έχουν ανάγκη από στελέχη που θα τις αναπτύξουν (Apergis and Fafaliou 2014, Parayannakis et al., 2008).

Σημαντικό για να επιτευχθεί αυτό, είναι η μετατόπιση της εκπαιδευτικής και ερευνητικής δραστηριότητας για την επιχειρηματικότητα από το στενό προσανατολισμό της διοίκησης επιχειρήσεων σε μια ευρύτερη προσέγγιση καλλιέργειας της «επιχειρηματικής ικανότητας» και ανάπτυξης επιχειρηματικής κουλτούρας (Παπαγιαννάκης κ.συν.,2008).Η εκπαίδευση σχετικά με την επιχειρηματικότητα διαφοροποιείται από αυτήν της διοίκησης επιχειρήσεων, δεδομένου ότι η είσοδος σε μια επιχειρηματική δραστηριότητα είναι τελείως διαφορετικό πράγμα από τη διοίκηση μιας επιχείρησης.

Σύμφωνα με μία μελέτη που έγινε στο πανεπιστήμιο Cornell τα προγράμματα επιχειρηματικής εκπαίδευσης χωρίζονται σε δύο κατηγορίες : στα εστιασμένα προγράμματα (focused) που διδάσκονται μόνο στις σχολές διοίκησης επιχειρήσεων και σχολών μηχανικών και στα διαπανεπιστημιακά προγράμματα (university-wide) που διδάσκονται σε σχολές πέρα των μηχανικών και της διοίκησης επιχειρήσεων (Streeter et al., 2002). (Παπαγιαννάκης κ.συν.,2008).

Σύμφωνα με τους Garavan και Ο' Cinneide (1994) τα εκπαιδευτικά προγράμματα της επιχειρηματικότητας θα πρέπει να αφορούν την προώθηση της ιδέας της επιχειρηματικότητας , τις γνώσεις και δεξιότητες που συνδέονται με την επιχειρηματικότητα, την δημιουργία επιχειρηματικού σχεδίου (business plan) , την έρευνα αγοράς, τις τεχνικές ελαχιστοποίησης του ρίσκου , την ανάπτυξη στρατηγικών αντιμετώπισης απειλών και ενσωμάτωσης αλλαγών (Βασιλειάδης, 2009)

Επίσης, η επιχειρηματική εκπαίδευση δεν αφορά μόνο την απόκτηση θεωρητικής γνώσης, αλλά σχετίζεται και με την καλλιέργεια της δημιουργικότητας, της καινοτομίας και της αυτοαπασχόλησης του ατόμου (EK, 2012). Περιλαμβάνει επιμέρους κομμάτια όπως τις διαπραγματεύσεις ,την ηγεσία, την παραγωγή νέων προϊόντων, την δημιουργική σκέψη και την τεχνολογική καινοτομία (McMullan and Long, 1987; Vesper and McMullan, 1988). Άλλους τομείς που καλύπτει η επιχειρηματική εκπαίδευση είναι η εκμάθηση τρόπων εύρεσης κεφαλαίων ,η προστασία της ιδέας και προκλήσεις που σχετίζονται με το κάθε στάδιο της επιχειρηματικής ανάπτυξης (McMullan and Long, 1987; Plaschka and Welsch, 1990) (Matlay,2007).

Υποστηρίζεται ότι υπάρχει μία θετική σχέση μεταξύ της γενικότερης εκπαίδευσης και των επιχειρηματικών επιδόσεων (van der Sluis, van Praag, and van Witteloostuijn 2006) καθώς και ότι η επιχειρηματική εκπαίδευση επιδρά θετικά στα άτομα που ιδρύουν τις δικές τους επιχειρήσεις. (Dickson, Solomon, and Weaver 2008; Karlan and Valdivia 2006). Όλα αυτά τα επιχειρηματικά προγράμματα ή τουλάχιστον η πλειοψηφία τους προσπαθούν να διδάξουν στους φοιτητές πώς να μετατρέψουν την θεωρία σε πράξη(Sánchez,2013) και να κατανοήσουν με αυτόν τον τρόπο καλύτερα την επιχειρηματικότητα (Meyer 2011).

Σύμφωνα με τον Ferreira (2007),η επιχειρηματική εκπαίδευση επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό τις επιχειρηματικές προθέσεις και στάση που έχουν οι φοιτητές. Οι έρευνες και η βιβλιογραφία αποδεικνύει ότι τα άτομα που έχουν παρακολουθήσει κάποια μαθήματα επιχειρηματικότητας στην ζωή τους ,έχουν και μεγαλύτερες πιθανότητες να ξεκινήσουν ένα δικό

τους επιχειρηματικό εγχείρημα σε σχέση με αυτούς που παρακολούθησαν άλλα μαθήματα (Jaafar and Abdul Aziz, 2008), (Brown, 1990; Vesper and Gartner, 1996), (Matlay,2007). Αυτή η τάση προέρχεται από την εμπειρία και την γνώση που απέκτησαν μέσα από την επιχειρηματική εκπαίδευση (Ismail et.al.,2009), (Davidsson & Honig, 2003). (Sondari,2014).

Ο Martin et al. (2013) σε μία έρευνα που έκανε βρήκε ότι υπάρχει μία θετική σχέση μεταξύ της επιχειρηματικής εκπαίδευσης και των επιχειρηματικών δεξιοτήτων και γνώσεων. Επίσης, απέδειξε ότι η επιχειρηματική εκπαίδευση σχετίζεται θετικά με τις επιχειρηματικές προθέσεις των ατόμων. Η επιχειρηματική εκπαίδευση προσφέρει μαθήματα ίδρυσης νέων επιχειρήσεων και αυξάνει τις προοπτικές των ατόμων να πάρουν ρίσκα και να ιδρύσουν και απασχοληθούν στις δικές τους εταιρίες (Liñán, 2008, & Tae Jun Bae et al., 2014).

Σύμφωνα με τον Clark το 80% των φοιτητών των πανεπιστημίων που διδάχθηκαν την επιχειρηματικότητα είχαν θετική στάση για την επιχειρηματικότητα. Επίσης, σύμφωνα με τους μελετητές το 75% των ατόμων με θετική στάση απέναντι στην επιχειρηματικότητα ίδρυσαν δικές τους επιχειρήσεις μετά την αποφοίτησή τους. Μέσω της επιχειρηματικής εκπαίδευσης τα άτομα ενημερώνονται ότι η επιχειρηματικότητα αποτελεί μία εναλλακτική στην εργασιακή τους καριέρα (ABDULWAHED et al.)

3.7 Η εκπαίδευση των Μηχανικών σε σχέση με την επιχειρηματικότητα

Στις μέρες μας οι απόφοιτοι μηχανικοί δεν αρκεί να είναι απλά εκπαιδευμένοι και εξειδικευμένοι σε τεχνικά θέματα, αλλά πρέπει να έχουν και την ικανότητα να συνεργάζονται σε ομάδες με άτομα διαφορετικής κουλτούρας και εξειδίκευσης, να επικοινωνούν αποτελεσματικά, να ασκούν ηγεσία, να δημιουργούν καινοτόμα προϊόντα που καλύπτουν τις ανάγκες της αγοράς, να έχουν έναν επιχειρηματικό τρόπο σκέψης και να είναι δημιουργικοί (Καλογήρου κ.συν., 2015)

Επίσης, μέσω εμπειρικών μελετών που έχουν γίνει από τον Caloghirou et al. (2009), οι επαγγελματίες μηχανικοί θα πρέπει να παρουσιάζουν τα παρακάτω χαρακτηριστικά :Να έχουν επαρκές θεωρητικό υπόβαθρο, άριστη γνώση του τεχνολογικού τους τομέα, γνώση διαχείρισης της πληροφορίας και των τεχνολογιών πληροφορικής, επαρκή γνώση οικονομικών και διοίκησης και αναπτυγμένες ικανότητες επικοινωνίας, διαπραγματεύσεων και συνεργασίας με άλλα άτομα. Επίσης, οι περισσότεροι μηχανικοί που ρωτήθηκαν μεταξύ 1999-2000, πρότειναν την ανάπτυξη μη τεχνικών δεξιοτήτων, την προώθηση της χρήσης τεχνολογιών ICT και την μεγαλύτερη εξοικείωση τους στους τομείς της οικονομίας και διοίκησης.

Σύμφωνα με τον Torres et al. (1997) ο σύγχρονος μηχανικός θα πρέπει να επικοινωνεί αποτελεσματικά προφορικά και γραπτά, να είναι ικανός να εργαστεί σε διεπιστημονικές ομάδες, να έχει επιχειρηματικό πνεύμα. Για αυτό οι μηχανικοί πλέον θα πρέπει να διευρύνουν τις ικανότητές τους πέρα από τις τεχνικές και να αναπτύξουν επιχειρηματικές δεξιότητες .

Τα προγράμματα σπουδών θα πρέπει να συνδυάζουν την τεχνική εκπαίδευση με τις γνώσεις διοίκησης και δημόσιας πολιτικής (Καλογήρου κ.συν., 2015). Τα προγράμματα

ειδικότερα για τις σχολές των μηχανικών θα πρέπει να στοχεύουν όχι απλώς στην ισχυρή τεχνική κατάρτιση ,αλλά και στην εκπαίδευση οικονομικών ,διοικητικών ικανοτήτων αλλά και γνώσεων πάνω στις κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες (Καλογήρου κ.συν., 2015).

Ο Parayannakis et al (2008) πρότεινε μία διεπιστημονική προσέγγιση της εκπαίδευσης, που συνδυάζει τεχνικά αντικείμενα με μη τεχνικά αντικείμενα στους φοιτητές των σχολών μηχανικής. Θα πρέπει να αναπτυχθούν κάποια πιο <<επιχειρηματικά>> προγράμματα σπουδών που θα αναπτύξουν τις επιχειρηματικές δεξιότητες των μηχανικών, θα αποκτήσουν μεγαλύτερη άνεση στους τομείς της οικονομίας και διοίκησης και θα γνωρίσουν όλα τα στάδια της επιχειρηματικής διαδικασίας. Έτσι οι απόφοιτοι μηχανικοί θα μπορέσουν να ανταποκριθούν και να επιλύσουν τα σύνθετα τεχνοοικονομικά προβλήματα που θα κληθούν να αντιμετωπίσουν στην εργασία τους, να αντιλαμβάνονται τις αλλαγές που συντελούνται σε παγκόσμιο επίπεδο στο εργασιακό τους περιβάλλον και να προσαρμόζονται, να αναλαμβάνουν την οργάνωση και διοίκηση διαφόρων έργων.

Επίσης, θα μπορέσουν να κατανοήσουν καλύτερα την αλληλεπίδραση μεταξύ τεχνολογίας και οικονομίας. Απαιτείται επομένως να έχουν μία πολύπλευρη εκπαίδευση που θα τους δώσει την δυνατότητα να ανταποκριθούν στο σύνθετο και πολύπλοκο περιβάλλον στο οποίο θα ενταχθούν (Καλογήρου κ.συν., 2015).

Επομένως, η επιχειρηματική εκπαίδευση μπορεί να παίζει έναν πολύ σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη των επιχειρηματικών και διοικητικών δεξιοτήτων των αποφοίτων μηχανικών ώστε να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις μιας κοινωνίας βασισμένης στην γνώση (Parayannakis et al.).

Υπάρχει η άποψη ότι υψηλά επίπεδα επιχειρηματικής δραστηριότητας μπορούν να επιτευχθούν μέσω της επιχειρηματικής εκπαίδευσης (European Commission 2006) (Dickson, Solomon, and Weaver 2008; Karlan and Valdivia 2006). Για αυτό και παρατηρείται σύμφωνα με τους Solomon and Fernald (1991) η αύξηση των επιχειρηματικών μαθημάτων στα προγράμματα σπουδών των πανεπιστημίων από 25 το 1979 σε 107 το 1986 .Μία αύξηση της τάξης 428% και ακόμα μεγαλύτερη αύξηση παρατηρείται στις μέρες μας (Busenitz et al. 2003). Όλα αυτά τα επιχειρηματικά προγράμματα ή τουλάχιστον η πλειοψηφία τους προσπαθούν να διδάξουν στους φοιτητές πώς να μετατρέψουν την θεωρία σε πράξη και να κατανοήσουν με αυτόν τον τρόπο καλύτερα την επιχειρηματικότητα (Meyer 2011). Επίσης, έχουν ως στόχο την ανάπτυξη των γνώσεων, επιχειρηματικών δεξιοτήτων και της κατάλληλης στάσης των φοιτητών ώστε να εκμεταλλεύονται επιχειρηματικές ευκαιρίες και να αναλαμβάνουν επιχειρηματική δράση, να είναι ανοιχτοί σε προκλήσεις ,να επικοινωνούν καλύτερα ,να διαχειρίζονται την αλλαγή και την αβεβαιότητα (Martina and Romita B.,2014). Πρεσβεύουν ως βασική αρχή ότι η επιχειρηματικότητα μπορεί να διδαχθεί και ότι οι επιχειρηματίες γίνονται και δεν γεννιούνται αποκλειστικά (Sánchez,2013). Σύμφωνα με τον Peter Drucker (Drucker, 1985b) η επιχειρηματικότητα δεν είναι μαγεία ,είναι μία αρχή που μπορεί να διδαχτεί όπως κάθε άλλη αρχή. Επίσης, οι περισσότεροι μελετητές συμφωνούν ότι η επιχειρηματικότητα μπορεί να διδαχθεί (Bjerke,2007) και μελέτες που έχουν γίνει αποδεικνύουν ότι και οι επιχειρηματικές δεξιότητες μπορούν να διδαχθούν και έχουν θετική επίδραση στους φοιτητές (Gorman et al., 1997; Mitra & Matlay, 2004; Kuratko, 2005; Florin et al., 2007).

Η επιχειρηματικότητα διδάσκεται σήμερα στην Ευρώπη με τους εξής τρόπους :ως ένα ξεχωριστό μάθημα που εστιάζει στην εκμάθηση των κατάλληλων δεξιοτήτων ώστε να είναι ικανοί να ιδρύσουν και να διοικήσουν νέες επιχειρήσεις, ως ένα επιπλέον προαιρετικό μάθημα στα προγράμματα σπουδών ή ως ένα βασικό μάθημα στα προγράμματα σπουδών με στόχο την καλλιέργεια των κατάλληλων δεξιοτήτων, της δημιουργικότητας και αυτοπεποίθησης (Martina and Romita B.,2014).

Στην βιβλιογραφία υπάρχουν πολλοί παιδαγωγικοί τρόποι για την διδασκαλία της επιχειρηματικότητας, από την δημιουργία επιχειρηματικών πλάνων μέχρι την ίδρυση νέων επιχειρημάτων (cf. Kuratko, 2005). Η διαδικασία συγγραφής ενός επιχειρηματικού πλάνου μεταδίδει στα άτομα τις κατάλληλες γνώσεις και δεξιότητες ώστε να δραστηριοποιηθούν επιχειρηματικά (e.g., cf. Becker, 1964; Fayolle, Gailly, & Lassas-Clerc, 2006a; von Graevenitz et al., 2010; Youndt, Subramaniam, & Snell, 2004). Παρόλα αυτά σύμφωνα με τους Minniti and Bygrave (2001) είναι πολύ σημαντική η μάθηση μέσω της δράσης και η εκμάθηση της ίδρυσης νέων επιχειρημάτων θα δώσει στα άτομα μία πρακτική διάσταση της επιχειρηματικότητας όπου θα αποκτήσουν εμπειρία (Tae Jun Bae et al.,2014).

Ο Bill Bygrave, διευθυντής των επιχειρηματικών σπουδών στο Babson College είπε το 1993 ότι η διδασκαλία της επιχειρηματικότητας μπορεί να βασιστεί είτε στο πρακτικό κομμάτι, παρουσιάζοντας πραγματικές μελέτες περιπτώσεων, είτε αποκλειστικά στο θεωρητικό κομμάτι. Ο συνδυασμός όμως της θεωρητικής με την πρακτική οπτική της επιχειρηματικότητας αποτελεί τον κατάλληλο συνδυασμό για την διδασκαλία της (Bjerke,2007).

Σύμφωνα με τους Wright, Bitner, and Zeithaml (1994) τα παραδοσιακά πανεπιστήμια διδάσκουν την επιχειρηματικότητα μέσω διαλέξεων και σεμιναρίων οι οποίες χαρακτηρίζονται ως παθητικές μέθοδοι διδασκαλίας. Αυτή η μέθοδος όμως δεν καλλιεργεί την επιχειρηματική συμπεριφορά των ατόμων. Μία άλλη προσέγγιση βασίζεται στην μέθοδο της μάθησης μέσω της πράξης και της δράσης που είναι πιο ενεργή (Abereijo, 2015).

Σύμφωνα με τον Mwasalwiba (2010) οι παιδαγωγικές μέθοδοι που βασίζονται στην δράση, στην δημιουργικότητα και περιλαμβάνουν μελέτες περιπτώσεων και επιχειρηματικά παίγνια είναι οι κατάλληλες για την διδασκαλία της επιχειρηματικότητας, αλλά στην πράξη οι περισσότερες είναι θεωρητικές ,παθητικές και βασίζονται σε εκπαιδευτικά εγχειρίδια που διδάσκονται με την μορφή διαλέξεων και σεμιναρίων (Παπαγιαννάκης κ.συν., 2008).

Πολλοί μελετητές υποστηρίζουν ότι οι μέθοδοι που βασίζονται στην δράση και επιτρέπουν στους φοιτητές να μάθουν μέσα από τον πειραματισμό και από προβλήματα που συμβαίνουν στον πραγματικό κόσμο ,είναι οι κατάλληλες για την διδασκαλία της επιχειρηματικότητας (Harkema and Popescu, 2015).

Η διδασκαλία της επιχειρηματικότητας απαιτεί μία διαφορετική παιδαγωγική προσέγγιση από τις παραδοσιακές. Σύμφωνα με πολλούς μελετητές (Garavan & O’Cinnelde, 1994; Greene & Rice, 2002 ; Bucha, 2009; WEF, 2009; Ferreira, 2011) η επιχειρηματική διδασκαλία θα πρέπει να βασίζεται σε ενεργές εκπαιδευτικές μεθόδους που θα βασίζονται στον πειραματισμό και στην μάθηση μέσω της δράσης. Το World Economic Forum (WEF, 2009) τονίζει την σημασία των φοιτητών να μαθαίνουν έξω από τις τάξεις και μέσα από πραγματικά παραδείγματα. Επομένως,

οι φοιτητές θα πρέπει να έχουν έναν πιο ενεργό ρόλο ,να μαθαίνουν μέσα από τα λάθη τους και τις εμπειρίες τους (Alvarez Marques and Albuquerque ,2012).

Οι διδάσκοντες μπορεί να είναι καθηγητές οικονομικών επιστημών και διοίκησης επιχειρήσεων ή επιχειρηματίες με ακαδημαϊκές φιλοδοξίες, οι οποίοι μεταφέρουν την εμπειρία τους στους φοιτητές. Μπορεί όμως να επιλεγεί και ένας πιο πρωτοποριακός συνδυασμός καθηγητών και επιχειρηματιών ή επενδυτών (Παπαγιαννάκης κ.συν., 2008).

3.8 Τρόποι ενεργοποίησης του καλά εκπαιδευμένου δυναμικού ώστε να συμβάλλουν στην αναπτυξιακή τροχιά της χώρας

Σύμφωνα και με τις προηγούμενες ενότητες και όλα τα παραπάνω που έχουν διατυπωθεί, προκύπτει το συμπέρασμα ότι θα πρέπει να προωθηθεί η επιχειρηματική κουλτούρα και να ενθαρρυνθεί το ανθρώπινο δυναμικό υψηλού επιπέδου δεξιοτήτων να δραστηριοποιηθεί σε νέα καινοτόμα εγχειρήματα τα οποία θα ενισχύσουν την επιχειρηματικότητα έντασης γνώσης (Καλογήρου κ.συν., 2015). Για να επιτευχθεί αυτό όμως, σημαντικός είναι ο ρόλος της εκπαίδευσης και η καλλιέργεια της κατάλληλης επιχειρηματικής κουλτούρας μεταξύ των ατόμων αυτών στην κοινωνία ώστε να μετατρέψουν τις ιδέες τους σε πράξη (Metin Alkan,2015)

Η επιχειρηματικότητα στις μέρες μας βασίζεται σε καινοτόμες δράσεις οι οποίες απαιτούν την παρουσία εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού με τις κατάλληλες τεχνικές και επιχειρηματικές δεξιότητες. Για να αναπτυχθεί όμως αυτό το κατάλληλο ανθρώπινο δυναμικό, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η εκπαίδευση ,η οποία θα πρέπει να παρέχει τα κατάλληλα γνωστικά αντικείμενα και τις δεξιότητες που θα βοηθήσουν τα άτομα να προσαρμοστούν στο παραγωγικό σύστημα και να ανταπεξέλθουν στο απαιτητικό εργασιακό και οικονομικό περιβάλλον (Κορρές, 2015).

Με την εισαγωγή της επιχειρηματικότητας στα προγράμματα σπουδών των πανεπιστημίων μπορούν να καλλιεργηθούν οι επιχειρηματικές δεξιότητες και πνεύμα των ατόμων και να αναπτυχθούν μέσω των εμπειριών, δράσεων στις οποίες θα εμπλακούν(Salgado-Banda, ,2005). Έτσι, τα άτομα αυτά αποκτώντας επιχειρηματικές γνώσεις, δεξιότητες και κουλτούρα θα μπορέσουν να αξιοποιήσουν τα ερευνητικά τους αποτελέσματα ή ιδέες και να ιδρύσουν δικές τους επιχειρήσεις που θα βασίζονται στην γνώση. Είναι σημαντικό επίσης να κατανοήσουν ότι η επιχειρηματικότητα μπορεί να αποτελέσει μία σημαντική επαγγελματική επιλογή σταδιοδρομίας (Karanassios et al.,2006).

Όσον αφορά την επιχειρηματική κουλτούρα, τα άτομα θα πρέπει να αποκτήσουν μία θετική στάση απέναντι στην επιχειρηματικότητα και να μην έχουν έντονο φόβο για την αποτυχία της επιχείρησής τους (Naudé ,2008).

Εκτός, όμως από τον ρόλο της εκπαίδευσης στην ενεργοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού, σημαντικές είναι και οι πολιτικές και στρατηγικές που ακολουθούν οι κυβερνήσεις των χωρών ώστε να ενισχύσουν και προωθήσουν την επιχειρηματικότητα (Naudé ,2008). Σχεδόν όλες οι χώρες έχουν συνειδητοποιήσει τα θετικά οφέλη που έχει η επιχειρηματικότητα στις

οικονομίες τους. Για αυτό στοχεύουν σε πολιτικές που ελαττώνουν τα κόστη και απλοποιούν την νομοθεσία για την ίδρυση νέων επιχειρήσεων. Επίσης, σημαντική είναι η κατάργηση της γραφειοκρατίας που αποτελεί σημαντικό εμπόδιο στην επιχειρηματικότητα και η προσπάθεια βελτίωσης διαφόρων μακροοικονομικών μεγεθών όπως η οικονομική σταθερότητα της χώρας, ο πληθωρισμός, τα επιτόκια, η φορολογία των επιχειρήσεων που αποτελούν σημαντικούς παράγοντες για την λειτουργία των επιχειρήσεων (Κορρές, 2015).

Το κράτος επομένως, για να ενισχύσει το επιχειρηματικό οικοσύστημα, θα πρέπει μέσω των νόμων του, να επικεντρώνεται στην μείωση της φορολογίας, στην παροχή κινήτρων για τους νέους επιχειρηματίες, στην οικονομική σταθερότητα της χώρας, στην παρουσία ενός ισχυρού τραπεζικού τομέα ο οποίος θα μπορέσει να χρηματοδοτήσει τα νέα επιχειρηματικά εγχειρήματα. Επίσης, θα πρέπει να παρέχει τις κατάλληλες υποδομές όπως λιμάνια, οδικό δίκτυο και τεχνολογικές υποδομές οι οποίες θα διευκολύνουν την επιχειρηματική δραστηριότητα και εμπόριο (Κορρές, 2015).

Έτσι, οι νέοι επιχειρηματίες θα έχουν την υποστήριξη του κράτους στις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες, γεγονός που αποτελεί πολύ σημαντικό παράγοντα στην ενθάρρυνση για λήψη απόφασης των ατόμων να αναλάβουν επιχειρηματική δράση.

Ακόμη, πολύ σημαντική είναι η δημιουργία θερμοκοιτίδων και τεχνολογικών πάρκων στις οποίες θα παρέχεται ένας χώρος αρχικής εγκατάστασης των επιχειρήσεων στα πρώτα στάδια της ανάπτυξης τους, θα τους παρέχονται συμβουλευτικές υπηρεσίες, βοήθεια στον τομέα εύρεσης χρηματοδότησης και επαφή με ένα δίκτυο άλλων επιχειρηματιών και επενδυτών. Οι κυβερνήσεις θα πρέπει να παρέχουν τα κατάλληλα κίνητρα στους επιχειρηματίες να ιδρύουν καινοτόμες επιχειρήσεις και να εκμεταλλεύονται εμπορικά τα ερευνητικά αποτελέσματα και γνώσεις (Κορρές, 2015).

Κεφάλαιο 4^ο

Μεθοδολογία έρευνας

4.1 Σκοπός έρευνας

Η παρούσα έρευνα, θα αξιοποιήσει τα αποτελέσματα της έρευνας πεδίου που πραγματοποιήθηκε σε περισσότερους από 1400 αποφοίτους του ΕΜΠ, με στόχο να διερευνήσει το βαθμό της επιχειρηματικής δραστηριότητας των αποφοίτων μηχανικών του ΕΜΠ, όπως επίσης, μελετά και τη συμβολή της εκπαίδευσης και των σπουδών του ΕΜΠ στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας στους αποφοίτους μηχανικούς του ΕΜΠ.

4.2 Ερευνητικά ερωτήματα

Πρώτο Ερευνητικό Ερώτημα: Υπάρχει σχέση μεταξύ των μεταπτυχιακών σπουδών των αποφοίτων μηχανικών του ΕΜΠ με την επιχειρηματικότητα;

Δεύτερο Ερευνητικό Ερώτημα: Διαπιστώνεται η ύπαρξη σχέσης μεταξύ της μεταπτυχιακής και διδακτορικής εκπαίδευσης των αποφοίτων μηχανικών του ΕΜΠ που είναι επιχειρηματίες και του λόγου που επέλεξαν για να γίνουν επιχειρηματίες;

Τρίτο Ερευνητικό Ερώτημα: Διαπιστώνεται σχέση μεταξύ των αντικειμένων που διδάχθηκαν στις προπτυχιακές, μεταπτυχιακές, οι απόφοιτοι επιχειρηματίες μηχανικοί του ΕΜΠ σε σχέση με το βασικό λόγο που επέλεξαν να γίνουν επιχειρηματίες;

Τέταρτο Ερευνητικό Ερώτημα: Υπάρχει σχέση μεταξύ της τρέχουσας απασχόλησης των αποφοίτων μηχανικών και της επιλογής του αντικειμένου των μεταπτυχιακών τους σπουδών;

Πέμπτο Ερευνητικό Ερώτημα: Υπάρχει σχέση μεταξύ των επιχειρηματιών μηχανικών και του ενδιαφέροντος εγκατάλειψης της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας εφόσον παρουσιαστεί ευκαιρία μισθωτής εργασίας;

Έκτο Ερευνητικό Ερώτημα: Υπάρχει σχέση μεταξύ των μισθωτών μηχανικών και της σκέψης τους για μελλοντική επιχειρηματική δραστηριότητα;

Έβδομο Ερευνητικό Ερώτημα: Μπορούν οι σπουδές των μηχανικών στο ΕΜΠ να συμβάλλουν στην ίδρυση επιχείρησης μετά την αποφοίτηση τους;

Όγδοο Ερευνητικό Ερώτημα: Μπορούν οι σπουδές των αποφοίτων μηχανικών στο ΕΜΠ να συμβάλλουν στην επιχειρηματικότητα ευκαιρίας;

Ένατο Ερευνητικό Ερώτημα: Μπορούν οι σπουδές στο ΕΜΠ να συμβάλλουν στο επίπεδο πωλήσεων των επιχειρήσεων των αποφοίτων μηχανικών του ΕΜΠ;

Δέκατο Ερευνητικό Ερώτημα: Μπορούν οι σπουδές στο ΕΜΠ να συμβάλλουν στην ανάπτυξη και δημιουργία επιχείρησης, η οποία ανήκει σε κλάδο σχετικό με το αντικείμενο των σπουδών των αποφοίτων μηχανικών στο ΕΜΠ;

Εντέκατο ερευνητικό ερώτημα: Μπορούν οι σπουδές στο ΕΜΠ να συμβάλλουν στον εμπορικό τύπο των επιχειρήσεων που ιδρύουν οι απόφοιτοι μηχανικοί του ΕΜΠ;

Δωδέκατο ερευνητικό Ερώτημα: Μπορούν οι σπουδές στο ΕΜΠ να συμβάλλουν στην ενίσχυση της απασχόλησης των επιχειρήσεων που ιδρύουν οι απόφοιτοι μηχανικοί του ΕΜΠ;

4.3 Ερευνητικές υποθέσεις

H1: Υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της μεταπτυχιακής και διδακτορικής εκπαίδευσης των αποφοίτων μηχανικών του ΕΜΠ με την απόφαση τους να ξεκινήσουν επιχειρηματική δραστηριότητα αμέσως μετά το πτυχίο.

H2: Υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση της μεταπτυχιακής και διδακτορικής εκπαίδευσης των αποφοίτων μηχανικών του ΕΜΠ που είναι επιχειρηματίες και του λόγου που επέλεξαν για να γίνουν επιχειρηματίες.

H3: Υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ των αντικειμένων που διδάχθηκαν στις προπτυχιακές, μεταπτυχιακές, οι απόφοιτοι επιχειρηματίες μηχανικοί του ΕΜΠ σε σχέση με το βασικό λόγο που επέλεξαν να γίνουν επιχειρηματίες.

H4: Υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της τρέχουσας απασχόλησης και του αντικειμένου των μεταπτυχιακών σπουδών των επιχειρηματιών αποφοίτων μηχανικών.

H5: Υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ των επιχειρηματιών μηχανικών και του ενδιαφέροντος εγκατάλειψης της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας εφόσον παρουσιαστεί ευκαιρία μισθωτής εργασίας.

H6: Υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στους μισθωτούς μηχανικούς και της σκέψης τους για μελλοντική επιχειρηματική δραστηριότητα.

H7 Υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ του βαθμού συμβολής των σπουδών στο ΕΜΠ με το αντικείμενο της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας και την ίδρυση επιχείρησης μετά την αποφοίτησή τους.

H8 Υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της επιχειρηματικότητας ευκαιρίας και των σπουδών των αποφοίτων μηχανικών στο ΕΜΠ.

H9 Υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ των σπουδών στο ΕΜΠ αναφορικά με το αντικείμενο επιχειρηματικής δραστηριότητας και του επιπέδου πωλήσεων της επιχείρησης των αποφοίτων μηχανικών του ΕΜΠ για το 2014.

H10 Υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ των σπουδών στο ΕΜΠ αναφορικά με το αντικείμενο επιχειρηματικής δραστηριότητας και της δημιουργίας, διοίκησης επιχείρησης για τους αποφοίτους μηχανικούς στο ΕΜΠ.

H11 Υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ των σπουδών των επιχειρηματιών αποφοίτων μηχανικών στο ΕΜΠ και του τύπου πελατών εξυπηρετούν οι επιχειρήσεις τους.

H12 Υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ των σπουδών στο ΕΜΠ και της ενίσχυση της απασχόλησης των επιχειρήσεων που ιδρύονται από τους αποφοίτους μηχανικούς του ΕΜΠ.

4.4 Ερευνητική Μέθοδος

Η παρούσα ερευνητική μέθοδος της εργασίας βασίζεται στη ποσοτική μέθοδο ανάλυσης και στατιστικής επεξεργασίας. Η επιλογή αυτή έγινε για να δοθούν αντικειμενικά ποσοτικά περιγραφικά δεδομένα για την τάση των μηχανικών αποφοίτων του ΕΜΠ να δραστηριοποιούνται επιχειρηματικά ή όχι. Επίσης, η ποσοτική μέθοδος δίνει τη δυνατότητα διερεύνησης συσχετίσεων μεταξύ μεταβλητών με αποτέλεσμα να μπορούν να εξαχθούν συμπεράσματα της στατιστικής σημαντικότητας ή μη των υπό διερεύνηση μεταβλητών. Αυτό κατά συνέπεια συμβάλλει στην εφαρμογή επαγωγικής στατικής διαδικασίας και στην επιβεβαίωση ή απόρριψη των υποθέσεων της παρούσας έρευνας.

4.5 Ερευνητικό εργαλείο

Για την διεξαγωγή της έρευνας, χρησιμοποιήθηκαν τρία ερωτηματολόγια ώστε να καλυφθούν και οι τρεις κατηγορίες αποφοίτων μηχανικών που θέλουμε να μελετήσουμε: τους επιχειρηματίες, τους μη επιχειρηματίες και τους πρώην επιχειρηματίες. Στην κατηγορία των επιχειρηματιών θεωρούμε ότι περιλαμβάνονται τα άτομα που έχουν ιδρύσει κάποια επιχείρηση και απασχολούν τουλάχιστον ένα άτομο ή ακόμα και οι αυτοαπασχολούμενοι, ελεύθεροι επαγγελματίες που δεν απασχολούν άλλα άτομα.

Στην αρχή του ερωτηματολογίου για τους επιχειρηματίες υπήρχαν ερωτήσεις φίλτρου ώστε να γίνει σωστά η κατηγοριοποίηση των ατόμων στις τρεις κατηγορίες. Επίσης, το ερωτηματολόγιο των επιχειρηματιών χωρίζονταν στις εξής τέσσερις ενότητες:

- Γενικά χαρακτηριστικά της επιχείρησης, όπου δίνονται διάφορα στοιχεία για την έδρα, το έτος ίδρυσης, την νομική μορφή, τον τομέα δραστηριοποίησης της επιχείρησης.

- Χαρακτηριστικά του επιχειρηματία, όπου παρουσιάζονται χαρακτηριστικά του επιχειρηματία σε σχέση με την εκπαίδευσή, το αντικείμενο σπουδών, την προηγούμενη απασχόληση του και του οικογενειακού του κύκλου.
- Ίδρυση και λειτουργία της επιχείρησης,, όπου περιλαμβάνονται στοιχεία που σχετίζονται με τον λόγο και το κίνητρο ίδρυσης της επιχείρησης, την πηγή προέλευσης της επιχειρηματικής ιδέας, την ιδρυτική ομάδα, την μελέτη παραγόντων που βοήθησαν στην ίδρυση της επιχείρησης ή δυσκόλεψαν την υλοποίηση της επιχειρηματικής ιδέας, των πηγών χρηματοδότησης της επιχείρησης και των πελατών της επιχείρησης.
- Η συμβολή των σπουδών στην ανάληψη επιχειρηματικής δράσης, όπου μελετάται ο ρόλος της εκπαίδευσης στην ίδρυση, διοίκηση και το αντικείμενο της επιχείρησης, τα αντικείμενα που διδάχθηκαν οι απόφοιτοι μηχανικοί και οι δεξιότητες που απέκτησαν και θεωρούνται σημαντικές για αυτούς.

Όσον αφορά το ερωτηματολόγιο των πρώην επιχειρηματιών, αυτό επικεντρώθηκε στα δημογραφικά χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων που ίδρυσαν και στο επίπεδο των σπουδών και αντικειμένων που διδάχθηκαν, στους λόγους διακοπής της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας και στην πιθανότητα ίδρυσης κάποιας νέας επιχείρησης στο μέλλον.

Τέλος, το ερωτηματολόγιο των μη επιχειρηματιών επικεντρώθηκε πάλι στα χαρακτηριστικά των μη επιχειρηματιών στον τομέα της εκπαίδευσης και των αντικειμένων που διδάχθηκαν, στους παράγοντες που εμπόδισαν τους απόφοιτους μηχανικούς να αναλάβουν επιχειρηματική δράση και στον αν σκέφτονται να γίνουν επιχειρηματίες στο μέλλον.

4.6 Δείγμα έρευνας

Ο πληθυσμός της έρευνας που πραγματοποιήθηκε, περιλαμβάνει απόφοιτους μηχανικούς που έλαβαν την άδεια ασκήσεως επαγγέλματος από το ΤΕΕ την χρονική περίοδο 2000-2010. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε από τον Ιανουάριο μέχρι τον Μάιο του 2015 ενώ ο σχεδιασμός των ερωτηματολογίων και της δειγματοληψίας άρχισαν από το 2014. Το δείγμα μας αποτελούνταν από απόφοιτους μηχανικούς που είχαν επαρκή επαγγελματική και ερευνητική εμπειρία.

Στο χρονικό διάστημα 2000-2010 σύμφωνα με τα στοιχεία του ΤΕΕ δόθηκαν 14055 άδειες ασκήσεως επαγγέλματος, από τις οποίες οι 13113 αφορούσαν διπλωματούχους μηχανικούς, ενώ οι υπόλοιποι 942 ήταν απόφοιτοι της σχολής ΣΕΜΦΕ που αποφοίτησαν για πρώτη φορά το 2004. Το δείγμα, αποφασίστηκε να είναι περίπου το 10% του πληθυσμού και με τυχαία δειγματοληψία, μέσω τηλεφωνικών συνεντεύξεων, συλλέχθηκαν τα δεδομένα της έρευνας.

Πραγματοποιήθηκαν 3219 τηλεφωνικές συνεντεύξεις για να συγκεντρωθεί το δείγμα μας, που ήταν 1429 απόφοιτοι μηχανικοί. Επομένως, το δείγμα μας ήταν 1429 απόφοιτοι μηχανικοί, ενώ ο πληθυσμός μας ήταν 14055 διπλωματούχοι μηχανικοί μαζί με τους αποφοίτους και της ΣΕΜΦΕ.

4.7 Μέθοδος στατιστικής ανάλυσης δεδομένων

Όσον αφορά την ανάλυση των δεδομένων που συλλέχθηκαν από την έρευνα, επικεντρωθήκαμε κυρίως στον ρόλο της εκπαίδευσης και των προγραμμάτων σπουδών ως προσδιοριστικούς παράγοντες στην άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας και κατά πόσο αποτελεί μορφή επιχειρηματικότητας ευκαιρίας ή ανάγκης.

Αρχικά, ξεκινήσαμε με την περιγραφική ανάλυση του δείγματος μας ώστε να μελετήσουμε τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των απόφοιτων μηχανικών, την τρέχουσα απασχόληση τους, το προφίλ των επιχειρηματιών μηχανικών και το προφίλ λειτουργίας των επιχειρήσεών τους. Επίσης, κατά την περιγραφική ανάλυση μελετήσαμε την συμβολή των σπουδών στην ανάληψη επιχειρηματικής δράσης και παρουσιάσαμε και κάποια στατιστικά στοιχεία για τους πρώην και μη επιχειρηματίες.

Μετά την περιγραφική ανάλυση προχωρούμε στην ανάλυση των υποθέσεων όπου διατυπώνονται τα ερευνητικά ερωτήματα και οι αντίστοιχες ερευνητικές υποθέσεις που τίθενται προς επιβεβαίωση ή απόρριψη.

Τα ερευνητικά ερωτήματα αναφέρονται στον ρόλο της εκπαίδευσης και στις διαφορετικές επιδράσεις που έχει μεταξύ των επιχειρηματιών και μη, καθώς και στο ποιοι παράγοντες επιδρούν περισσότερο στην επιχειρηματικότητα ευκαιρίας ή ανάγκης.

Πιο συγκεκριμένα θα μελετήσουμε τον ρόλο της εκπαίδευσης στην προέλευση της επιχειρηματικής ιδέας, στην σχέση σπουδών και επιχειρηματικότητας, στα επιμέρους αντικείμενα που διδάχθηκαν οι επιχειρηματίες και μη και πώς επέδρασαν σε αυτούς και τον βασικός λόγο που επέλεξε να γίνει κάποιος επιχειρηματίας. Επίσης, θα παρουσιάσουμε τον ρόλο-επίδραση της εκπαίδευσης στην επιχειρηματικότητα ευκαιρίας ή ανάγκης.

Στην παρούσα εργασία, η ανάλυση των δεδομένων έγινε με τη βοήθεια του στατιστικού προγράμματος SPSS20 αλλά και του excel, για τη διαμόρφωση των γραφημάτων των αποτελεσμάτων της έρευνας.

ΕΜΠΕΙΡΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Κεφάλαιο 5 Παρουσίαση αποτελεσμάτων έρευνας

5.1 Το δημογραφικό προφίλ των αποφοίτων μηχανικών του ΕΜΠ

Στον πίνακα 1 φαίνεται ότι το μεγαλύτερο μέρος των συμμετεχόντων της έρευνας ήταν άνδρες σε ποσοστό 70,1% (1002/1429) και γυναίκες σε ποσοστό 29,9% (427/1429).

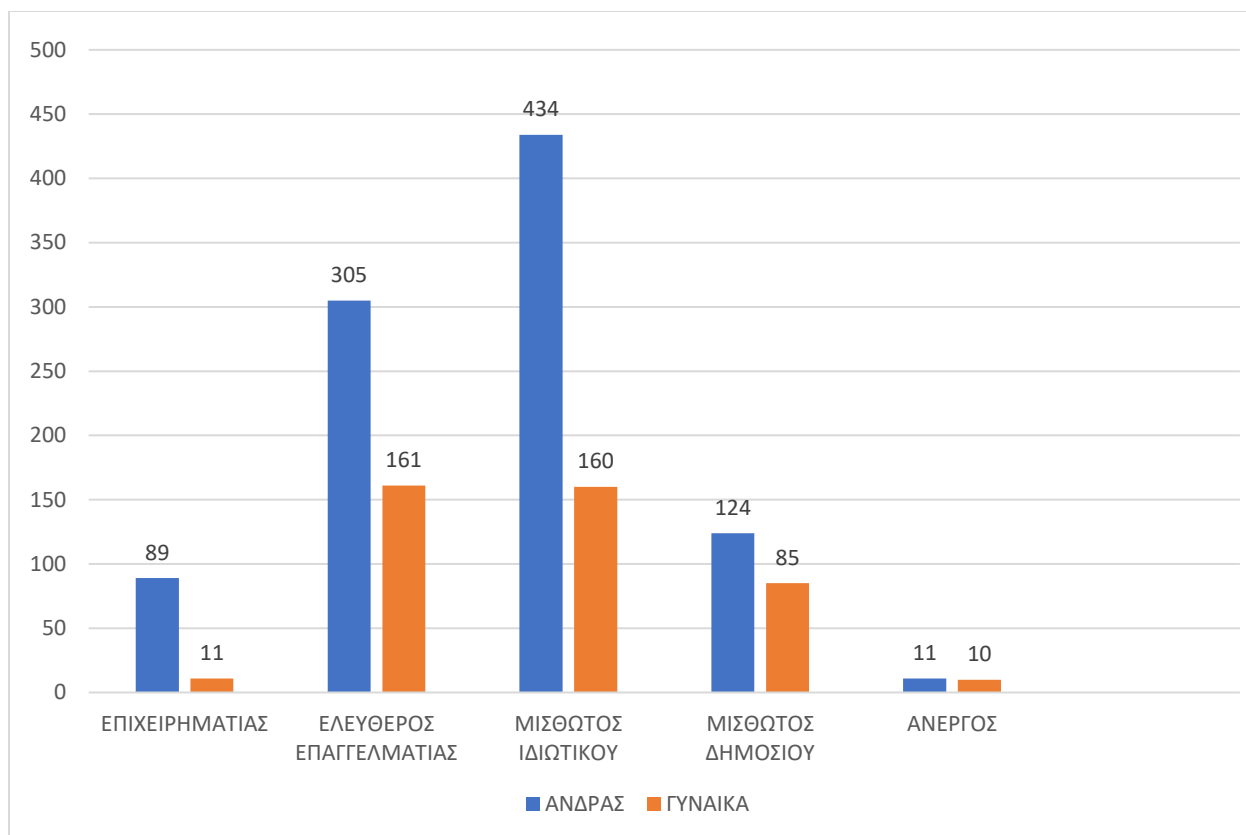
ΠΙΝΑΚΑΣ 1 -ΦΥΛΟ			
	Συχνότητα	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Άνδρας	1002	70,1	70,1
Γυναίκα	427	29,9	100,0
Σύνολο	1429	100,0	

Στον πίνακα 2 φαίνεται, φαίνεται ότι οι περισσότεροι συμμετέχοντες εργάζονται ως μισθωτοί στον ιδιωτικό τομέα με ποσοστό 41,6% (594/1429) και έπονται οι μηχανικοί που είναι ελεύθεροι επαγγελματίες και επιχειρηματίες με ποσοστό 37,7% (538/1429).

**ΠΙΝΑΚΑΣ 2 - ΤΡΕΧΟΥΣΑ
ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ**

	Συχνότητα	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Επιχειρηματίας	100	7,0	7,0
Ελεύθερος επαγγελματίας/ αυτοαπασχολούμενος	438	30,7	37,6
Σχέση εξαρτημένης εργασίας σε οργανισμό/ επιχείρηση του ιδιωτικού τομέα	594	41,6	79,2
Σχέση εξαρτημένης εργασίας στο δημόσιο τομέα	209	14,6	93,8
Άνεργος	67	4,7	98,5
Δεν αναζητώ εργασία	21	1,5	100,0
Σύνολο	1429	100,0	

Στο γράφημα, 1 φαίνεται ότι οι περισσότεροι άνδρες μηχανικοί απασχολούνται με μισθωτή εργασία στον ιδιωτικό τομέα (30,37%) ενώ οι γυναίκες βρίσκονται στο ποσοστό 11,20%. Βέβαια, φαίνεται ότι οι περισσότεροι συμμετέχοντες είναι άνδρες και είναι αναμενόμενο να υπάρχουν οι διαφορές στο ποσοστό απασχόλησής τους είτε οι ερωτώμενοι είναι επιχειρηματίες, ελεύθεροι επαγγελματίες, μισθωτοί κ.α.

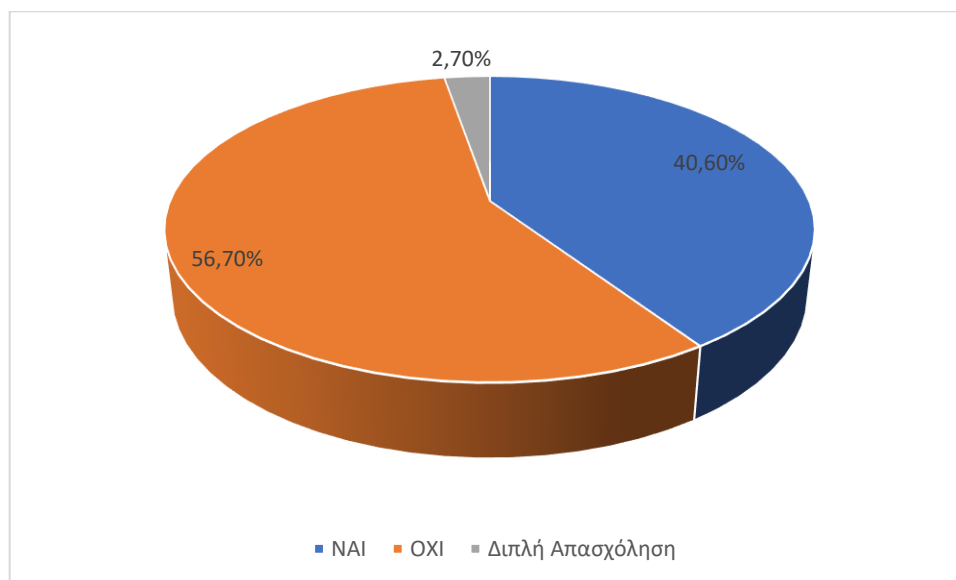

Γράφημα 1 – Απεικόνιση τρέχουσας απασχόλησης μηχανικών ανά φύλο

Στον πίνακα 3, φαίνεται ότι οι 580 συμμετέχοντες (40,6%) της έρευνας ίδρυσαν επιχείρηση μετά την αποφοίτησή τους και συμπεριλαμβάνονται σε αυτούς τόσο οι τωρινοί επιχειρηματίες όσο και οι πρώην επιχειρηματίες. Επίσης, οι περισσότεροι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι δεν ίδρυσαν επιχείρηση μετά την αποφοίτησή τους σε ποσοστό 56,7% (810/1429). Εκτός αυτού ένα μικρό ποσοστό των ερωτηθέντων (39/1429, 2,7%), έχει διπλή απασχόληση.

**ΠΙΝΑΚΑΣ 3 - ΙΔΡΥΣΗ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ
ΑΠΟΦΟΙΤΗΣΗ**

	Συχνότητα	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
ΝΑΙ	580	40,6	40,6
ΟΧΙ	810	56,7	97,3
Διπλή Απασχόληση	39	2,7	100,0
Σύνολο	1429	100,0	

Γράφημα 2 – Ίδρυση επιχείρησης μετά την αποφοίτηση

Από τους 580 συμμετέχοντες που ίδρυσαν επιχείρηση μετά την αποφοίτησή τους από το ΕΜΠ, φαίνεται ότι κατάφεραν σε ποσοστό 74% να διατηρήσουν μέχρι σήμερα σε λειτουργία την επιχείρησή τους ενώ το 19,7% δεν κατάφερε να διατηρήσει μέχρι σήμερα σε λειτουργία την επιχείρησή του. Ωστόσο το 6,2% κατάφερε να διατηρήσει μέχρι σήμερα σε λειτουργία την επιχείρησή του αλλά παράλληλα να απασχολείται και ως μισθωτός στον ιδιωτικό ή δημόσιο τομέα.

Γράφημα 3– Κατάσταση λειτουργίας επιχείρησης

ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΙ ΤΥΠΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΤΟΥ ΕΜΠ

Από τον πίνακα 4 των περιγραφικών στοιχείων του έτους αποφοίτησης και του έτους ίδρυσης της επιχείρησης προκύπτει ότι κατά μέσο όρο οι απόφοιτοι μηχανικοί έλαβαν το πτυχίο τους το 2004 ενώ το έτος που κατά μέσο όρο οι απόφοιτοι μηχανικοί αποφάσισαν να ιδρύσουν την επιχείρησή τους ήταν το 2011. Ενδεχομένως η ευκαιρία αυτοαπασχόλησης να ενίσχυσε την απόφασή τους για την ίδρυση της επιχείρησής τους εκείνο το χρονικό διάστημα εν μέσω οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα. Επίσης, παρατηρούμε ότι μεσολάβησε ένα χρονικό διάστημα 7 χρόνων κατά μέσο όρο από την στιγμή αποφοίτησης μέχρι την στιγμή ίδρυσης της επιχείρησής τους.

**ΠΙΝΑΚΑΣ 4 –
ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ**

	ΕΤΟΣ ΑΠΟΦΟΙΤΗΣΗΣ (για το σύνολο των συμμετεχόντων)	ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ (μόνο για το σύνολο των επιχειρηματιών)
ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ	2004	2011
ΤΥΠΙΚΗ ΑΠΟΚΛΙΣΗ	3,36	9,36
ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗ	11,31	8,7
N	1429	504

Στον πίνακα 5, φαίνεται ότι οι πλειοψηφία των συμμετεχόντων της έρευνας προέρχονται από τη Σχολή Ηλεκτρολόγων Μηχανικών Μ.Υ σε ποσοστό 19,5%, έπονται οι απόφοιτοι της Σχολής Πολιτικών Μηχανικών (252/1429, 17,6%), Μηχανολόγων Μηχανικών (197/1429, 13,8%).

**ΠΙΝΑΚΑΣ 5 –
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ
ΣΧΟΛΗΣ**

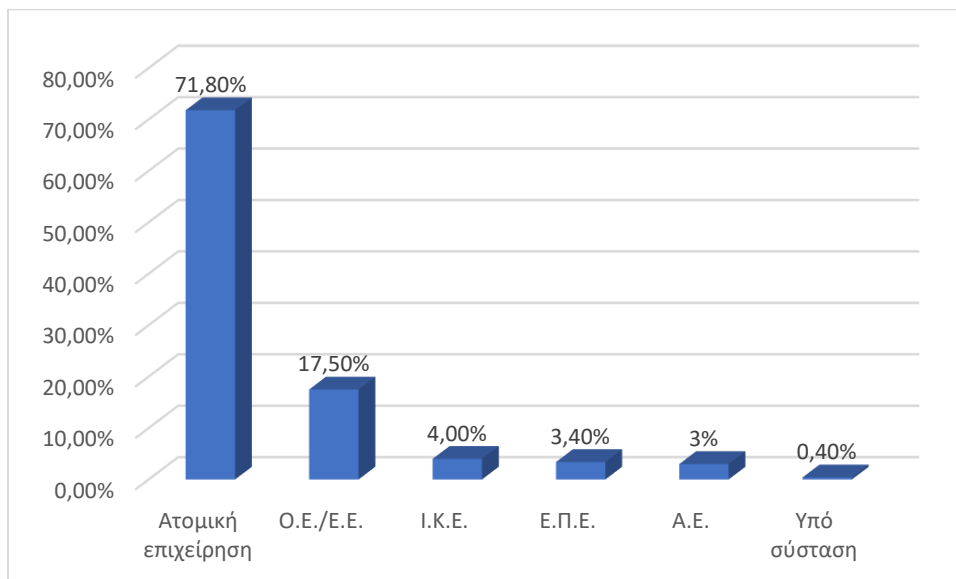
	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
ΑΡΧ.ΜΗΧ.	189	13,2	13,2	13,2
ΗΜΜΥ	279	19,5	19,5	32,8
ΜΕΤ.ΜΗΧ.	87	6,1	6,1	38,8
ΜΗΧ.ΜΗΧ.	197	13,8	13,8	52,6
ΝΑΥΠ.ΜΗΧ.	60	4,2	4,2	56,8
ΠΟΛ.ΜΗΧ.	252	17,6	17,6	74,5
ΣΕΜΦΕ	91	6,4	6,4	80,8
ΤΟΠ.ΜΗΧ.	104	7,3	7,3	88,1
ΧΗΜ.ΜΗΧ.	170	11,9	11,9	100,0
ΣΥΝΟΛΟ	1429	100,0	100	

ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΙ ΤΥΠΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΤΟΥ ΕΜΠ

Στον πίνακα 6, φαίνεται ότι επιχειρηματίες μηχανικοί του ΕΜΠ στην πλειοψηφία τους ίδρυσαν ατομική επιχείρηση λειτουργώντας ως ελεύθεροι επαγγελματίες (362/504, 71.8%) ενώ σε μικρότερο ποσοστό φαίνεται ότι οι επιχειρηματίες μηχανικοί του ΕΜΠ αποφάσισαν να ιδρύσουν μια εταιρεία με νομική μορφή Ο.Ε/Ε.Ε (88/504, 17.5%), ΙΚΕ (20/504, 4%), Ε.Π.Ε (17/504, 3.4%), Α.Ε. (15/504, 3%).

**ΠΙΝΑΚΑΣ 6 –
ΝΟΜΙΚΗ ΜΟΡΦΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ**

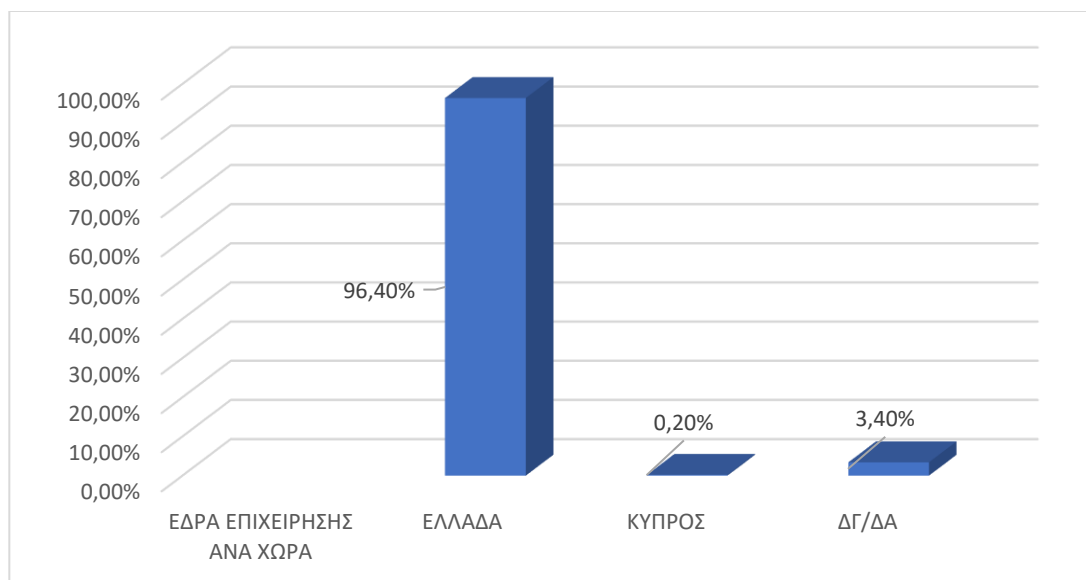
	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Ατομική επιχείρηση	362	25,3	71,8	71,8
Ο.Ε./Ε.Ε.	88	6,2	17,5	89,3
Ι.Κ.Ε.	20	1,4	4	93,3
Ε.Π.Ε.	17	1,2	3,4	96,6
Α.Ε.	15	1,0	3	99,6
Υπό σύσταση	2	0,1	0,4	100
ΣΥΝΟΛΟ	504	100	100	

Γράφημα 4– Νομική μορφή επιχείρησης

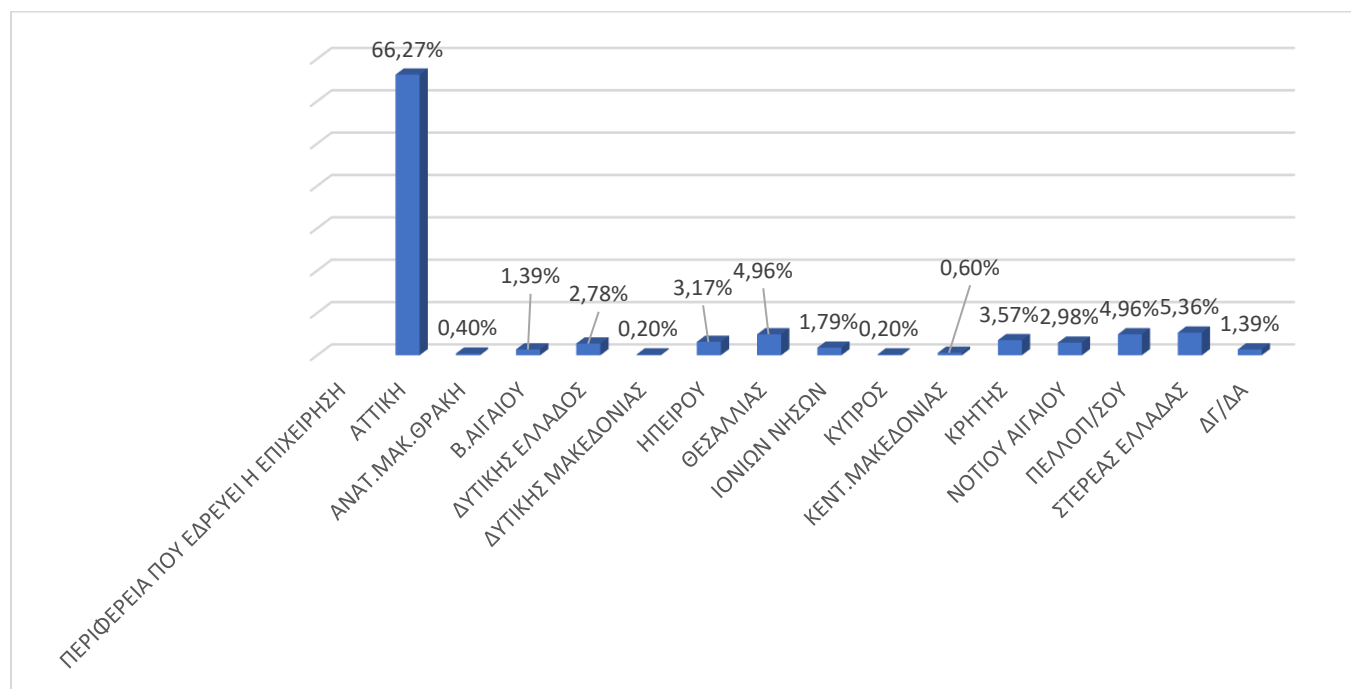
Στο γράφημα 5 παρατηρείται ότι οι περισσότεροι επιχειρηματίες /ελεύθεροι επαγγελματίες, απόφοιτοι μηχανικοί του ΕΜΠ, διατηρούν την έδρα της Επιχείρησής τους στην Ελλάδα (96,4%), ενώ ένα πολύ μικρό ποσοστό 0,20% διατηρεί την έδρα του στην Κύπρο. Ωστόσο υπάρχει και το ποσοστό του 3,4%, από τους μηχανικούς που δεν ήθελαν να απαντήσουν στο συγκεκριμένο ερώτημα.

ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΙ ΤΥΠΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΤΟΥ ΕΜΠ

Γράφημα 5 – Έδρα των επιχειρήσεων των αποφοίτων μηχανικών του ΕΜΠ

Στο γράφημα 6 φαίνεται ότι, οι περισσότεροι επιχειρηματίες /ελεύθεροι επαγγελματίες, απόφοιτοι μηχανικοί του ΕΜΠ, διατηρούν την έδρα της επιχείρησής τους στην Περιφέρεια Αττικής σε ποσοστό 66,27% ενώ στις υπόλοιπες περιφέρειες της Ελλάδος φαίνεται ότι διατηρούν την έδρα τους ελάχιστοι μηχανικοί. Αυτό ενδεχομένως να οφείλεται και με την δυνατότητα που δίνει η Αττική, στον επιχειρηματία για την προσέλκυση του κοινού – στόχου που τον ενδιαφέρει.

Γράφημα 6 – Περιφέρεια που εδρεύει η επιχείρηση των μηχανικών

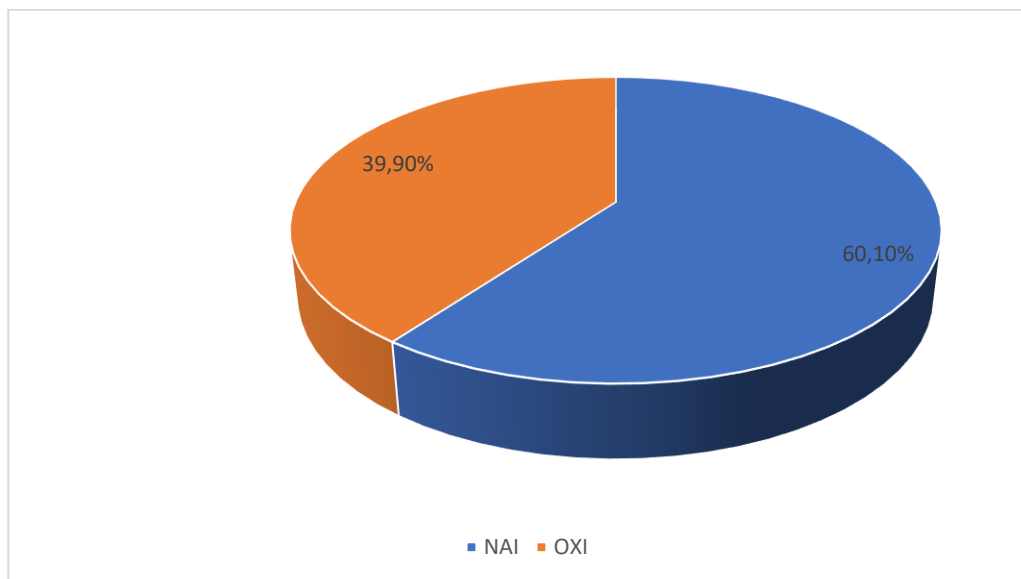
Στο πίνακα 7, φαίνεται ότι οι περισσότεροι επιχειρηματίες /ελεύθεροι επαγγελματίες, απόφοιτοι μηχανικοί του ΕΜΠ, διέθεταν προηγούμενη επαγγελματική εμπειρία στον κλάδο (303/504, 60,1%) τον οποίο δραστηριοποιείται η επιχείρησή τους, ενώ σε πιο μικρό ποσοστό 39,9%, (201/504) φαίνεται ότι βρίσκονται οι μηχανικοί που ίδρυσαν επιχείρηση χωρίς να έχουν προηγούμενη εμπειρία στον κλάδο που δραστηριοποιείται η επιχείρησή του.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7 –

ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ

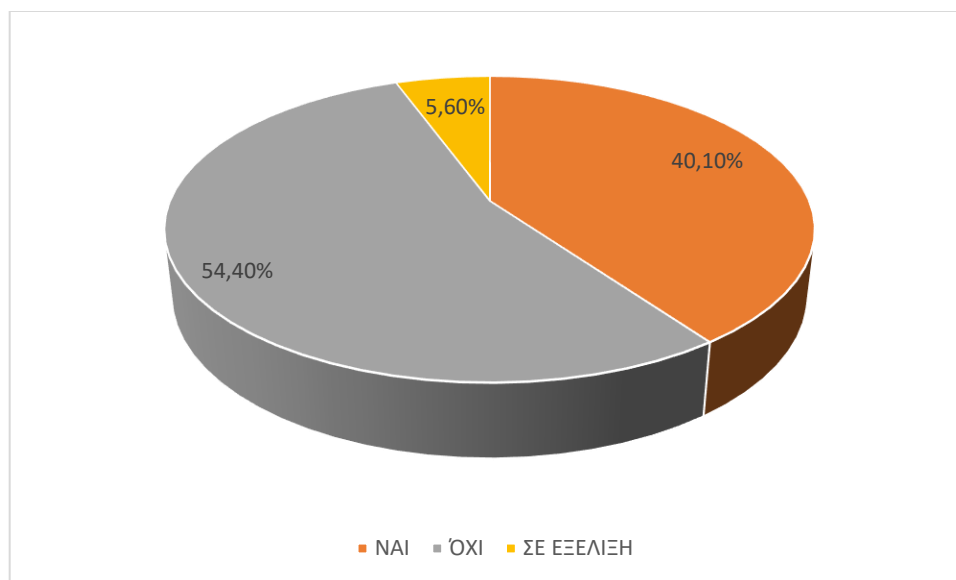
ΕΠΑΓΓΕΜΑΤΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΣΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
ΝΑΙ	303	21,2	60,1	60,1
ΟΧΙ	201	14,1	39,9	100
ΣΥΝΟΛΟ	504	35,3	100	

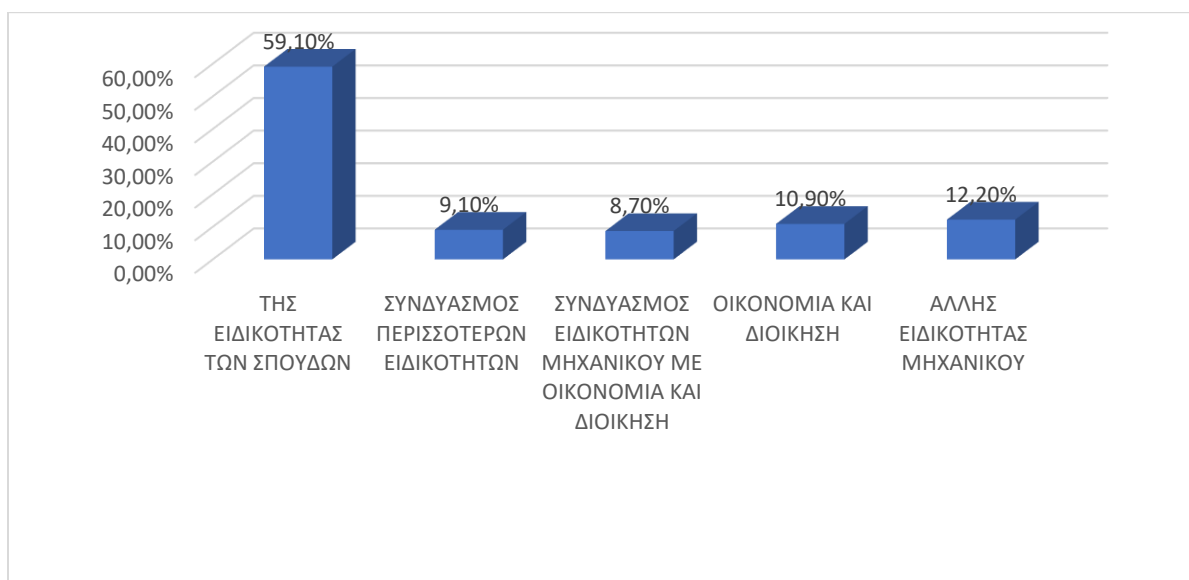
Γράφημα 7 – Προηγούμενη επαγγελματική εμπειρία στον κλάδο δραστηριότητας της επιχείρησης

Στο γράφημα 8, φαίνεται ότι σε ποσοστό 54,4% οι επιχειρηματίες /ελεύθεροι επαγγελματίες, απόφοιτοι μηχανικοί του ΕΜΠ, δεν διαθέτουν μεταπτυχιακό τίτλο ειδίκευσης, αλλά το 40,1% διαθέτει. Ωστόσο, το 5,60% ανέφερε ότι βρίσκεται στο στάδιο απόκτησης ενός μεταπτυχιακού τίτλου.

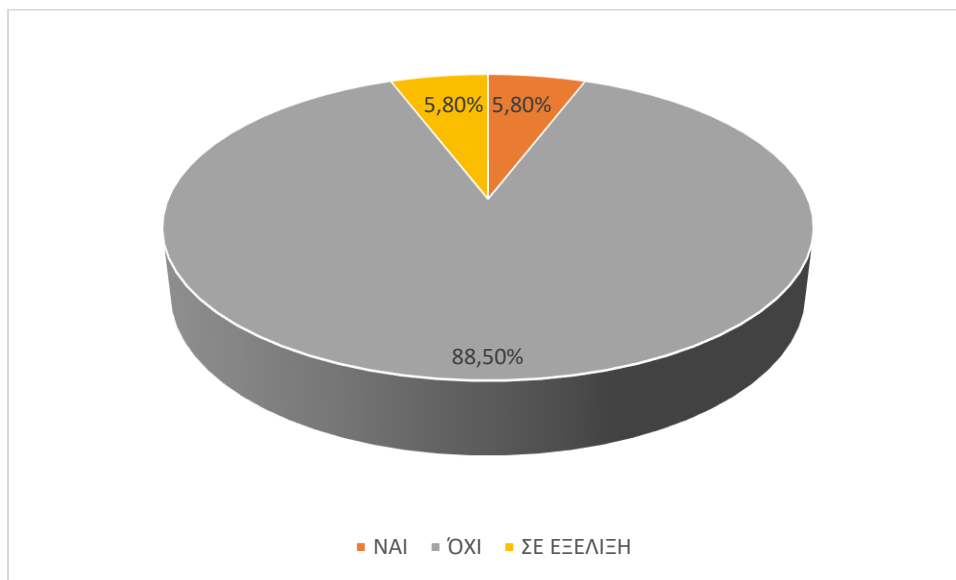
Γράφημα 8 – Επιχειρηματίες / Ελεύθεροι Επαγγελματίες Μηχανικοί Κάτοχοι Μεταπτυχιακού Τίτλου

Στο γράφημα 9 φαίνεται ότι οι περισσότεροι επιχειρηματίες μηχανικοί, που κατέχουν μεταπτυχιακό τίτλο, επέλεξαν το αντικείμενο του μεταπτυχιακού, να έχει συνάφεια με την ειδικότητα των προπτυχιακών σπουδών τους (59,10%). Παρ όλα αυτά υπήρχαν και απόφοιτοι επιχειρηματίες μεταπτυχιακού προγράμματος, που επέλεξαν το αντικείμενο των μεταπτυχιακών σπουδών τους να διαθέτει συνδυασμό περισσότερων ειδικοτήτων, συνδυασμό τεχνικής ειδικότητας και διοίκησης, κατεύθυνση οικονομίας -διοίκηση ή κατεύθυνση άλλης ειδικότητας μηχανικού.

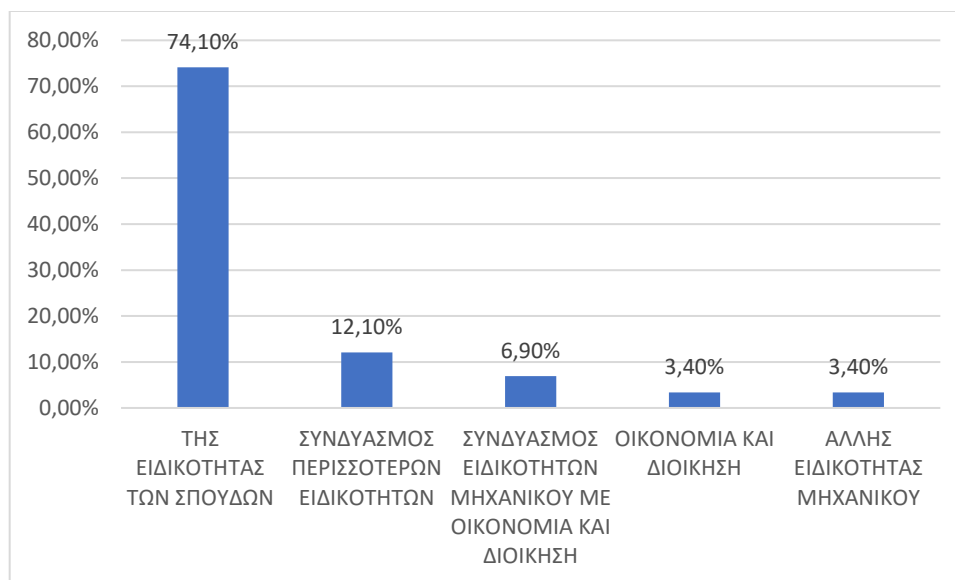
Γράφημα 9 – Αντικείμενο Μεταπτυχιακών σπουδών των επιχειρηματιών/ελεύθερων επαγγελματιών Μηχανικών

Όπως φαίνεται στο γράφημα 10, η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτώμενων επιχειρηματιών /ελεύθερων επαγγελματιών, αποφοίτων μηχανικών του ΕΜΠ, δεν διαθέτει διδακτορικό τίτλο (88,50%), ενώ ένα πολύ μικρό ποσοστό διαθέτει διδακτορικό τίτλο (5,80%). Ωστόσο το 5,80% βρίσκεται σε διαδικασία απόκτησης ενός διδακτορικού τίτλου.

Γράφημα 10 – Επιχειρηματίες / Ελεύθεροι Επαγγελματίες Μηχανικοί Κάτοχοι Διδακτορικού Τίτλου

Στο γράφημα 11, παρατηρείται ότι οι περισσότεροι μηχανικοί επιχειρηματίες/ελεύθ. Επαγγ. που κατέχουν διδακτορικό τίτλο, επέλεξαν το αντικείμενο του διδακτορικού, να έχει συνάφεια με την ειδικότητα των προπτυχιακών σπουδών τους (74,10%). Παρ όλα αυτά υπήρχαν και απόφοιτοι επιχειρηματίες μεταπτυχιακού προγράμματος, που επέλεξαν το αντικείμενο των μεταπτυχιακών σπουδών τους να διαθέτει συνδυασμό περισσότερων ειδικοτήτων, συνδυασμό τεχνικής ειδικότητα και διοίκησης, κατεύθυνση οικονομίας -διοίκηση ή κατεύθυνση άλλης ειδικότητας μηχανικού.

Γράφημα 11 - Αντικείμενο Διδακτορικών των επιχειρηματιών/ελεύθερων επαγγελματιών Μηχανικών

Στον πίνακα 8, φαίνεται ότι ο βασικός λόγος των αποφοίτων επιχειρηματιών μηχανικών για την ανάληψη επιχειρηματικής δράσης σχετίζεται με την αξιοποίηση μιας σημαντικής επιχειρηματικής ευκαιρίας (228/504, 45.2%) ενώ αρκετοί είναι και οι μηχανικοί επιχειρηματίες που επέλεξαν την ανάληψη επιχειρηματικής δράσης καθώς εντόπισαν την επιχειρηματική ευκαιρία αλλά ταυτόχρονα δεν έβρισκαν άλλες ευκαιρίες απασχόλησης (166/504, 32.9%). Αυτό δείχνει ότι οι επιχειρηματίες μηχανικοί του ΕΜΠ, εκλαμβάνουν την επιχειρηματικότητα ως ευκαιρία εναλλακτικής απασχόλησης αλλά και ενός τρόπου αποκόμισης εισοδημάτων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8 –

ΒΑΣΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Για να αξιοποιήσετε μία επιχειρηματική ευκαιρία που θεωρήσατε σημαντική	228	16,0	45,2	45,2
Δεν υπήρχαν άλλες ευκαιρίες απασχόλησης	94	6,6	18,7	63,9
Συνδυασμός και των δύο παραπάνω	166	11,6	32,9	96,8
ΑΛΛΟ	16	1,1	3,2	100,0
ΣΥΝΟΛΟ	504	35,3	100	

Στον πίνακα 9, φαίνεται ότι το κίνητρο για την ανάληψη επιχειρηματικής των αποφοίτων μηχανικών του ΕΜΠ, σχετίζεται περισσότερο με την αναζήτηση καλύτερης επαγγελματικής προοπτικής (198/504, 39.3%), το μεγάλο επίπεδο ανεξαρτησίας στην εργασία (175/504, 34.7%) , την αύξηση ή διατήρηση του εισοδήματός τους (90/504, 17.9%). Ενώ 41/504 απόφοιτοι

ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΙ ΤΥΠΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΤΟΥ ΕΜΠ

επιχειρηματίες μηχανικοί (8.1%), ανέφεραν ότι κανένας από τους προαναφερθέντες λόγους δεν τους εξέφρασε σχετικά με το κίνητρο που είχαν για την ανάληψη επιχειρηματικής δράσης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 9 –
ΚΙΝΗΤΡΟ ΑΝΑΛΗΨΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Μεγαλύτερη ανεξαρτησία	175	12,2	34,7	34,7
Αύξηση ή διατήρηση του προσωπικού εισοδήματος	90	6,3	17,9	52,6
Αναζήτηση καλύτερων επαγγελματικών προοπτικών	198	13,9	39,3	91,9
Κανένα από αυτά	41	2,9	8,1	100,0
ΣΥΝΟΛΟ	504	35,3	100	

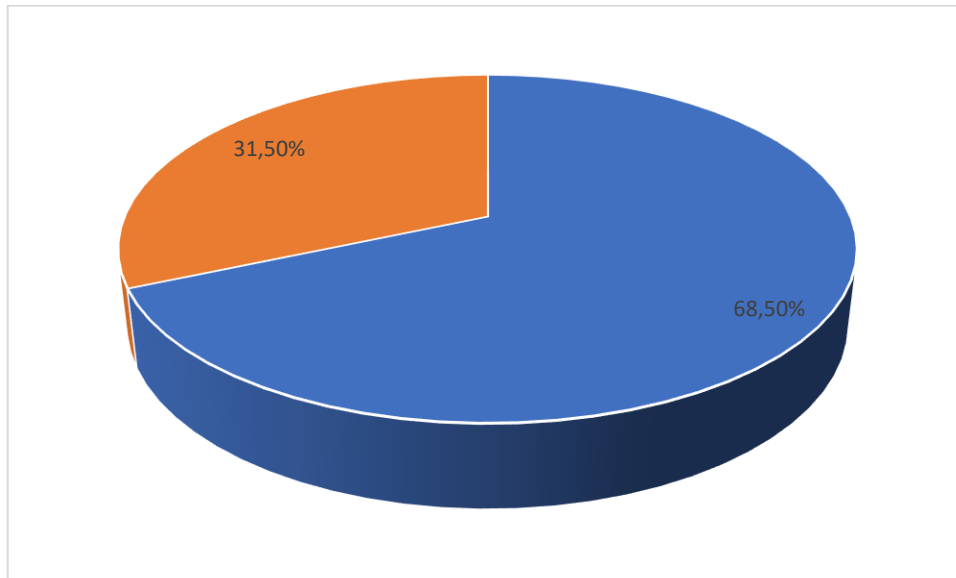
Στον πίνακα 10, αναφέρεται ο βασικός πελάτης των επιχειρήσεων των αποφοίτων μηχανικών του ΕΜΠ και διαπιστώνεται πως οι περισσότεροι μηχανικοί επιχειρηματίες/ελευθ. Επαγγ., εξυπηρετούν απλούς ιδιώτες καταναλωτές (226/504, 44,8%), συνάπτουν συμφωνητικά συνεργασίας με μικρές (147/504, 29,2%) ή μεγάλες (72/504, 14,3%) επιχειρήσεις. Επιπρόσθετα, σε μικρότερο ποσοστό 10.5%, συνεργάζονται με δημόσιους οργανισμούς (53/504). Από τα αποτελέσματα, αναδεικνύεται ότι το μεγαλύτερο μέρος των πελατών που εξυπηρετούν οι επιχειρηματίες μηχανικοί προέρχεται από ιδιώτες καταναλωτές και ιδιωτικές επιχειρήσεις.

ΠΙΝΑΚΑΣ 10 - Ο ΒΑΣΙΚΟΣ ΠΕΛΑΤΗΣ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Μεγάλες επιχειρήσεις (B2B)	72	5,0	14,3	14,3
Μικρές επιχειρήσεις (B2B)	147	10,3	29,2	43,5
Τελικοί καταναλωτές (B2C)	226	15,8	44,8	88,3
Δημόσιοι οργανισμοί (B2G)	53	3,7	10,5	98,8
Δεν απαντώ	6	0,4	1,2	100,0
ΣΥΝΟΛΟ	504	35,3	100	

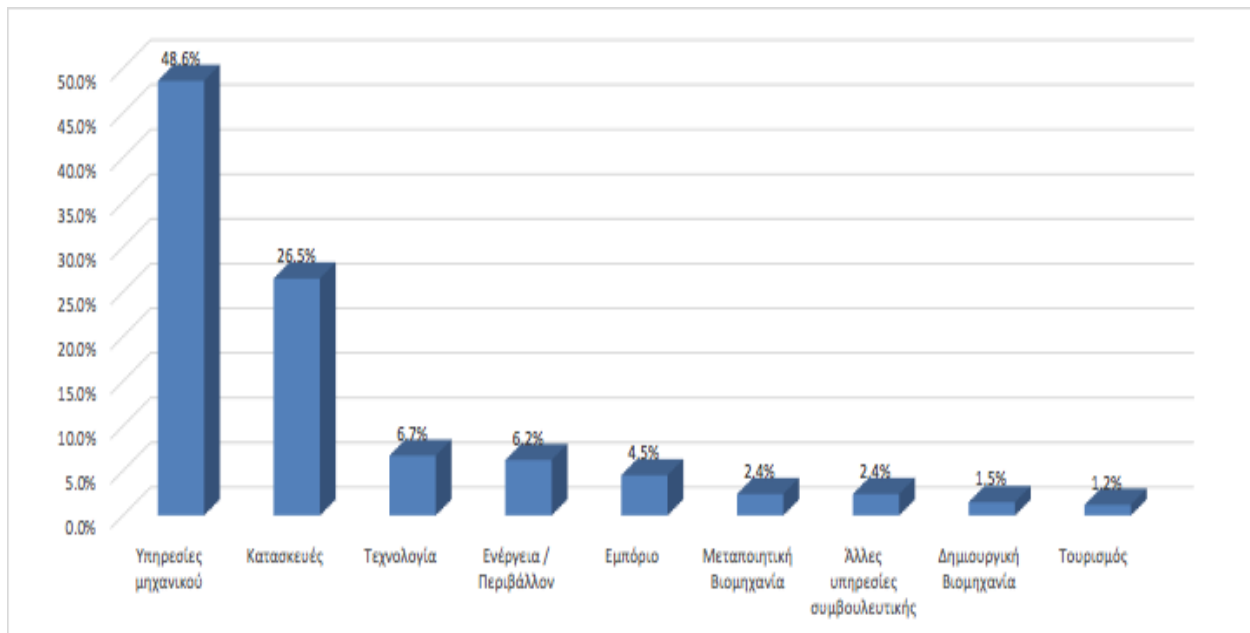
Στο παρακάτω γράφημα 12, απεικονίζεται το ποσοστό των επιχειρηματιών μηχανικών που θα εγκατέλειπαν την επιχειρηματική δραστηριότητα, εάν είχαν την ευκαιρία μισθωτής εργασίας. Το αποτέλεσμα δείχνει ότι 68.50% δεν θα εγκατέλειπε την επιχειρηματική του δράση εφόσον του δίνονταν μια ευκαιρία μισθωτής απασχόλησης. Ενδεχομένως σε αυτό το ποσοστό να ανήκουν επιχειρηματίες μηχανικοί με θετική επιχειρηματική πορεία στον κλάδο τους. Ωστόσο, εξίσου μεγάλο ποσοστό είναι και των επιχειρηματιών μηχανικών που θα εγκατέλειπαν την επιχείρησή τους εάν τους δίνονταν η ευκαιρία μισθωτής απασχόλησης. Ενδεχομένως σε αυτό το ποσοστό να ανήκουν επιχειρηματίες μηχανικοί με μέτρια ή κακή επιχειρηματική πορεία, και επιδιώκουν ένα

μέτρο «οικονομικής ασφάλειας» και μείωσης του επιχειρηματικού ρίσκου επιλέγοντας τη μισθωτή εργασία.

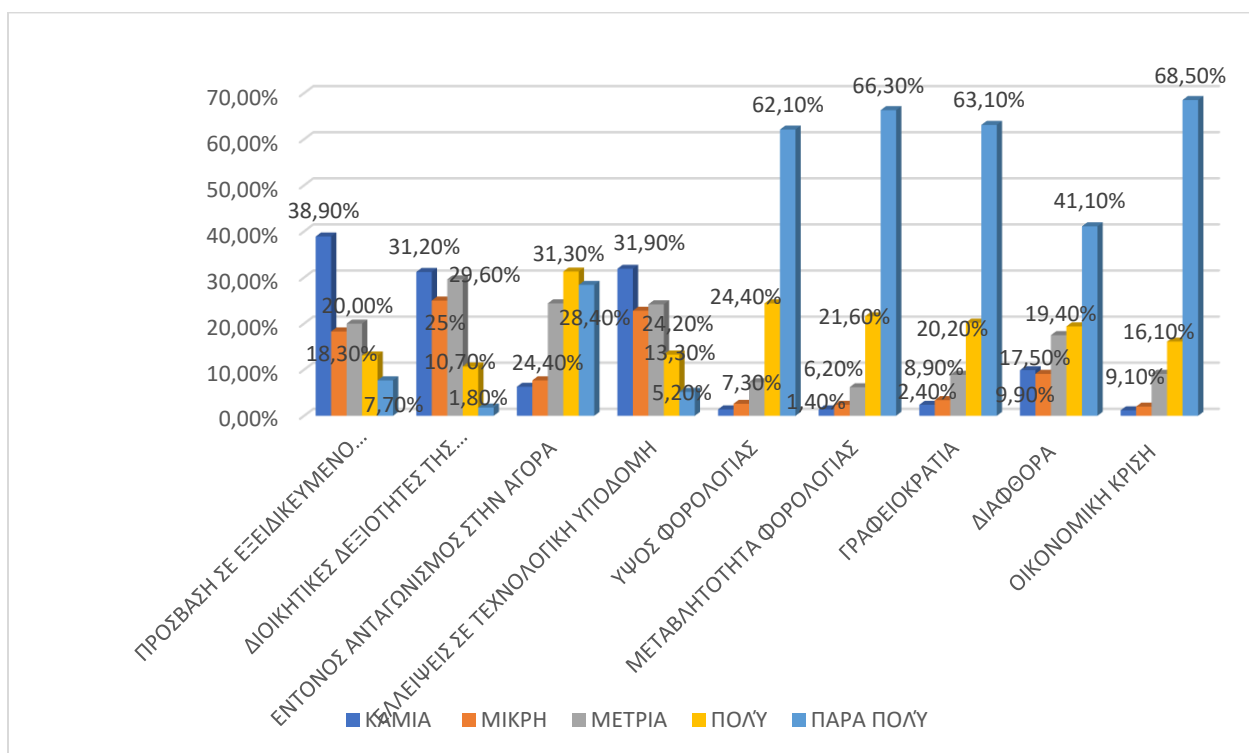
Γράφημα 12 - Ποσοστό των επιχειρηματιών μηχανικών που θα εγκατέλειπαν την επιχειρηματική δραστηριότητα, εάν είχαν την ευκαιρία μισθωτής εργασία

Στο γράφημα 13, φαίνεται ότι το 48,6% των επιχειρηματιών μηχανικών δραστηριοποιείται επιχειρηματικά στον τομέα των υπηρεσιών για μηχανικούς, το 26,5% στον τομέα των κατασκευών, το 6,7% στον τομέα της τεχνολογίας, το 6,2% στον τομέα Ενέργεια/Περιβάλλον, το 4,5% στον τομέα Εμπόριο, το 2,4% στον τομέα Μεταποιητική Βιομηχανία, το 2,4% στον τομέα Άλλες υπηρεσίες συμβουλευτικής, το 1,5% στον τομέα Δημιουργική Βιομηχανία, και το 1,2% στον τομέα Τουρισμός.

Γράφημα 13 - Ποσοστό του τομέα επιχειρηματικής δραστηριότητας που ανήκει η επιχείρηση των αποφοίτων μηχανικών

Στο γράφημα 14, απεικονίζονται οι βασικότεροι παράγοντες που δυσχεραίνουν τη λειτουργία και ανάπτυξη της επιχείρησης των αποφοίτων μηχανικών που είναι μέχρι σήμερα επιχειρηματίες/ελεύθ. επαγγελματίες φαίνεται να σχετίζονται με την μεγάλη και πολύ μεγάλη ένταση του ανταγωνισμού στην αγορά. Άλλοι παράγοντες που λειτουργούν ανασταλτικά στην αποτελεσματική λειτουργία των επιχειρήσεων που διαθέτουν μέχρι σήμερα οι μηχανικοί είναι το ύψος και η μεταβλητότητα της φορολογίας. Το συμπέρασμα είναι ότι η αστάθεια στις δημόσιες πολιτικές για την φορολογία των επιχειρήσεων εν μέσω οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα, έχουν επηρεάσει σημαντικά τόσο την αποδοτική λειτουργία των επιχειρήσεων όσο και τη βιώσιμη λειτουργία τους. Επιπρόσθετα, και στο γράφημα 14 φαίνεται ότι οι παράγοντες της γραφειοκρατίας (63,10%), διαφθοράς (41,10%), ανταγωνισμού (28,40%), ύψος φορολογίας (62,10%) και οικονομικής κρίσης (68,50%) λειτουργούν ανασταλτικά για την αποδοτική και βιώσιμη λειτουργία της επιχείρησης των αποφοίτων μηχανικών του ΕΜΠ.

Γράφημα 14 – Παράγοντες που δυσχεραίνουν τη λειτουργία και ανάπτυξη της επιχείρησης των αποφοίτων μηχανικών ΕΜΠ

Στον πίνακα 11, φαίνεται ότι η πρώτη σκέψη που οδήγησε τους μηχανικούς να ανοίξουν δική τους επιχείρηση είναι η συνάφεια του αντικείμενο σπουδών με την επιχειρηματική ευκαιρία (308/504, 61,1%). Επίσης, σε μικρότερο ποσοστό 17,7% συνέβαλε το γεγονός ότι ο απόφοιτος μηχανικός θα αναλάμβανε την οικογενειακή επιχείρηση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 11 – Προέλευση επιχειρηματικής ιδέας

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο %	Αθροιστικό %
Πρώτη Επιλογή				
Ήταν συνέχεια οικογενειακής επιχείρησης	89	6,2	17,7	17,7
Από το αντικείμενο των σπουδών σας ή/και αυτό των συνεργατών σας	308	21,6	61,1	78,8
Από την προηγούμενη επαγγελματική απασχόληση	46	3,2	9,1	87,9
Από αξιοποίηση αποτελεσμάτων πρόσφατης ερευνητικής δραστηριότητας	13	0,9	2,6	90,5
Από αξιοποίηση ευκαιρίας στο πλαίσιο μιας σημαντικής τεχνολογικής αλλαγής	19	1,3	3,8	94,2
Από αξιοποίηση ευκαιρίας στο πλαίσιο μιας αλλαγής στο ρυθμιστικό/κανονιστικό πλαίσιο	5	0,3	1	95,2
Αναπαραγωγή κάποιας επιτυχημένης ιδέας που υπάρχει ήδη στην αγορά	16	1,1	3,2	98,4
ΔΓ/ΔΑ	8	0,6	1,6	100,0
Σύνολο	504	35,3	100	

Ως δεύτερη επιλογή προέλευσης της επιχειρηματικής ιδέας, είναι η απόκτηση επαγγελματικής εμπειρίας στο αντικείμενο (97/314, 30.9%), το αντικείμενο σπουδών (87/314, 27.7%), την αναπαραγωγή μιας επιχειρηματικής επιτυχημένης ιδέας (48/314, 15.3%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 12 – Προέλευση επιχειρηματικής ιδέας

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο %	Αθροιστικό %
Δεύτερη Επιλογή				
Ήταν συνέχεια οικογενειακής επιχείρησης	18	1,3	5,7	5,7
Από το αντικείμενο των σπουδών σας ή/και αυτό των συνεργατών σας	87	6,1	27,7	33,4
Από την προηγούμενη επαγγελματική απασχόληση	97	6,8	30,9	64,3
Από αξιοποίηση αποτελεσμάτων πρόσφατης ερευνητικής δραστηριότητας	27	1,9	8,6	72,9
Από αξιοποίηση ευκαιρίας στο πλαίσιο μιας σημαντικής τεχνολογικής αλλαγής	20	1,4	6,4	79,3

ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΙ ΤΥΠΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΤΟΥ ΕΜΠ

Από αξιοποίηση ευκαιρίας στο πλαίσιο μιας αλλαγής στο ρυθμιστικό/κανονιστικό πλαίσιο	17	1,2	5,4	84,7
Αναπαραγωγή κάποιας επιτυχημένης ιδέας που υπάρχει ήδη στην αγορά	48	3,4	15,3	100,0
Σύνολο	314	22,0	100	

Στον παρακάτω πίνακα 13 φαίνεται ότι το μεγαλύτερο μέρος των πωλήσεων πραγματοποιείται στην εγχώρια αγορά της Ελλάδας σε ποσοστό 93,21% ενώ σε μικρότερο ποσοστό 7,69% πραγματοποιείται στη διεθνή αγορά. Επίσης, φαίνεται ότι οι επιχειρηματίες μηχανικοί προβλέπουν μείωση των κερδών τους κατά 2,44% αλλά και ταυτόχρονη μέση αύξηση των πωλήσεών τους κατά 1,94% για το 2015. Αυτό το οξύμωρο γεγονός φαίνεται ότι μπορεί να ερμηνευτεί από το μη ευνοϊκό θεσμικό περιβάλλον επενδύσεων και φορολογίας των επιχειρήσεων. Το μεγαλύτερο μέρος των κερδών των επιχειρήσεων εισπράττεται μέσω φόρων από το Ελληνικό κράτος.

ΠΙΝΑΚΑΣ 13 – Μέσο ποσοστό επιδόσεων επιχειρήσεων μηχανικών (πωλήσεις, κέρδη, απασχόληση, εξαγωγές)

	Μέσο Ποσοστό	
	2013-2014	2015 (πρόβλεψη)
Πωλήσεις	Εγχώρια Αγορά 93,21% Διεθνή Αγορά 7,69%	Μέση Αύξηση κατά 1,94%
Κέρδη	Μέσο κέρδος των επιχειρήσεων 1%	Μέση Μείωση των κερδών κατά 2,44%
Εξαγωγές	39,7% (ΝΑΙ) 60,3% (ΟΧΙ)	

Στον πίνακα 14, φαίνεται ότι η συμβολή των σπουδών των μηχανικών αποφοίτων του ΕΜΠ συνέβαλε πολύ (127/504, 25.2%) και πάρα πολύ (224/504, 44.4%) στην απόφαση επιχειρηματικής δραστηριότητας σε αντίστοιχο κλάδο με αυτόν των σπουδών τους. Έτσι, απορρέει και το συμπέρασμα ότι οι επιχειρηματίες μηχανικοί απόφοιτοι του ΕΜΠ, διέθεταν από τις προπτυχιακές σπουδές τους τα απαραίτητα γνωστικά εφόδια για να ασκήσουν επιχειρηματικά το επάγγελμα το οποίο αρχικά σπούδασαν.

ΠΙΝΑΚΑΣ 14 -

ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΜΠ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	23	1,6	4,6	4,6
Λίγο	31	2,2	6,2	10,7
Μέτρια	99	6,9	19,6	30,4
Πολύ	127	8,9	25,2	55,6

ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΙ ΤΥΠΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΤΟΥ ΕΜΠ

Πάρα πολύ	224	15,7	44,4	100,0
Σύνολο	504	35,3	100	

Στον πίνακα 15 φαίνεται ότι η συμβολή σπουδών του ΕΜΠ είναι πολύ (136/504, 27%) και πάρα πολύ σημαντική (147/504, 29.2%) για τη δημιουργία και διοίκηση της επιχείρησης των μηχανικών αποφοίτων του ΕΜΠ.

**ΠΙΝΑΚΑΣ 15 -
ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΜΠ ΣΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΗΣ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ**

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο %	Αθροιστικό %
Καθόλου	48	3,4	9,5	9,5
Λίγο	66	4,6	13,1	22,6
Μέτρια	107	7,5	21,2	43,8
Πολύ	136	9,5	27	70,8
Πάρα πολύ	147	10,3	29,2	100,0
Σύνολο	504	35,3	100	

Στον πίνακα 16 φαίνεται ότι τα αντικείμενα μαθημάτων σχετικά με τη διοίκηση επιχειρήσεων που διδάχθηκαν σε μεγαλύτερο ποσοστό οι προπτυχιακοί απόφοιτοι μηχανικοί ήταν οι γενικές γνώσεις οικονομικών 265 (52%), οργάνωση διοίκηση έργων 188 (38%), οργάνωση και διοίκηση επιχειρήσεων 147 (28%) και λήψη αποφάσεων και επιχειρησιακή έρευνα 142 (27%). Ωστόσο ένα εξίσου μεγάλο ποσοστό προπτυχιακών φοιτητών 163, (32%), δεν παρακολούθησε κάποιο σχετικό μάθημα διοίκησης, και αυτό δείχνει πως τα μαθήματα διοίκησης επιχειρήσεων είχαν μια προαιρετική και επιλογής κατεύθυνση κατά την οποία όσοι φοιτητές επιθυμούσαν τα επέλεγαν.

**ΠΙΝΑΚΑΣ 16 -
ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΠΟΥ ΔΙΔΑΧΘΗΚΑΝ ΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗ
ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΟΥΣ ΣΤΟ ΕΜΠ**

	Προπτυχιακό Επίπεδο	Μεταπτυχιακό Επίπεδο	Συμπληρωματική Επιμόρφωση
Γενικές γνώσεις οικονομικών	265 (52%)	48 (9,52%)	48 (9,52%)
Οργάνωση και διοίκηση επιχειρήσεων	147 (28%)	40 (7,93%)	44 (8,73%)
Στρατηγική των επιχειρήσεων	48 (9%)	34 (6,74%)	24 (4,7%)
Μάρκετινγκ και έρευνα αγοράς	37 (7%)	33 (6,54%)	46 (9,1%)
Χρηματοοικονομικά	66 (13%)	40 (7,93%)	28 (7,93%)
Οργάνωση και διοίκηση έργων	188 (38%)	41 (8,13%)	45 (8,92%)
Ανάλυση ρίσκου	45 (9%)	36 (7,14%)	23 (4,56%)
Λήψη αποφάσεων και επιχειρησιακή έρευνα	142 (27%)	44 (8,73%)	33 (6,54%)

ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΙ ΤΥΠΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΤΟΥ ΕΜΠ

Διαχείριση της τεχνολογίας και καινοτομίας	57 (11%)	50 (9,92%)	45 (8,92%)
Επιχειρηματικότητα	29 (6%)	31 (6,15%)	44 (8,73%)
Κανένα από τα παραπάνω	163 (32%)	129 (25,59%)	364 (72,2%)

Στον πίνακα 17, φαίνεται ότι οι εξαιρετικά σημαντικές δεξιότητες για την άσκηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας, όπως πιστεύουν οι απόφοιτοι μηχανικοί ΕΜΠ, είναι η ικανότητα επικοινωνίας και συνεργασίας με τρίτους (140/328, 42.7%), οι ηγετικές δεξιότητες ανάληψης πρωτοβουλιών (92/193, 47.7%), η δημιουργική σκέψη (81/209, 38.8%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 17 -

ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΑΣΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

	Συχνότητα	Έγκυρο Ποσοστό
Ηγετικές δεξιότητες, ανάληψη πρωτοβουλιών (N=193)	92	47,7%
Ικανότητα επικοινωνίας και συνεργασίας με τρίτους (N=328)	140	42.7%
Ικανότητα επίλυσης προβλημάτων (N=290)	71	24,5%
Δημιουργική σκέψη (N = 209)	81	38.8%
Δεξιότητες μάρκετινγκ (ανάλυση αγοράς και ανταγωνισμού, προώθηση πωλήσεων) (N = 82)	18	22%
Ικανότητα σύνταξης και αξιοποίησης επιχειρηματικού σχεδίου (business plan) (N= 65)	21	32.3%
Διοικητικές ικανότητες (N=56)	12	21.4%
Ικανότητες χρηματο-οικονομικής διαχείρισης (N=79)	17	21.5%
Ετοιμότητα για ανάληψη επιχειρηματικού ρίσκου (N=115)	25	21,7%

Στον πίνακα 18, φαίνεται ότι οι πολύ σημαντικές δεξιότητες για την άσκηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας, όπως πιστεύουν οι απόφοιτοι μηχανικοί ΕΜΠ, είναι η ικανότητα επικοινωνίας και συνεργασίας με τρίτους (116/328, 35,4%) , η ικανότητα επίλυσης προβλημάτων (120/290, 41,4%), η δημιουργική σκέψη (65/209, 31,1%), οι ηγετικές δεξιότητες, ανάληψη πρωτοβουλιών (42/193, 21,8%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 18 - ΠΟΛΥ ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΑΣΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

	Συχνότητα	Ποσοστό
Ηγετικές δεξιότητες, ανάληψη πρωτοβουλιών (N =193)	42	21.8%
Ικανότητα επικοινωνίας και συνεργασίας με τρίτους (N=328)	116	35,4%
Ικανότητα επίλυσης προβλημάτων (N=290)	120	41,4%
Δημιουργική σκέψη (N = 209)	65	31,1%
Δεξιότητες μάρκετινγκ (ανάλυση αγοράς και ανταγωνισμού, προώθηση πωλήσεων) (N = 82)	32	39%
Ικανότητα σύνταξης και αξιοποίησης επιχειρηματικού σχεδίου (business plan) (N= 65)	22	33.8%
Διοικητικές ικανότητες (N=56)	21	37.5%
Ικανότητες χρηματο-οικονομικής διαχείρισης (N=79)	25	31.6%
Ετοιμότητα για ανάληψη επιχειρηματικού ρίσκου (N=115)	32	27.8%

Στον πίνακα 19, φαίνεται ότι οι σημαντικές δεξιότητες για την άσκηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας, όπως πιστεύουν οι απόφοιτοι μηχανικοί ΕΜΠ, είναι η ικανότητα επίλυσης προβλημάτων (99/290, 34.1%), η ικανότητα επικοινωνίας και συνεργασίας με τρίτους (72/328, 22%), η δημιουργική σκέψη (63/209, 30.1%), οι ηγετικές δεξιότητες, ανάληψη πρωτοβουλιών (59/193, 30.6%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 19 - ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΑΣΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

	Συχνότητα	Ποσοστό
Ηγετικές δεξιότητες, ανάληψη πρωτοβουλιών (N =193)	59	30,6%
Ικανότητα επικοινωνίας και συνεργασίας με τρίτους (N= 328)	72	22%
Ικανότητα επίλυσης προβλημάτων (N=290)	99	34.1%
Δημιουργική σκέψη (N = 209)	63	30,1%
Δεξιότητες μάρκετινγκ (ανάλυση αγοράς και ανταγωνισμού, προώθηση πωλήσεων) (N = 82)	32	39%
Ικανότητα σύνταξης και αξιοποίησης επιχειρηματικού σχεδίου (business plan) (N= 65)	22	33,8%
Διοικητικές ικανότητες (N=56)	23	41.1%
Ικανότητες χρηματο-οικονομικής διαχείρισης (N=79)	37	46.8%

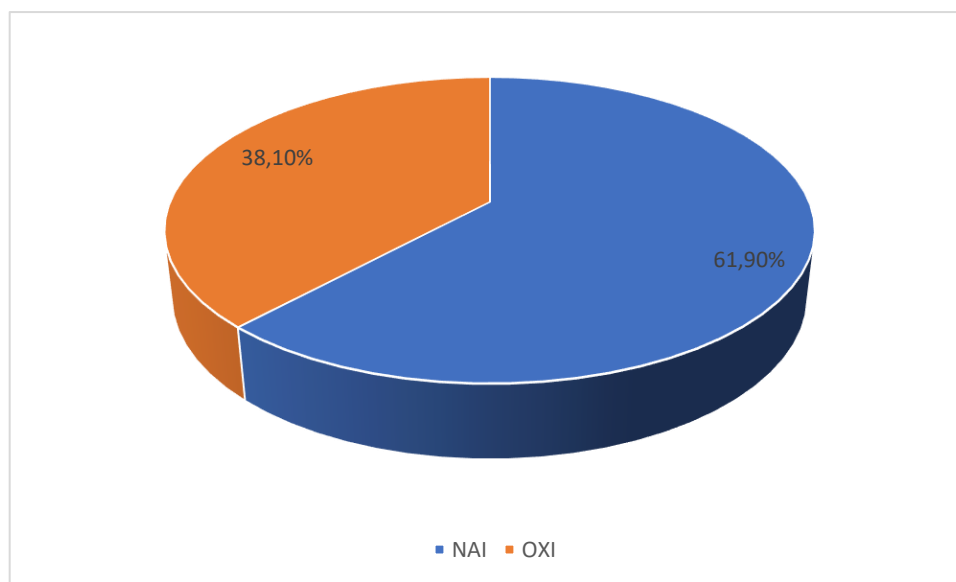
Ετοιμότητα για ανάληψη επιχειρηματικού ρίσκου (N=115)	58	50.4%
ΣΥΝΟΛΟ		

Όσον αφορά τους μηχανικούς που εργάζονται ως μισθωτοί στον ιδιωτικό ή δημόσιο τομέα, φαίνεται ότι μελλοντικά σκέφτονται να δραστηριοποιηθούν επιχειρηματικά σε ποσοστό 61,9% έναντι του 38.1% που δεν σκέφτεται μελλοντικά να ιδρύσει επιχείρηση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 20 -

ΜΙΣΘΩΤΟΙ – ΣΚΕΨΗ ΓΙΑ ΑΝΑΛΗΨΗ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
ΝΑΙ	496	34,7	61,9	61,9
ΟΧΙ	305	21,3	38,1	100,0
ΣΥΝΟΛΟ	801	56,1	100	

Γράφημα 15 – Ποσοστά των μισθωτών αποφοίτων μηχανικών που σκέφτονται μελλοντικά να δραστηριοποιηθούν επιχειρηματικά

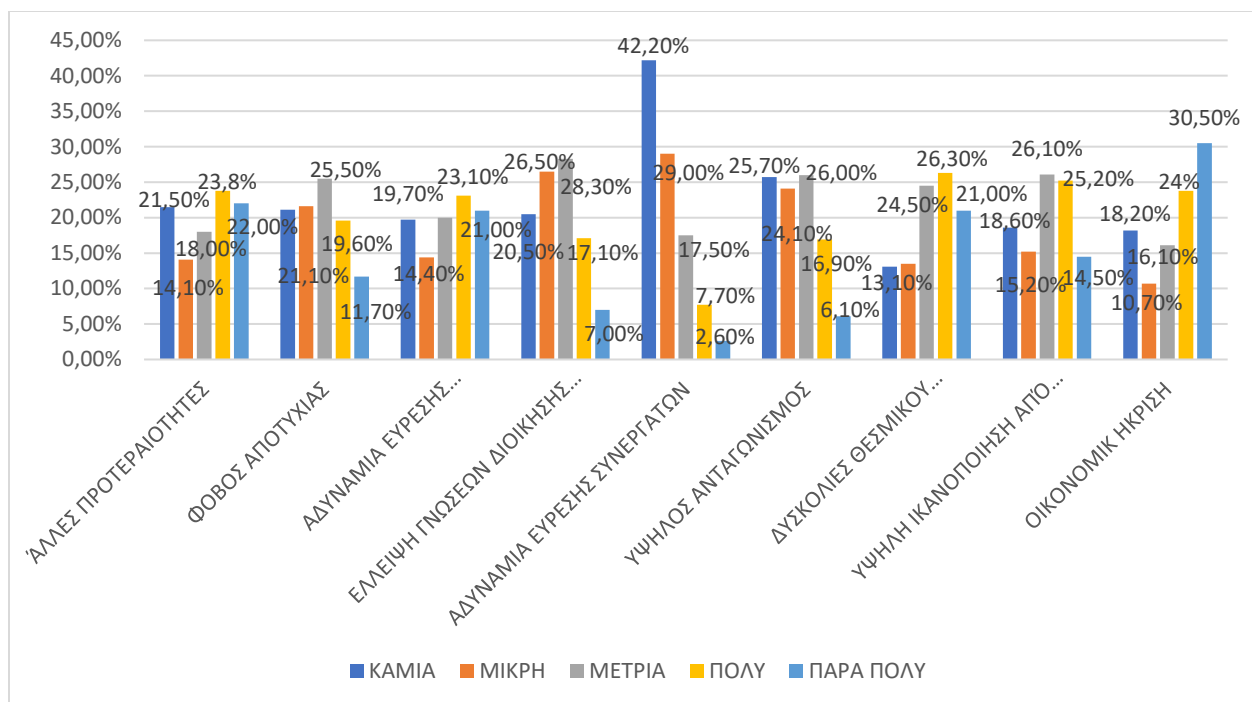
Στο πίνακα 21, παρατηρείται ότι ο Μέσος όρος των απαντήσεων των συμμετεχόντων για τους αποτρεπτικούς παράγοντες ανάληψης επιχειρηματικής δράσης φαίνεται ότι για τον παράγοντα άλλες προτεραιότητες είναι 3 (μέτρια), για τον παράγοντα φόβο αποτυχίας, είναι 3 (μέτρια), για τον παράγοντα αδυναμία εύρεσης χρηματοδότησης είναι 4 (πολύ), για τον παράγοντα του υψηλού ανταγωνισμού είναι 3 (μέτρια), για τον παράγοντα των δυσκολιών του θεσμικού περιβάλλοντος είναι 4 (πολύ), για τον παράγοντα υψηλής ικανοποίησης από άλλη απασχόλησης είναι 3 (μέτρια), και για τον παράγοντα της οικονομικής κρίσης είναι 5 (παρα πολύ).

**ΠΙΝΑΚΑΣ 21 -
ΑΠΟΤΡΕΠΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΑΝΑΛΗΨΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ**

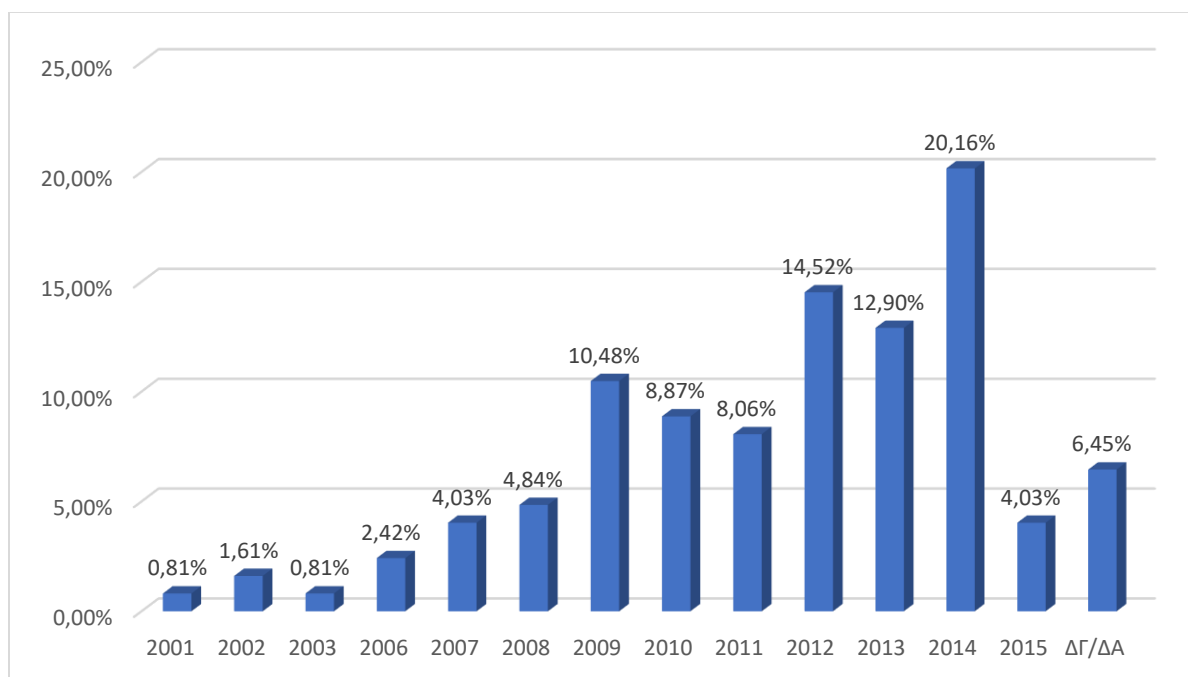
	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ
Άλλες προτεραιότητες	3
Φόβος αποτυχίας	3
Αδυναμία εύρεσης χρηματοδότη	4
Έλλειψη γνώσεων σχετικά με τη δημιουργία, λειτουργία και διοίκηση μίας επιχείρησης	3
Αδυναμία εύρεσης συνεργατών	1
Υψηλός ανταγωνισμός	3
Δυσκολίες που προέκυψαν από το ευρύτερο θεσμικό περιβάλλον που ρυθμίζει τα της δημιουργίας επιχειρήσεων	4
Υψηλή ικανοποίηση από αποδοχές σε άλλη απασχόληση	3
Οικονομική κρίση	5

Στο γράφημα 16, φαίνεται ότι οι αποτρεπτικοί παράγοντες που λειτουργούν πολύ και πάρα πολύ ανασταλτικά στην απόφαση των μισθωτών μηχανικών να ιδρύσουν δικούς τους επιχειρήσεις είναι η οικονομική κρίση (244/801, 30,5%), δυσκολίες στο θεσμικό περιβάλλον ρύθμισης των επιχειρήσεων (211/801, 26,3%), η υψηλή ικανοποίηση που λαμβάνουν από τις αποδοχές της εργασίας τους (202/801, 25,2%).

ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΙ ΤΥΠΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΤΟΥ ΕΜΠ

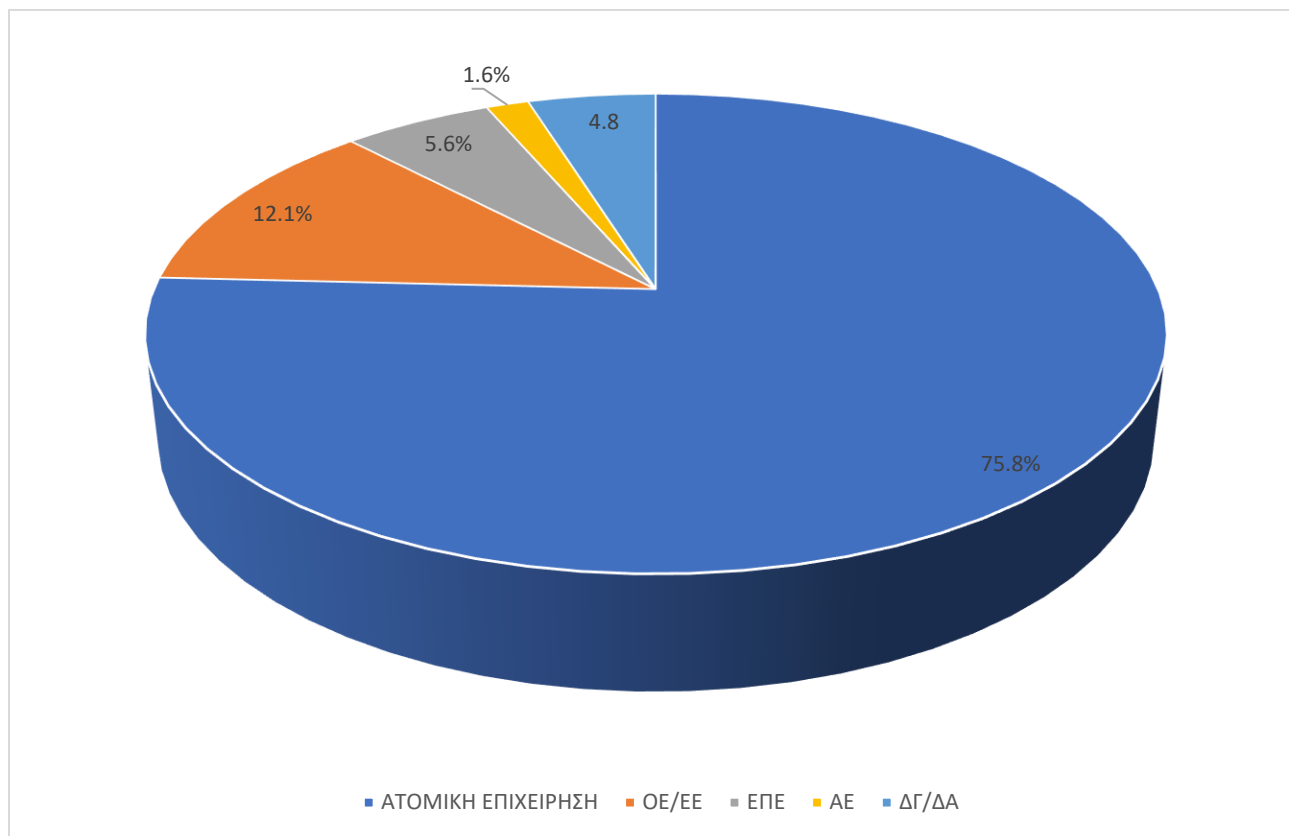

Γράφημα 16 – Αποτρεπτικοί παράγοντες ανάληψης επιχειρηματικής δραστηριότητας

Γράφημα 17– Έτος παύσης λειτουργίας επιχειρήσεις

Οι περισσότεροι πρώην επιχειρηματίες σε ποσοστό 75,8% είχαν ιδρύσει ατομική επιχείρηση, ενώ σε ποσοστό 12,1% ίδρυσαν Ο.Ε/Ε.Ε. Σε πολύ μικρότερα ποσοστά οι πρώην επιχειρηματίες μηχανικοί είχαν επιλέξει να ιδρυθούν επιχειρήσεις με νομική μορφή Α.Ε (1,6%) και Ε.Π.Ε (5,6%).

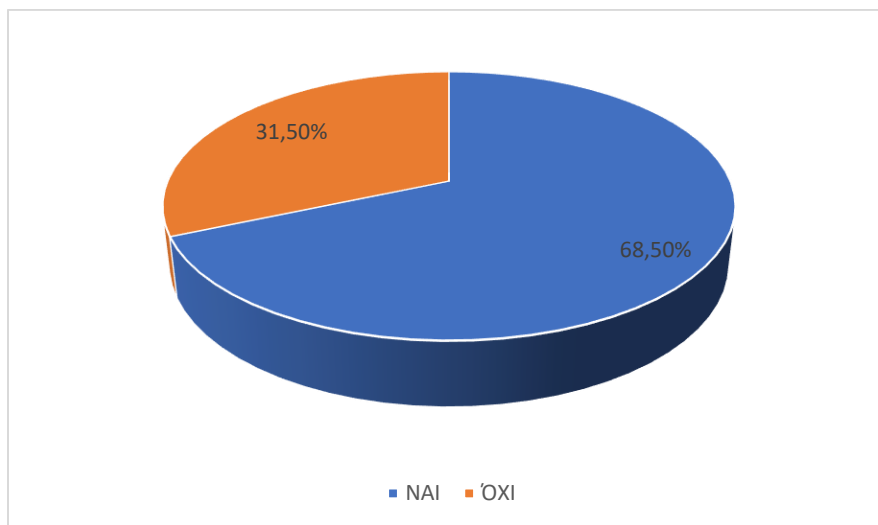
Γράφημα 18 – Νομική Μορφή Επιχείρησης Πρώην Επιχειρηματιών Μηχανικών

Στον πίνακα 22, φαίνεται ότι οι 85 στους 124 πρώην επιχειρηματίες μηχανικοί (68,5%), σκέφτονται να ιδρύσουν εκ νέου μια επιχείρηση ενώ οι 39 στους 124 πρώην επιχειρηματίες μηχανικοί απάντησαν ότι δεν σκέφτονται να ιδρύσουν εκ νέου επιχείρηση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 22 –

Ποσοστό Πρώην επιχειρηματιών που σκέφτονται να ανοίξουν επιχείρηση εκ νέου στο μέλλον

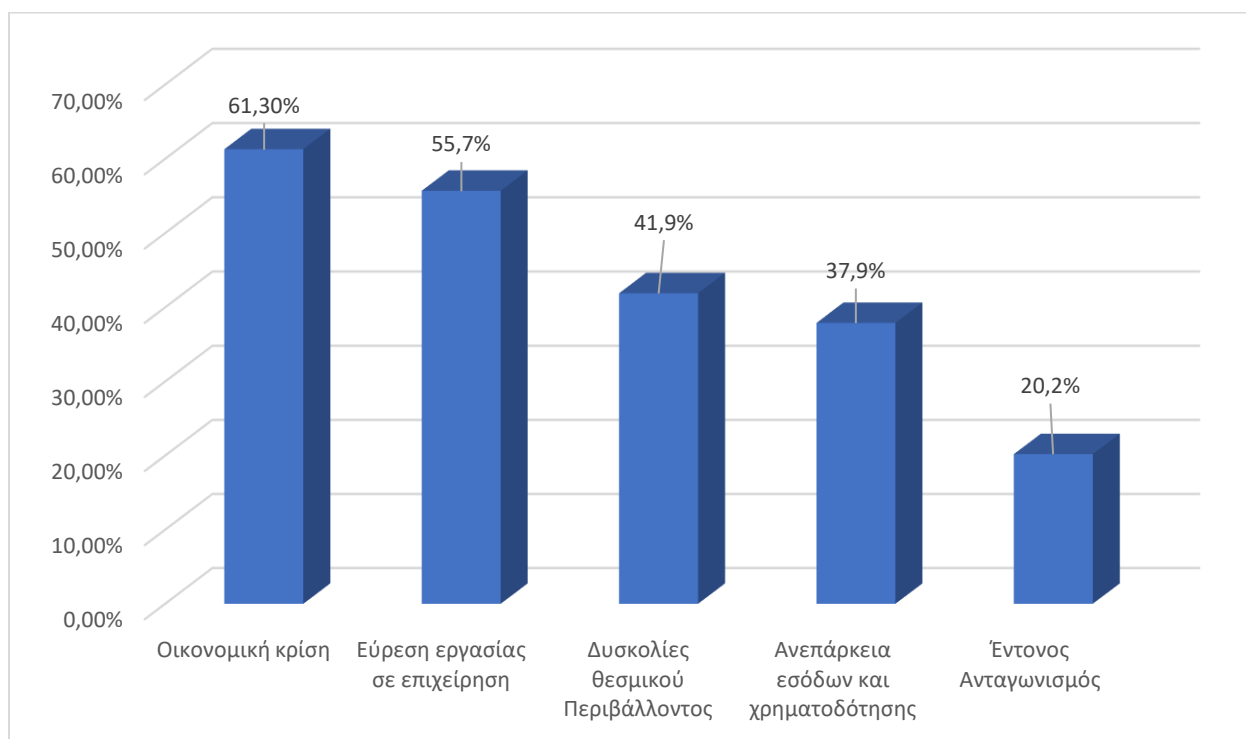
	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
ΝΑΙ	85	5,9	68,5	68,5
ΟΧΙ	39	2,7	31,5	100,0
ΣΥΝΟΛΟ	124	8,7	100	

Γράφημα 19 – Ποσοστό των πρώην επιχειρηματιών αποφοίτων μηχανικών του ΕΜΠ που σκέφτονται στο μέλλον να ανοίξουν επιχείρηση

ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΙ ΤΥΠΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΤΟΥ ΕΜΠ

Στο γράφημα 20, φαίνεται ότι οι παράγοντες που συνέβαλλαν πολύ και πάρα πολύ στην αναστολή λειτουργίας της επιχείρησης των πρώην επιχειρηματιών ήταν η οικονομική κρίση σε ποσοστό 61,3%, η εύρεση εργασίας σε επιχείρηση σε ποσοστό 55,7%, η δυσκολίες του θεσμικού περιβάλλοντος σε ποσοστό 41,9%, η ανεπάρκεια εσόδων σε ποσοστό 37,9% και ο έντονος ανταγωνισμός σε ποσοστό 20,2%.

Γράφημα 20– Παράγοντες που συνέβαλλαν στην αναστολή λειτουργίας της επιχείρησης

5.2 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΓΙΑ ΤΑ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

Πρώτο Ερευνητικό Ερώτημα: Υπάρχει σχέση μεταξύ των μεταπτυχιακών σπουδών των αποφοίτων μηχανικών ΕΜΠ με την επιχειρηματικότητα;

Γνωρίζουμε ότι για να εφαρμόσουμε παρακάτω ελέγχους ανεξαρτησίας X^2 , η κανονικότητα των δεδομένων μας είναι απαραίτητη. Συνεπώς, επειδή αυτή δεν προκύπτει άμεσα από τα δεδομένα μας, ανατρέχουμε στο Κεντρικό Οριακό Θεώρημα, το οποίο αναφέρει ότι αν από έναν πληθυσμό που ακολουθεί οποιαδήποτε κατανομή με μέση τιμή μ και διασπορά σ^2 , επιλέξουμε τυχαία δείγματα μεγέθους n και υπολογίσουμε τους μέσους τους, τότε για μεγάλα n (θεωρητικά n τείνει στο $+\infty$, πρακτικά $n > 30$) η κατανομή αυτών των μέσων είναι κατά προσέγγιση κανονική κατανομή με μέση τιμή επίσης μ και διασπορά σ^2 / n .

Παρατηρούμε ότι το πλήθος του δείγματός μας είναι $n = 504 > 30$, οπότε μπορούμε να ισχυριστούμε ότι κατά προσέγγιση το δείγμα μας ακολουθεί την κανονική κατανομή. Θα εφαρμόσουμε έλεγχο ανεξαρτησίας X^2 μεταξύ των μεταβλητών «Διαθέτετε μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών» με το «Έχετε ιδρύσει επιχείρηση μετά την αποφοίτησή σας» και «Διαθέτετε διδακτορικό τίτλο σπουδών» με το «Έχετε ιδρύσει επιχείρηση μετά την αποφοίτησή σας».

H1: Υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της μεταπτυχιακής και διδακτορικής εκπαίδευσης των αποφοίτων μηχανικών του ΕΜΠ με την απόφαση τους να ξεκινήσουν επιχειρηματική δραστηριότητα αμέσως μετά το πτυχίο.

**ΠΙΝΑΚΑΣ 23 -
ΕΛΕΓΧΟΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ X^2**

		Ίδρυση επιχείρησης μετά την αποφοίτηση		
N (504)		p-value	B.E.	Sig.
Κάτοχος	Μεταπτυχιακού	0,559	1	0,519
	Τίτλου			
Κάτοχος	Διδακτορικού Τίτλου	1,484	4	0,829

Η H1 απορρίπτεται σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας του $\alpha < 0,05$ το οποίο μπορεί να οδηγήσει σε σφάλμα Τύπου I. Από την ανάλυση του ελέγχου ανεξαρτησίας των μεταβλητών με τη μέθοδο του X^2 , φαίνεται ότι δεν υπήρξε στατιστικά σημαντική μεταξύ της μεταπτυχιακής και διδακτορικής εκπαίδευσης των αποφοίτων μηχανικών του ΕΜΠ και της απόφασής τους να ξεκινήσουν την επιχειρηματικότητά τους αμέσως μετά το πτυχίο ($r = 0.55$, $\beta.e = 1$, $p = 0.51 > 0.05$ και $r = 1.48$, $\beta.e = 4$, $sig = 0.82$).

Δεύτερο Ερευνητικό Ερώτημα: Διαπιστώνεται η ύπαρξη σχέσης της μεταπτυχιακής και διδακτορικής εκπαίδευσης των αποφοίτων μηχανικών του ΕΜΠ που είναι επιχειρηματίες και του λόγου που επέλεξαν για να γίνουν επιχειρηματίες;

H2: Υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση της μεταπτυχιακής και διδακτορικής εκπαίδευσης των αποφοίτων μηχανικών του ΕΜΠ που είναι επιχειρηματίες και του λόγου που επέλεξαν για να γίνουν επιχειρηματίες.

Θα εφαρμόσουμε έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 μεταξύ των μεταβλητών «Διαθέτετε μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών» με το <<Ποιος ήταν ο κύριος λόγος που επιλέξατε να γίνετε επιχειρηματίας>> και «Διαθέτετε διδακτορικό τίτλο σπουδών» με το <<Ποιος ήταν ο κύριος λόγος που επιλέξατε να γίνετε επιχειρηματίας>>.

Η H2 απορρίπτεται σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας του $\alpha < 0,05$ το οποίο μπορεί να οδηγήσει σε σφάλμα Τύπου I. Από την ανάλυση του ελέγχου ανεξαρτησίας των μεταβλητών με τη μέθοδο του χ^2 , φαίνεται ότι δεν υπήρξε στατιστικά σημαντική μεταξύ της μεταπτυχιακής και διδακτορικής εκπαίδευσης των αποφοίτων μηχανικών του ΕΜΠ και του βασικού λόγου που επέλεξαν να γίνουν επιχειρηματίες ($r = 8,48$ β.ε = 6, $p = 0.20 > 0.05$ και $r = 4,39$, β.ε = 6, $\text{sig} = 0,62$).

**ΠΙΝΑΚΑΣ 24 -
ΕΛΕΓΧΟΣ
ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ χ^2**

		Ποιος ήταν ο κύριος λόγος που επιλέξατε να γίνετε επιχειρηματίας		
N (504)		p-value	B.E.	Sig.
Κάτοχος	Μεταπτυχιακού	8,488	6	0,205
	Τίτλου			
Κάτοχος	Διδακτορικού Τίτλου	4,391	6	0,624

Τρίτο Ερευνητικό Ερώτημα: Διαπιστώνεται σχέση μεταξύ των αντικειμένων που διδάχθηκαν στις προπτυχιακές, μεταπτυχιακές, οι απόφοιτοι επιχειρηματίες μηχανικοί του ΕΜΠ σε σχέση με το βασικό λόγο που επέλεξαν να γίνουν επιχειρηματίες;

H3: Υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ των αντικειμένων που διδάχθηκαν στις προπτυχιακές, μεταπτυχιακές, οι απόφοιτοι επιχειρηματίες μηχανικοί του ΕΜΠ σε σχέση με το βασικό λόγο που επέλεξαν να γίνουν επιχειρηματίες.

Θα εφαρμόσουμε έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 μεταξύ των μεταβλητών <<Αντικείμενα που διδαχθήκατε στις προπτυχιακές σπουδές>> με το <<Ποιος ήταν ο κύριος λόγος που επιλέξατε να γίνετε επιχειρηματίας>> και <<Αντικείμενα που διδαχθήκατε στις μεταπτυχιακές σπουδές>> με το <<Ποιος ήταν ο κύριος λόγος που επιλέξατε να γίνετε επιχειρηματίας>>.

**ΠΙΝΑΚΑΣ 25 -
ΕΛΕΓΧΟΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ χ^2**

N (504)			Λόγος δραστηριότητας	ανάληψης B.E.	επιχειρηματικής Sig.
Αντικείμενο μαθημάτων προπτυχιακών σπουδών σχετικών με τη διοίκηση επιχειρήσεων			13,01	12	0,368
Αντικείμενο μαθημάτων μεταπτυχιακών σπουδών σχετικών με τη διοίκηση επιχειρήσεων			7,61	8	0,472

Η H3 απορρίπτεται σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας του $\alpha < 0,05$ το οποίο μπορεί να οδηγήσει σε σφάλμα Τύπου I. Από την ανάλυση του ελέγχου ανεξαρτησίας των μεταβλητών με τη μέθοδο του χ^2 , φαίνεται ότι δεν υπήρξε στατιστικά σημαντική μεταξύ του αντικειμένου μαθημάτων **προπτυχιακών και μεταπτυχιακών σπουδών σχετικών με τη διοίκηση επιχειρήσεων** και του βασικού λόγου που επέλεξαν να γίνουν επιχειρηματίες ($r = 13,01$ β.ε = 12, $p = 0,36 > 0,05$ και $r = 7,61$, β.ε = 8, sig = 0,47).

Τέταρτο Ερευνητικό Ερώτημα: Υπάρχει σχέση μεταξύ της τρέχουσας απασχόλησης και επιλογής του αντικειμένου των μεταπτυχιακών σπουδών των επιχειρηματιών που διαθέτουν μεταπτυχιακό τίτλο ειδίκευσης;

H4: Υπάρχει στατικά σημαντική σχέση μεταξύ της τρέχουσας απασχόλησης και της επιλογής του αντικειμένου των μεταπτυχιακών σπουδών των επιχειρηματιών μηχανικών που διαθέτουν μεταπτυχιακό τίτλο ειδίκευσης.

Από τον έλεγχο διμεταβλητής συσχέτισης προκύπτει ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική θετική σχέση της τρέχουσας απασχόλησης του αποφοίτου επιχειρηματία μηχανικού και του αντικειμένου των μεταπτυχιακών σπουδών του ($r = 0,20$ $p = 0.002 < 0.05$) (Βλέπε Πίνακα 26).

Πέμπτο Ερευνητικό Ερώτημα: Υπάρχει σχέση μεταξύ των επιχειρηματιών μηχανικών και του ενδιαφέροντος εγκατάλειψης της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας εφόσον παρουσιαστεί ευκαιρία μισθωτής εργασίας;

H5: Υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ των επιχειρηματιών μηχανικών και του ενδιαφέροντος εγκατάλειψης της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας εφόσον παρουσιαστεί ευκαιρία μισθωτής εργασίας.

Από τον έλεγχο διμεταβλητής συσχέτισης προκύπτει ότι υπάρχει στατιστικά αρνητική σημαντική σχέση της τρέχουσας απασχόλησης του αποφοίτου επιχειρηματία μηχανικού και της εγκατάλειψης της επιχείρησής του εφόσον παρουσιαστεί ευκαιρία μισθωτής εργασίας ($r = -0,17$ $p = 0.000 < 0.05$) (Βλέπε Πίνακα 26).

Έκτο Ερευνητικό Ερώτημα: Υπάρχει σχέση μεταξύ των μισθωτών μηχανικών και της σκέψης τους για μελλοντική επιχειρηματική δραστηριότητα;

H6: Υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στους μισθωτούς μηχανικούς και της σκέψης τους για μελλοντική επιχειρηματική δραστηριότητα.

Από τον έλεγχο διμεταβλητής συσχέτισης προκύπτει ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση της τρέχουσας απασχόλησης του αποφοίτου μισθωτού μηχανικού και της σκέψης ίδρυσης επιχείρησης στο μέλλον ($r = 0,98$, $p = 0.005 < 0.05$) (Βλέπε Πίνακα 26).

ΠΙΝΑΚΑΣ 26 -

Μήτρα Συσχετίσεων

Spearman's rho	Τρέχουσα απασχόληση
	Correlation
	Sig. (2-tailed)
	Coefficient

Αντικείμενο σπουδών (Επιχειρηματίες)	μεταπτυχιακών	0,207**	0,002
Ενδιαφέρον επιχείρησης εάν υπάρχει μισθωτής εργασίας (επιχειρηματίες)	εγκατάλειψης της	-0,171**	0,000
Σκέψη επιχειρηματική (Μισθωτοί)	για μελλοντική δραστηριότητα	0,098**	0,005

Έβδομο Ερευνητικό Ερώτημα: Μπορούν οι σπουδές των μηχανικών στο ΕΜΠ να συμβάλλουν στην ίδρυση επιχείρησης μετά την αποφοίτηση τους;

H7 Υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ του βαθμού συμβολής των σπουδών στο ΕΜΠ με το αντικείμενο της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας και την ίδρυση επιχείρησης μετά την αποφοίτησή τους;

Οι μεταβλητές που εξετάζονται για την υπόθεση είναι 1.2 <<Έχετε ιδρύσει επιχείρηση μετά την αποφοίτησή σας;>> Και 5.1. <<Παρακαλώ αξιολογήστε σε ποιο βαθμό οι σπουδές σας στο ΕΜΠ σχετίζονται με το αντικείμενο της επιχειρηματικής σας δραστηριότητας.>>

Από τον έλεγχο διμεταβλητής συσχέτισης προκύπτει ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση του βαθμού συμβολής των σπουδών στο ΕΜΠ με το αντικείμενο της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας και της ίδρυση επιχείρησης μετά την αποφοίτηση των μηχανικών επιχειρηματιών του ΕΜΠ ($r = -0.10$, $p = 0.01 < 0.05$).

ΠΙΝΑΚΑΣ 27 - Μήτρα Συσχετίσεων		Value	Asymptotic Standardized Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	-0,105	0,043	-2,369	0,018 ^c
N of Valid Cases		504			

Όγδοο Ερευνητικό Ερώτημα: Μπορούν οι σπουδές των αποφοίτων μηχανικών στο ΕΜΠ να συμβάλλουν στην επιχειρηματικότητα ευκαιρίας;

H8 Υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της επιχειρηματικότητας ευκαιρίας και του βαθμού συμβολής των σπουδών στο ΕΜΠ, για τους αποφοίτους επιχειρηματίες μηχανικούς του ΕΜΠ.

Οι μεταβλητές που εξετάζονται για την υπόθεση είναι 4.1 <<Ποιος ήταν ο κύριος λόγος που επιλέξατε να γίνετε επιχειρηματίας=Επιχειρηματίας Ευκαιρίας ; (Όσοι απάντησαν την πρώτη δήλωση)>> και 5.1. <<Παρακαλώ αξιολογήστε σε ποιο βαθμό οι σπουδές σας στο ΕΜΠ σχετίζονται με το αντικείμενο της επιχειρηματικής σας δραστηριότητας>>

ΠΙΝΑΚΑΣ 28 - Μήτρα Συσχετίσεων			Βαθμός σπουδών στο ΕΜΠ	Συμβολής
Pearson Chi-Square	Επιχειρηματίες Ευκαιρίας	Value Sig. (2-tailed) N	-0,223** 000. 228	

Από τον έλεγχο διμεταβλητής συσχέτισης προκύπτει ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση του βαθμού συμβολής των σπουδών στο ΕΜΠ με το αντικείμενο της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας και της επιχειρηματικότητας ευκαιρίας ($r = -0,22$, $p=0.00<0.05$).

Ένατο Ερευνητικό Ερώτημα: Μπορούν οι σπουδές στο ΕΜΠ να συμβάλλουν στο επίπεδο των πωλήσεων των επιχειρήσεων που ιδρύουν οι απόφοιτοι μηχανικοί του ΕΜΠ;

H9 Υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση του βαθμού συμβολής των σπουδών στο ΕΜΠ αναφορικά με το αντικείμενο επιχειρηματικής δραστηριότητας και του επιπέδου πωλήσεων της επιχείρησης των αποφοίτων μηχανικών του ΕΜΠ για το 2014.

Οι μεταβλητές που εξετάζονται για την υπόθεση είναι 5.1. <<Παρακαλώ αξιολογήστε σε ποιο βαθμό οι σπουδές σας στο ΕΜΠ σχετίζονται με το αντικείμενο της επιχειρηματικής σας δραστηριότητας>> και 4.10. <<Ποιές ήταν οι πωλήσεις της επιχείρησης κατά το τελευταίο οικονομικό έτος (2014);>>

ΠΙΝΑΚΑΣ 29 - Μήτρα Συσχετίσεων	Value	Asymptotic Standardize d Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Spearman Correlation	-0,058	0,046	-1,299	0,001 ^c
N of Valid Cases	504			

Από τον έλεγχο διμεταβλητής συσχέτισης προκύπτει ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση του βαθμού συμβολής των σπουδών στο ΕΜΠ με το αντικείμενο της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας και του επιπέδου των πωλήσεων των επιχειρήσεων των αποφοίτων μηχανικών του ΕΜΠ ($r = -0,58, p=0.001<0.05$).

Δέκατο Ερευνητικό Ερώτημα: Μπορούν οι σπουδές στο ΕΜΠ να συμβάλλουν στην ανάπτυξη και δημιουργία επιχείρησης, η οποία ανήκει σε κλάδο σχετικό με το αντικείμενο των σπουδών των αποφοίτων μηχανικών στο ΕΜΠ;

H10 Υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση του βαθμού συμβολής των σπουδών στο ΕΜΠ αναφορικά με το αντικείμενο επιχειρηματικής δραστηριότητας και της δημιουργίας, διοίκησης επιχείρησης για τους αποφοίτους μηχανικούς στο ΕΜΠ.

Οι μεταβλητές που εξετάζονται για την υπόθεση είναι οι 5.1. <<Παρακαλώ αξιολογείστε σε ποιο βαθμό οι σπουδές σας στο ΕΜΠ σχετίζονται με το αντικείμενο της επιχειρηματικής σας δραστηριότητας>> και οι 5.1.2 <<Συνέβαλαν στη δημιουργία και διοίκηση της επιχείρησης.>>

ΠΙΝΑΚΑΣ 30- Μήτρα Συσχετίσεων	Value	Asymptotic Standardize d Error ^a	Approximate T ^b	Approximate Significance
Ordinal by Ordinal Spearman Correlation	0,431	0,040	10,702	0,000
N of Valid Cases	504			

Από τον έλεγχο διμεταβλητής συσχέτισης προκύπτει ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση του βαθμού συμβολής των σπουδών στο ΕΜΠ αναφορικά με το αντικείμενο επιχειρηματικής δραστηριότητας και της δημιουργίας, διοίκησης επιχείρησης για τους αποφοίτους μηχανικούς στο ΕΜΠ ($r = 0,43, p=0.00<0.05$).

Εντέκατο ερευνητικό ερώτημα: Μπορούν οι σπουδές στο ΕΜΠ να συμβάλλουν στον εμπορικό τύπο των επιχειρήσεων που ιδρύουν οι απόφοιτοι μηχανικοί του ΕΜΠ;

H11 Υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ των σπουδών των μηχανικών στο ΕΜΠ με τον τύπο πελατών που εξυπηρετούν οι επιχειρήσεις που ιδρύουν.

Οι μεταβλητές που εξετάζονται για την υπόθεση είναι οι 5.1.2 <<Συνέβαλαν στη δημιουργία και διοίκηση της επιχείρησης>> και 4.8. <<Παρακαλώ σημειώστε ποιος είναι ο κυριότερος πελάτης της επιχείρησης;>>

ΠΙΝΑΚΑΣ 31- Μήτρα Συσχετίσεων	Value	Asymptotic Standard Error^a	Approximate T^b	Approximate Significance
Spearman Correlation	0,008	0,044	0,185	0,853
N	504			

Από τον έλεγχο διμεταβλητής συσχέτισης προκύπτει ότι δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση του βαθμού συμβολής των σπουδών στο ΕΜΠ αναφορικά με τους πελάτες που εξυπηρετούν ($r = 0,44$, $p=0.85 > 0.05$).

Δωδέκατο ερευνητικό Ερώτημα: Μπορούν οι σπουδές στο ΕΜΠ να συμβάλλουν στην ενίσχυση της απασχόλησης;

H12 Υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ των σπουδών στο ΕΜΠ και της ενίσχυσης της απασχόλησης των επιχειρήσεων που ιδρύονται από τους αποφοίτους μηχανικούς.

Οι μεταβλητές που εξετάζονται για την υπόθεση είναι οι 5.1.2 <<Συνέβαλαν στη δημιουργία και διοίκηση της επιχείρησης>> και 4.11 <<Διάσταση της Απασχόλησης>>

ΠΙΝΑΚΑΣ 32- Μήτρα Συσχετίσεων		Value	Asymptotic Standardiz ed Error ^a	Approxi mate T ^b	Approximat e Significance
	Spearman Correlation	-0,035	0,044	-0,787	0,431 ^c
N		504			

Από τον έλεγχο διμεταβλητής συσχέτισης προκύπτει ότι δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση του βαθμού συμβολής των σπουδών στο ΕΜΠ αναφορικά με την ενίσχυση της απασχόλησης ($r = -0.35$, $p = 0.43 > 0.05$).

5.3 Συζήτηση

Από την ανάλυση της έρευνας απορρέει το συμπέρασμα ότι οι περισσότεροι απόφοιτοι μηχανικοί ίδρυσαν την επιχείρησή τους το 2001-2009 και το μεγαλύτερο μέρος του συνόλου του δείγματος της έρευνας ήταν εργαζόμενοι με μισθωτή απασχόληση. Το γεγονός ότι οι περισσότεροι απόφοιτοι μηχανικοί επέλεξαν να ιδρύσουν επιχείρηση το διάστημα 2001-2009 φαίνεται ότι πιθανών η καλή κατάσταση της Εθνικής οικονομίας της χώρας έδωσε το κίνητρο για την ανάληψη του επιχειρηματικού ρίσκου. Ωστόσο, φαίνεται μεγάλη πτώση της επιχειρηματικής δραστηριότητας των αποφοίτων μηχανικών του ΕΜΠ από το 2010-2015. Σε αυτό το διάστημα η χώρα βίωσε τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης. Δεν παρατηρήθηκε ότι οι επιχειρηματίες απόφοιτοι μηχανικοί ΕΜΠ έχουν σε μεγαλύτερο επίπεδο εξειδικευμένες γνώσεις στη διοίκηση επιχειρήσεων μέσω της απόκτησης μεταπτυχιακού διπλώματος. Παρ' όλα αυτά, η εμπειρία που διέθεταν τα προηγούμενα έτη ασκώντας το αντικείμενο σπουδών τους, τους βοήθησε να αναπτύξουν επιχειρηματική δραστηριότητα στην Ελλάδα. Εκτός των επιχειρηματιών φαίνεται πως και οι πρώην επιχειρηματίες μηχανικοί που απέτυχαν να διατηρήσουν την επιχείρησή τους, σκέφτονται σε μελλοντική ενδεχόμενη προοπτική επιχειρηματικής ευκαιρίας που θα τους βοηθήσει να επανιδρύσουν την επιχείρησή τους. Παρ' όλα αυτά, θεωρούν ότι έχουν πρόβλημα με την ελκυστικότητα του επενδυτικού περιβάλλοντος στην Ελλάδα, καθώς η αστάθεια στο φορολογικό σύστημα των επιχειρήσεων, η έλλειψη χρηματοδότησης, και οι αλλαγές στην νομοθεσία των επιχειρήσεων λειτουργούν ανασταλτικά για την ανάληψη επιχειρηματικής δράσης.

Κεφάλαιο 6^ο

Συμπεράσματα – Προτάσεις

6.1 Συμπεράσματα

Εν κατακλείδι, η έννοια της επιχειρηματικότητας προωθείται διεθνώς τα τελευταία χρόνια και στο χώρο των μηχανικών καθώς είναι μια ευκαιρία, η οποία μπορεί να αξιοποιηθεί από τους αποφοίτους για την ανάπτυξη της επιχειρηματικής τους δράσης. Τα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, τα τελευταία έτη, αναγνωρίζοντας την αναγκαιότητα ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας επιδιώκουν τον εμπλουτισμό μαθημάτων με αυτό το αντικείμενο. Σκοπός είναι να εμφυσήσουν στους φοιτητές την ανάγκη δημιουργίας και υλοποίηση μιας καινοτόμας ιδέας στο αντικείμενό τους, που όμως η κίνησή του αυτή θα βοηθήσει σε μεγάλο βαθμό και την παραγωγική ανάπτυξη της Εθνικής Οικονομίας. Η βασικότερη πρόκληση των πανεπιστημίων σήμερα, είναι να μπορέσουν να μεταδώσουν αποτελεσματικά τη γνώση, η οποία καλύπτει τις ανάγκες της αγοράς. Με αυτό τον τρόπο ο απόφοιτος μηχανικός, λαμβάνει τα απαραίτητα εφόδια σε έναν κλάδο που έχει πληγεί στα χρόνια της οικονομικής κρίσης και προσπαθεί να αναζητεί ευκαιρίες απόκτησης εργασιακής εμπειρίας στο αντικείμενο του.

Βέβαια, τα Πανεπιστήμια σήμερα, προωθούν την Έρευνα και Καινοτομία, ως παράμετρο της επιχειρηματικής κουλτούρας που πρέπει να μεταδοθεί στους απόφοιτους μηχανικούς και να δοθεί έτσι εν μέρει λύση και στο χρόνιο πρόβλημα της ανεργίας στον συγκεκριμένο κλάδο. Θα πρέπει να αναπτυχθούν κάποια πιο <<επιχειρηματικά>> προγράμματα σπουδών που θα αναπτύξουν τις επιχειρηματικές δεξιότητες των μηχανικών, ώστε να αποκτήσουν μεγαλύτερη άνεση στους τομείς της οικονομίας και διοίκησης και θα γνωρίσουν όλα τα στάδια της επιχειρηματικής διαδικασίας. Επίσης, θα μπορέσουν να κατανοήσουν καλύτερα την αλληλεπίδραση μεταξύ τεχνολογίας και οικονομίας. Απαιτείται επομένως να έχουν μία πολύπλευρη εκπαίδευση που θα τους δώσει την δυνατότητα να ανταποκριθούν στο σύνθετο και πολύπλοκο περιβάλλον στο οποίο θα ενταχθούν.

Στην παρούσα έρευνα οι περισσότεροι συμμετέχοντες ήταν άνδρες με μισθωτή απασχόληση ιδιωτικού δικαίου, ενώ σε μικρότερο ποσοστό συμμετείχαν γυναίκες απόφοιτοι μηχανικοί του ΕΜΠ, οι οποίες κατά πλειοψηφία είναι εργαζόμενες με μισθωτή απασχόληση στον ιδιωτικό τομέα. Παρ' όλα αυτά περίπου το 1/3 των συμμετεχόντων μηχανικών στην έρευνα, είναι επιχειρηματίες ή ελεύθεροι επαγγελματίες ενώ οι 299/1429 έχουν διακόψει τη λειτουργία της επιχείρησής τους. Οι περισσότεροι συμμετέχοντες σε ποσοστό 56,7% δεν ίδρυσαν επιχείρηση μετά την αποφοίτησή τους, αλλά ένα εξίσου σημαντικό ποσοστό αποφάσισε να προχωρήσει στην ίδρυση επιχείρησης. Αυτό δείχνει πως οι 580 απόφοιτοι που ίδρυσαν επιχείρηση μετά την αποφοίτησή τους είχαν λάβει τα απαραίτητα γνωστικά εφόδια για να μπορέσουν να εφαρμόσουν πρακτικά το αντικείμενο των σπουδών τους μέσω επιχειρηματικής τους δραστηριότητας. Ωστόσο μέχρι σήμερα οι 504/580 κατάφεραν να διατηρήσουν βιώσιμη της επιχείρησή τους. Κατά μέσο όρο οι απόφοιτοι μηχανικοί που ίδρυσαν επιχείρηση φαίνεται ότι δημιούργησαν την επιχείρησή

τους το έτος 2011. Ενδεχομένως, αυτή η επιλογή να ήταν μια επιλογή ανάγκης για απασχόληση εν μέσω οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα, καθώς ο κλάδος των μηχανικών βίωσε το μεγαλύτερο οικονομικό πλήγμα. Οι περισσότεροι συμμετέχοντες στην έρευνα ήταν απόφοιτοι Σχολής ΗΜΜΥ (279/1429), ΑΡΧ. ΜΗΧ. (189/1429), ΜΗΧ.ΜΗΧ (197), ΧΗΜ.ΜΗΧ (170).

Η συντριπτική πλειοψηφία των συμμετεχόντων της έρευνας ανέφερε ότι ίδρυσε επιχείρηση με νομική μορφή Ατομικής Επιχείρησης, σε ποσοστό 71,8%, ενώ σε πολύ μικρότερα ποσοστά αναφέρεται ότι οι επιχειρηματίες μηχανικοί του ΕΜΠ αποφάσισαν να ιδρύσουν μια εταιρεία με νομική μορφή Ο.Ε/Ε.Ε σε ποσοστό 17.5%, ΙΚΕ σε ποσοστό 4%, Ε.Π.Ε σε ποσοστό 3.4%, Α.Ε. σε ποσοστό 3%. Η έδρα της επιχείρησης των περισσότερων μηχανικών επιχειρηματιών βρίσκεται στην Ελλάδα σε ποσοστό 96,4% και συγκεκριμένα στην Αττικής σε ποσοστό 66.27%.

Οι περισσότεροι επιχειρηματίες μηχανικοί φαίνεται ότι διέθεταν προηγούμενη επαγγελματική εμπειρία στον κλάδο επιχειρηματικής δραστηριοποίησής τους σε ποσοστό 60.1%. Ενδεχομένως αυτή η αποκτηθείσα εμπειρία τους βοήθησε να αποκτήσουν δεξιότητες που σχετίζονται με την ανάπτυξη επιχειρηματικής σκέψης και δράσης.

Επιπρόσθετα, φαίνεται ότι οι περισσότεροι επιχειρηματίες μηχανικοί απόφοιτοι ΕΜΠ δεν διαθέτουν μεταπτυχιακό τίτλο ειδικεύσεως σε ποσοστό 54,4%, όπως δεν διαθέτουν και διδακτορικό τίτλο σε ποσοστό 88,50%.

Ο βασικός λόγος που συνέβαλε στην ανάληψη επιχειρηματικής δραστηριότητας είναι η αναγνώριση της ευκαιρίας για ανάληψη επιχειρηματικής δράσης σε ποσοστό 45.2%. Οι απόφοιτοι μηχανικοί είναι δηλαδή καταρτισμένοι και εφοδιασμένοι με τις απαραίτητες γνώσεις να για προβούν στην αναγνώριση και εκμετάλλευση μιας επιχειρηματικής ευκαιρίας. Βέβαια, εξίσου μεγάλο είναι και το ποσοστό των μηχανικών (32.9%), διαπίστωσε ότι υπάρχει τόσο η ευκαιρία όσο και η ανάγκη για την ανάληψη επιχειρηματικής δράσης.

Το κίνητρο ανάληψης επιχειρηματικής δράσης είναι η αναζήτηση καλύτερης επαγγελματικής προοπτικής (39.3%), η μεγαλύτερη δυνατή ανεξαρτησία (34,7%), η αύξηση ή διατήρηση προσωπικού εισοδήματος (17.9%). Φαίνεται ότι τα αποτελέσματα αυτά μπορεί να παραπέμπουν σε φιλόδοξους επαγγελματίες μηχανικούς που θέλουν να εξελιχθούν παράλληλα και επιχειρηματικά. Επίσης, το 68.50% των επιχειρηματιών μηχανικών δεν θα εγκατέλειπε την επιχειρηματική του δράση εφόσον του δίνονταν μια ευκαιρία μισθωτής απασχόλησης

Ο βασικός πελάτης των επιχειρηματιών μηχανικών κατά πλειοψηφία είναι οι τελικοί καταναλωτές (44.8%) και οι μικρές επιχειρήσεις (29.2%). Ο τομέας δραστηριοποίησης της επιχείρησης των μηχανικών αποφοίτων του ΕΜΠ είναι κυρίως οι υπηρεσίες για μηχανικούς (48,6%), οι κατασκευές (26,5%), ο τομέας της τεχνολογίας (6,7%), η Ενέργεια/Περιβάλλον (6,2%) και το εμπόριο (4.5%).

Βασικοί παράγοντες που δυσχεραίνουν τη λειτουργία και ανάπτυξη της επιχείρησης των αποφοίτων μηχανικών ΕΜΠ είναι κυρίως οι παράγοντες της γραφειοκρατίας (63.10%), διαφθοράς (41,10%), ανταγωνισμού (28,40%), ύψος φορολογίας (62,10%) και οικονομικής κρίσης (68,50%). Είναι εμφανές πως το ισχύον θεσμικό επενδυτικό επιχειρηματικό πλαίσιο πολιτικών στην Ελλάδα δεν δημιουργεί το κατάλληλο υπόβαθρο για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας. Τα βασικότερα προβλήματα όπως αναφέρονται από τους επιχειρηματίες έχουν στο επίκεντρο την

υψηλή φορολογία, το γραφειοκρατικό μοντέλο δημόσιας διοίκησης, και την οικονομική κρίση στη χώρα, η οποία δυσχεραίνει το επίπεδο ανάπτυξης εσόδων της εταιρείας των επιχειρηματιών.

Η πρώτη σκέψη που οδήγησε τους μηχανικούς να ανοίξουν δική τους επιχείρηση είναι η συνάφεια του αντικειμένου σπουδών με την επιχειρηματική ευκαιρία σε ποσοστό 61,1%.

Η συμβολή των σπουδών στο ΕΜΠ σε σχέση με το αντικείμενο της επιχειρηματικής δραστηριότητας είναι πάρα πολύ μεγάλη σύμφωνα με την άποψη του 44,4% των αποφοίτων μηχανικών επιχειρηματιών του ΕΜΠ. Επίσης, οι απόφοιτοι μηχανικοί θεωρούν πάρα πολύ σημαντική τη συμβολή των σπουδών στο ΕΜΠ σε σχέση με τη δημιουργία και διοίκηση της επιχείρησης σε ποσοστό 29,2%.

Οι περισσότεροι μηχανικοί επιχειρηματίες απόφοιτοι ΕΜΠ, κατά τη διάρκεια των προπτυχιακών σπουδών τους διδάχθηκαν ορισμένα μαθήματα σχετικά με τη διοίκηση επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα οι περισσότεροι ανέφεραν ότι διδάχθηκαν τα μαθήματα γενικές γνώσεις οικονομικών (52%), διοίκηση και διαχείριση έργου (38%), οργάνωση διοίκηση επιχειρήσεων (28%) και λήψη αποφάσεων και επιχειρηματικότητας (27%).

Ως εξαιρετικά σημαντικές δεξιότητες άσκησης της επιχειρηματικής δραστηριότητας οι απόφοιτοι μηχανικοί επιχειρηματίες θεωρούν την ικανότητα επικοινωνίας και συνεργασίας με τρίτους σε ποσοστό 42,7%, τις ηγετικές δεξιότητες ανάληψης πρωτοβουλιών σε ποσοστό 47,7% και τη δημιουργική σκέψη σε ποσοστό 38,8%.

Όσον αφορά τους μισθωτούς αποφοίτους μηχανικούς ΕΜΠ, ανέφεραν ότι σκέφτονται στο μέλλον να δραστηριοποιηθούν επιχειρηματικά, σε ποσοστό 61,9%, ενδεχομένως διότι στην παρούσα φάση οι μισθωτοί μηχανικοί επιδιώκουν αρχικά να αποκτήσουν την απαιτούμενη επαγγελματική εμπειρία. Οι βασικότεροι ανασταλτικοί παράγοντες για την ανάληψη μελλοντικής επιχειρηματικής δράσης για τους μισθωτούς μηχανικούς είναι η οικονομική κρίση σε ποσοστό 30,5%, οι δυσκολίες του θεσμικού περιβάλλοντος σε ποσοστό 26,3%. Φαίνεται ότι οι απόψεις των μισθωτών μηχανικών και των επιχειρηματιών μηχανικών συγκλίνουν στο ότι η οικονομική κρίση, και το θεσμικό περιβάλλον στην Ελλάδα λειτουργούν ανασταλτικά ή δυσχεραίνουν την οποιαδήποτε ανάληψη επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Όσον αφορά τους πρώην επιχειρηματίες φαίνεται ότι είχαν ιδρύσει σε ποσοστό 75,8% ατομική επιχείρηση. Αυτό δείχνει πως το συγκεκριμένο αποτέλεσμα ταυτίζεται και με την επιλογή της νομικής μορφής ίδρυσης της επιχείρησης των μηχανικών που είναι μέχρι σήμερα επιχειρηματίες. Επίσης, η πλειοψηφία των πρώην μηχανικών επιχειρηματιών, ανέφεραν ότι σκέφτονται να επανιδρύσουν στο μέλλον ξανά μια επιχείρηση σε ποσοστό 68,5%. Ωστόσο, οι πρώην επιχειρηματίες μηχανικοί ανέφεραν ως βασικό παράγοντα που οδήγησε στην παύση λειτουργίας της επιχείρησής τους, την οικονομική κρίση σε ποσοστό 41,10%.

Επίσης, προέκυψε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της τρέχουσας απασχόλησης του αποφοίτου επιχειρηματία μηχανικού και του αντικειμένου των μεταπτυχιακών σπουδών του ($r = 0,20$, $p=0.002<0.05$). Διαπιστώθηκε στατιστικά σημαντική σχέση της τρέχουσας απασχόλησης του αποφοίτου επιχειρηματία μηχανικού και της εγκατάλειψης της επιχείρησής του εφόσον παρουσιαστεί ευκαιρία μισθωτής εργασίας ($r=-0,17$, $p=0.000<0.05$). Εκτός από αυτό, προέκυψε στατιστικά σημαντική σχέση της τρέχουσας απασχόλησης του αποφοίτου μισθωτού μηχανικού

και της σκέψης ίδρυσης επιχείρησης στο μέλλον ($r = 0,98$ $p = 0.005 < 0.05$). Επίσης, προέκυψε στατιστικά σημαντική σχέση του βαθμού συμβολής των σπουδών στο ΕΜΠ με το αντικείμενο της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας και της ίδρυση επιχείρησης μετά την αποφοίτηση των μηχανικών επιχειρηματιών του ΕΜΠ ($r = -0.10$, $p = 0.01 < 0.05$).

Επιπρόσθετα, οι σπουδές στο ΕΜΠ συμβάλλουν στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας ευκαιρίας καθώς προκύπτει στατιστικά σημαντική σχέση του βαθμού συμβολής των σπουδών στο ΕΜΠ με το αντικείμενο της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας και της επιχειρηματικότητας ευκαιρίας ($r = -0,22$, $p = 0.00 < 0.05$). Επίσης, υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση του βαθμού συμβολής των σπουδών στο ΕΜΠ με το αντικείμενο της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας και του επιπέδου των πωλήσεων των επιχειρήσεων των αποφοίτων μηχανικών του ΕΜΠ ($r = -0,58$, $p = 0.01 < 0.05$).

Ολοκληρώνοντας, υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση του βαθμού συμβολής των σπουδών στο ΕΜΠ αναφορικά με το αντικείμενο επιχειρηματικής δραστηριότητας και της δημιουργίας, διοίκησης επιχείρησης για τους αποφοίτους μηχανικούς στο ΕΜΠ ($r = 0,43$, $p = 0.00 < 0.05$).

6.2 Προτάσεις

Ορισμένες προτάσεις για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και τη διασύνδεσή της με την εκπαίδευση σχετίζονται κυρίως με την πρόθεση της Ελληνικής Πολιτείας για την υλοποίηση και εφαρμογή πολιτικών και μέτρων επενδυτικής επιχειρηματικής ανάπτυξης στη χώρα. Ωστόσο, το Τεχνικό Επιμελητήριο, (2014), προτείνει την άμεση ενεργοποίηση των Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων για την Επιχειρηματικότητα αποφοίτων μηχανικών. Με αυτή την ενέργεια, οι απόφοιτοι εκτός από την χρηματοδότηση λαμβάνουν και συμβουλευτική καθοδήγηση και γνώση για τα απαραίτητα διοικητικά εργαλεία διαχείρισης της επιχείρησης.

Είναι σημαντικό ο απόφοιτος να λαμβάνει γνώσεις σχετικές με την επίτευξη οικονομίας κλίμακας στην διαδικασία της παραγωγικής επιχειρηματικής τους δραστηριότητας. Επίσης, είναι εξίσου αναγκαίο, να επιλυθούν γραφειοκρατικά προβλήματα κατά τη διαδικασία σύστασης μιας Επιχείρησης αλλά και να τονισθεί ότι η επιχειρηματικότητα δεν συμβάλλει μόνο στην επαγγελματική επιχειρηματική ανάπτυξη του ίδιου του αποφοίτου, αλλά έχει αντίκτυπο στο γενικό επίπεδο παραγωγής μιας χώρας.

Βιβλιογραφία

Abdulwahed, M., Hamad, J.A., Hasanain, M., and Hansa, M., ‘‘Entrepreneurship Education in Engineering: A Literature Review, and an Integrated Embedment Proposal’’ , pp.106-111

<http://www.wseas.us/e-library/conferences/2013/CambridgeUK/EDUCATION/EDUCATION-17.pdf>

Abu-Saifan, S., (2012). ‘‘Social Entrepreneurship: Definition and Boundaries’’, pp.22-27
https://timreview.ca/sites/default/files/article_PDF/Saifan_TIMReview_February2012_2.pdf

Acs, Z., (2006), ‘‘How Is Entrepreneurship Good for Economic Growth?’’, *Innovations: Technology, Governance, Globalization*,**1**(1), pp.97-107

Acs, Z., Audretsch David B (2010) , *International Handbook Series on Entrepreneurship, VOLUME 5*, London, Springer

Adler, P., (2001). ‘‘Market, Hierarchy, and Trust: The Knowledge Economy and the Future of Capitalism’’ <http://www-bcf.usc.edu/~padler/research/MHT-1.pdf>

Alkan, R.M., (2015) ‘‘Entrepreneurship Education at Universities: Suggestion for A Model Using Financial Support’’

Andersson, T., G., Curley Martin , Piero, Formica (2010), *Knowledge-Driven Entrepreneurship, The Key to Social and Economic Transformation*, USA, Springer

Bae, T.J., Qian Shanshan , Miao Chao, Fiet James O. (2014), ‘‘The Relationship Between Entrepreneurship Education and Entrepreneurial Intentions: A Meta-Analytic Review’’ ,pp.217-254,https://www.researchgate.net/profile/Chao_Miao2/publication/260532516

[The_Relationship_Between_Entrepreneurship_Education_and_Entrepreneurial_Intentions_A_Meta-Analytic_Review/links/59fd204eaca272347a23d9b8/The-Relationship-Between-Entrepreneurship-Education-and-Entrepreneurial-Intentions-A-Meta-Analytic-Review.pdf](https://www.researchgate.net/publication/260532516)

Βασιλειάδης, Β.Α., (2009), *Η συμβολή της εκπαίδευσης και της κατάρτισης στην Επιχειρηματικότητα. Προσδιοριστικοί παράγοντες και διαφορές φύλου*, Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Bateman/Snell (2014), *Διοίκηση επιχειρήσεων (8^η έκδοση)*, Αθήνα Τζιόλλα

Bateman/Snell, (2017) *Διοίκηση επιχειρήσεων (11^η έκδοση)*, Αθήνα: Τζιόλλα

Blanchflower, D.G., Oswald Andrew (1998), ‘‘Entrepreneurship and the Youth Labour Market Problem: A Report for the OECD’’, pp1-27
<https://www.dartmouth.edu/~blnchflr/papers/OECD.pdf>

Bjerke, B., (2007), *Understanding Entrepreneurship*, England, Edward Elgar Pub

Bikse, V., Riemere Inga , Rivza Baiba (2013) , ‘‘The Improvement of Entrepreneurship Education Management in Latvia’’ ,pp.69-76

<https://core.ac.uk/download/pdf/82328086.pdf>

Brown, R., (2016), ‘‘Mission Impossible? Entrepreneurial Universities and Peripheral Regional Innovation Systems ‘’, pp.1-32
https://research-repository.st-andrews.ac.uk/bitstream/handle/10023/11596/Brown_MissionImpossible_I_I_AM.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Block, J., Wagner Marcus (2010), ‘‘NECESSITY AND OPPORTUNITY ENTREPRENEURS IN GERMANY: CHARACTERISTICS AND EARNINGS DIFFERENTIALS’’, *Schmalenbach Business Review*, **62**(1), pp. 154-174

Bosma, N., Stam Erik ,Wennekersf Sander (2010), ‘‘ Intrapreneurship - An international study’’,pp.1-29
<https://pdfs.semanticscholar.org/3c1c/9fdd4837511cea9b789f224d27691eadcea1.pdf>

Cohen B., .Winn Monika (2004), ‘‘Market imperfections, opportunity and sustainable entrepreneurship ‘’, *Journal of Business Venturing* **22** (2007),pp. 29 – 49.

Dabić, M., Švarc Jadranka & González-Loureiro Miguel (2016), *Entrepreneurial Universities in Innovation-Seeking Countries Challenges and Opportunities*, USA, Palgrave Macmillan US

Δενιόζος, Δ., (2010), ‘‘ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ, Αποτύπωση Δεδομένων, Συγκριτική Ανάλυση, Προτάσεις’’, <http://www.corallia.org/images/stories/documents/Events-2010-12-14-doc001.pdf>

Dees, J.G., (1998), ‘‘The Meaning of Social Entrepreneurship ‘’.

Drucker, P., (2012), ‘‘Post Capitalist Society’’,pp.1-13

<http://www.tramuntalegria.com/wp-content/uploads/2017/06/Peter-F.-Drucker-Post-capitalist-society.pdf>

Ellis, K., and Williams Carolin (2011), ‘‘Maximising impact of youth entrepreneurship support in different contexts’’,pp.1-108

<https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/7728.pdf>

EKT (2015), “Οι διδάκτορες στην Ελλάδα: σταδιοδρομία και κινητικότητα”, http://metrics.ekt.gr/sites/metrics/files/CDH_2015_Greece_el.pdf

Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης, (2018), “Βασικοί δείκτες για την καινοτομία στις ελληνικές επιχειρήσεις, 2014-2016”,

http://metrics.ekt.gr/sites/metrics/files/CISstatistics_preliminary2014-2016_el-1.pdf

Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, (Αθήνα 2018), “Στατιστικά στοιχεία για τους διδάκτορες που αποφοίτησαν από τα ελληνικά ΑΕΙ το 2016 ” , http://metrics.ekt.gr/sites/metrics/files/EKT_PhDstatistics2016_el.pdf

Ευστράτογλου, Α., (2016), “Παραγωγικό σύστημα και ανθρώπινο δυναμικό στην Ελλάδα το νέο αιώνα”, <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/athen/12900.pdf>

Farinelli, F., Bottini, M., Akkoyunlu Sule, Aerni Philipp (2013), “Green entrepreneurship: the missing link towards a greener economy”, pp.1-16 https://www.wti.org/media/filer_public/dc/7e/dc7ea808-1b14-420a-a561-83b762169cb5/2013_17_final_nccr_green_economy_2013_01.pdf

Fairlie, R., & Fossen Frank (2018), “Opportunity versus Necessity Entrepreneurship: Two Components of Business Creation”, pp.1-45 ,<http://ftp.iza.org/dp11258.pdf>

Florida, R., (2005), *The Flight of the Creative Class*, New York, HarperCollins Publishers Inc

Fuentelsaz, L., González Consuelo, Maicas Juan, Montero Javier (2015), “How different formal institutions affect opportunity and necessity entrepreneurship”, *Business Research Quarterly*, 18(1), pp.246-258

German Institute for economic research, (2016)

“Η ΕΡΕΥΝΑ ΩΣ ΜΟΧΛΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ”

https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2016/11/research_policy_gr_28-11_2.pdf

Guerrero, M, Urbano David , Cunningham James, Organ Damien (2012), “Entrepreneurial Universities in Two European Regions: A Case Study Comparison ”, *The Journal of Technology Transfer*, 39(1), pp. 415–434

Ζήκου, Β. Ε., (2018), *Επιχειρηματικότητα: Μια Διαπεριφερειακή και Διακρατική Οικονομική Διερεύνηση*, Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Habib S., Mortazavia, Bahramib Mahdi, , Azad Islamic (2012), “Integrated Approach to Entrepreneurship – Knowledge based Economy: A Conceptual Model “, pp.281-287, https://ac.els-cdn.com/S1877042812009123/1-s2.0-S1877042812009123-main.pdf?_tid=e3fe0b1e-afa3-4936-9342-6be480aa066b&acdnat=1547999374_4d4c2e1530e39bad84ce794cac062247

Harkema, S., Popescu Florentin (2015) , "Entrepreneurship education for adults: a case-study",pp.213-220 ,

https://ac.els-cdn.com/S1877042815055652/1-s2.0-S1877042815055652-main.pdf?_tid=b3cead16-383c-4f38-88c7-3f69330d4054&acdnat=1548004224_e253511249cad984de88321c809acca7

Etzkowitz, H., (2008), *The Triple Helix University–Industry–Government Innovation in Action*, New York, Routledge

Harding, R. and Jones-Evans, D. and Hart, M. and Levie, J.D. (2008) ‘‘Global Entrepreneurship Monitor United Kingdom’’, 2007 Executive Report, pp.1-21 <https://testprints.strath.ac.uk/16073/1/GEM%2520UK%25202007%2520Report.pdf>

Hayter, C., (2013), “Conceptualizing Knowledge-based Entrepreneurship Networks: Perspectives from the Literature “

Hirsch-Kreinsen, H., Schwinge Isabel (2014), *Knowledge-Intensive Entrepreneurship in Low-Tech Industries*, Northampton, Edward Elgar Publishing Inc

Holliday C., Vest Charles, Savitz Maxine, Budinger Thomas, Narayanamurti Venkatesh , C.D. (Dan) Mote Jr., (2013), “The BRIDGE,NATIONAL ACADEMY OF ENGINEERING” ,pp.1-88 ,<https://www.nae.edu/File.aspx?id=88638>

Καλογήρου Γιάννης., Τσακανίκας Άγγελος, Σιώκας Ευάγγελος, Παναγιωτόπουλος Παναγιώτης, Πρωτόγερου Αιμιλία, Μαυρωτάς Γιώργος (2015), “Οργάνωση και Διοίκηση Επιχειρήσεων για Μηχανικούς”

Καλογήρου Γιάννης., Καστέλλη Ιωάννα, Πρωτόγερου Αιμιλία, Τσακανίκας Άγγελος (2017), “ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΤΟΥ ΕΜΠ”

http://liee.ntua.gr/wp-content/uploads/2018/01/%CE%AD%CE%BA%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%B7-%CE%B1%CF%80%CE%BF%CF%84%CE%B5%CE%BB%CE%B5%CF%83%CE%BC%CE%AC%CF%84%CF%89%CE%BD-%CE%AD%CF%81%CE%B5%CF%85%CE%BD%CE%B1%CF%82_2017.pdf

Καλογήρου Γιάννης, (2017), "Έρευνα-Καινοτομία: Ο ρόλος του μελετητικού-συμβουλευτικού κλάδου στην αλυσίδα παραγωγής και αξιοποίησης της γνώσης"

<http://liee.ntua.gr/wp-content/uploads/2018/03/%CE%9A%CE%B1%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AE%CF%81%CE%BF%CF%85-%CE%93%CE%B9%CE%AC%CE%BD%CE%BD%CE%B7%CF%82-%CE%A3%CE%95%CE%93%CE%9C-2017-%CE%95%CE%A1%CE%95%CE%A5%CE%9D%CE%91-%CE%9A%CE%91%CE%99%CE%9D%CE%9F%CE%A4%CE%9F%CE%9C%CE%99%CE%91-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%9C%CE%95%CE%9B%CE%A3%CE%A5%CE%9C%CE%92-%CE%B8%CE%95%CE%A3%CE%A3%CE%91%CE%9B%CE%9F%CE%9D%CE%8A%CE%9A%CE%97-29-%CE%A3%CE%B5%CF%80%CF%84%CE%B5%CE%BC%CE%B2%CF%81%CE%AF%CE%BF%CF%85.pdf>

Κανέλλος, Ν.Σ., (2015), *Καινοτομία και επιχειρηματικότητα που βασίζεται στη γνώση στους κλάδους υψηλών*, Διδακτορική διατριβή, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (ΕΜΠ)

Καραγκούνη, Γ., (2016), *Knowledge intensive entrepreneurship, innovation and production technologies in low-technology industries*, Διδακτορική διατριβή, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (ΕΜΠ)

Karanassios, N., Pazarskis Michail, Mitsopoulos Konstantinos and Christodoulou Petros (2006), "EU strategies to encourage youth entrepreneurship: Evidence from higher education in Greece", *Industry and Higher Education*, 20(1), pp.43-50

Kevehazi, K., (2016) "Importance of Female Entrepreneurship", https://kgk.uni-obuda.hu/sites/default/files/10_Kevehazi.pdf

Κορρές, Γ., (2015), *Επιχειρηματικότητα και Ανάπτυξη*, Αθήνα: Σύνδεσμος ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών

Κουλουμπή, Ν., "Νέοι Απόφοιτοι ΕΜΠ και Αγορά Εργασίας", Έρευνα για την ένταξη στην αγορά εργασίας και την επαγγελματική εξέλιξη των νέων αποφοίτων του ΕΜΠ (2002 - 2010)

http://sep4u.gr/wp-content/uploads/emp_apasxolisi_meleti_2015.pdf

Κυριαζόπουλος Π.Γ (2000), *Η σύγχρονη επιχείρηση στο ξεκίνημα του 21^{ου} αιώνα*, Αθήνα: Σύγχρονη Εκδοτική

Λιάγκουρας Γ., Μανδαράκα Μ. (2004), "Νέες διαδρομές για νέους Μηχανικούς: Η επιχειρηματική δραστηριότητα" http://library.tee.gr/digital/m2104/m2104_liagouras.pdf

Λιούκας, Σ., Βουδούρη, Ε., Γκούρας, Α., Λαντζούνη, Π., (2009), "Η ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, Συγκριτική αξιολόγηση με διεθνείς δείκτες, πολιτικές, προτάσεις στρατηγικής",

http://sev4enterprise.org.gr/wp-content/uploads/2014/12/Report_on_Innovation_gr1.pdf

Malerba, F., Caloghirou Yannis, McKelvey Maureen and Radosevic Slavo (2015) ,*Dynamics of Knowledge- Intensive Entrepreneurship Business strategy and public policy*, ,England, Routledge

Μαντζάρης Γιάννης (2011), *Σύγχρονο management επιχειρήσεων και οργανισμών*, Σέρρες: Δρ.Μαντζάρης Ιωάννης Καθηγητής ΤΕΙ Σερρών Τμήμα Λογιστικής

Marques, L.M., Cristina Albuquerque (2012), ‘‘ENTREPRENEURSHIP EDUCATION AND THE DEVELOPMENT OF YOUNG PEOPLE LIFE COMPETENCIES AND SKILLS ‘‘, pp.55-68

<http://www.acrn.eu/resources/Journals/Joe022012/201202c.pdf>

Markatou, M., (2015), ‘‘Incentives to Promote Entrepreneurship in Greece: Results Based on the ‘New Innovative Entrepreneurship’ Program’’, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 195 (1), pp. 1113 – 1122

Martina, C., Romita B.(2014), ‘‘Teaching entrepreneurship to educational sciences students’’,pp.4397-4400

https://ac.els-cdn.com/S1877042814009719/1-s2.0-S1877042814009719-main.pdf?_tid=fbdc8c14-96fe-4f92-aa16-07180f503919&acdnat=1548004025_076f066e5ee3b49b88d07adb7c573a6b

Matlay, H., (2006), ‘‘Researching entrepreneurship and education’’

Part 2: what is entrepreneurship education and does it matter?

Matlay, H., (2007), ‘‘Entrepreneurship education and training: an international perspective’’ ,*Journal of Small Business and Enterprise Development*, **14**(2),

Ματσαγγίδης, Χ.Μ., (2015), *Evaluating the tendency for entrepreneurship among university students*, Διδακτορική διατριβή,Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Moriano, J., Molero Fernando, Topa Gabriela, Mangin Jean-Pierre (2014), ‘‘The influence of transformational leadership and organizational identification on intrapreneurship’’, *International Entrepreneurship and Management Journal*,

Naudé, W.,(2008),‘‘Entrepreneurship in Economic Development’’, pp.1-45 <https://pdfs.semanticscholar.org/83dc/0215aba844381f2ee8254905139abcfaba97.pdf>,

Parker, S., 2009), ‘‘Intrapreneurship or Entrepreneurship?’’ ,pp.1-41 <http://ftp.iza.org/dp4195.pdf>

Παπαγιαννάκης Λ., Δαμίγος Δ. ,Καστέλλη Ι., Μαυρωτάς Γ. (2008), ‘‘Σπουδές Επιχειρηματικότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση: Προκλήσεις για ένα Ανώτατο Τεχνολογικό Ίδρυμα’’

Papayannakis L., Kastelli I. , Damigos D. & Mavrotas G. , ‘‘Fostering entrepreneurship education in engineering curricula in Greece. Experience and challenges for a Technical University’’,pp.1-17

<http://dime-licee.ntua.gr/full%20papers/dime4.pdf>

Peris-Ortiz, M., Jaime Alonso, Gómez José, M. Merigó-Lindahl, Carlos Rueda-Armengot (2017) ,*Entrepreneurial universities: Exploring the Academic and Innovative Dimensions of Entrepreneurship in Higher Education*, Switzerland, Springer

Peterman, N., Kennedy Jessica (2003), ‘‘Enterprise Education: Influencing Students’ Perceptions of Entrepreneurship’’

Poschke, M., (2012) ,‘‘Entrepreneurs out of necessity: a snapshot’’, https://markus-poschke.research.mcgill.ca/papers/mposchke_necentrepreneurs.pdf

Rosa, R., Kodithuwakku Sarath, Balunywa Waswa, ‘‘ENTREPRENEURIAL MOTIVATION IN DEVELOPING COUNTRIES: WHAT DOES ‘‘NECESSITY’’ AND ‘‘OPPORTUNITY’’ ENTREPRENEURSHIP REALLY MEAN?’’ <file:///C:/Users/ilias/Downloads/SSRN-id1310913.pdf>

Sánchez, J., (2013), ‘‘The Impact of an Entrepreneurship Education Program on Entrepreneurial Competencies and Intention’’, *Journal of Small Business Management*, 51(3), pp. 447–465

Σαχίνη Ε., Χρυσομαλλίδης Χ., Καραμπέκιος Ν., Μάλλιου Ν. (2016)

Έρευνα, Εκπαίδευση, Καινοτομία. ‘‘Διαστάσεις του Τριγώνου της Γνώσης στην Ελλάδα’’, http://metrics.ekt.gr/sites/metrics/files/EKT_KnowledgeTriangle_el.pdf

Schaper, M., (2002), ‘‘The Essence of Eco-preneurship’’, *Greener Management International*,

Salgado-Banda, H. (2005), ‘‘Entrepreneurship and Economic Growth: An Empirical Analysis’’, Dirección de Estudios Económicos, Dirección General de Investigación Económica, Banco de México

Silajdžić, I., Kurtagić, Midžić Sanda, Vučijak, Branko (2015), ‘‘Green entrepreneurship in transition economies: a case study of Bosnia and Herzegovina’’, *Journal of cleaner production* , 88(1) ,pp. 376-384

Spinelli, S., Jr., Adams Robert, Παπαδάκης Βασίλειος (2015), *Δημιουργία νεοφυρών επιχειρήσεων , Επιχειρηματικότητα για τον 21^ο αιώνα*, Αθήνα: Εκδόσεις Utopia

Stefanescu, D., On, A., (2012), ‘‘Entrepreneurship and sustainable development in European countries before and during the international crisis’’, 8th International Strategic Management Conference, Petru Maior University of Tirgu-Mures, Romania

Sondari, MC., (2014), ‘‘Is Entrepreneurship Education Really Needed?: Examining the Antecedent of Entrepreneurial Career Intention’’, pp.44-53

https://ac.els-cdn.com/S1877042814019624/1-s2.0-S1877042814019624-main.pdf?_tid=dc87a7b3-14f1-460a-bb01-434d7942e422&acdnat=1548004114_f82cc10960663893bf78899c8df8db6e

Sudharson, K., Mudassar Ahmed., Sermakanic, A.M., (2013), ‘‘An Organizational Perspective of Knowledge Communication in Developing Entrepreneurship Education for Engineering Students’’, pp590-597 <https://core.ac.uk/download/pdf/81130432.pdf>

Τάσης, Β., (2013), ‘‘Ανάλυση των χαρακτηριστικών των επιχειρήσεων εντάσεως γνώσης στην Ελλάδα’’, Διπλωματική εργασία, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (ΕΜΠ)

Τσακανίκας Άγγελος., Σταυράκη Σοφία, Βαλαβανιώτη (2018), ‘‘Ετήσια Έκθεση Επιχειρηματικότητας 2017-2018’’,

http://iobe.gr/docs/research/RES_02_21112018_REP_GR.pdf

Verheul, I., André van Stel , Roy Thurik (2006), ‘‘Explaining Female and Male Entrepreneurship at the Country Level ‘‘,

<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.320.1372&rep=rep1&type=pdf>

Τεχνικό Επιμελητήριο, (2014). Διαθέσιμο στο Ελλάδας <http://driveandtravel.gr/14-%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%84%CE%AC%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CF%80%CF%84%CF%85%CE%BE%CE%B7-%CE%B1%CF%80%CF%8C-%CF%84%CE%BF-%CF%84%CE%B5%CF%87%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C/>

Warnecke, T., (2013), ‘‘Entrepreneurship and Gender: An Institutional Perspective’’, *Journal of Economic Issues* , 47(1), pp.455-464

Wei-Loon, K., Juan Rizal Sa’arib, Izaidin Abdul Majidc, Kamariah Ismaild (2012), ‘‘Determinants of Entrepreneurial Intention Among Millennial Generation ‘‘, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 40(1), pp. 197 – 208

Welter, F., (2002), ‘‘The environment for female entrepreneurship in Germany’’, RENT XVI, 22-23 November, Barcelona, Spain

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ

ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ (για επιχειρηματίες)

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ	
ΤΗΛΕΦΩΝΟ	
e-mail	
Έτος απόκτησης πτυχίου	

1. Ερωτήσεις φίλτρου

1.1. Ποια είναι η τρέχουσα απασχόλησή σας; (μια επιλογή)
(q_entr_1.1)

1	Επιχειρηματίας	
2	Ελεύθερος επαγγελματίας/ αυτοαπασχολούμενος	
3	Σχέση εξαρτημένης εργασίας σε οργανισμό/ επιχείρηση του ιδιωτικού τομέα (μισθωτός)	
4	Σχέση εξαρτημένης εργασίας στο δημόσιο τομέα (μισθωτός)	
5	Άνεργος	
6	Δεν αναζητώ εργασία	

1.2. Έχετε ιδρύσει επιχείρηση μετά την αποφοίτησή σας;
(q_entr_1.2)

1	Ναι	2	Όχι
---	-----	---	-----

1.2.1 Εάν απαντήσατε ναι στην 1.2, η επιχείρηση αυτή:
(q_entr_1.2.1)

1. Βρίσκεται σε λειτουργία
2. Έχει διακόψει τη λειτουργία της

2. Γενικά χαρακτηριστικά της επιχείρησης

2.1 Ποια είναι η επωνυμία της επιχείρησης;

(q_entr_2.1)

2.2 Ποιο είναι το έτος ίδρυσης της επιχείρησης;

(q_entr_2.2)

2.3 Πού βρίσκεται η έδρα της;

2.3.1 Χώρα

(q_entr_2.3.1)

2.3.2 Πόλη

(q_entr_2.3.2)

2.4 Ποια είναι η νομική μορφή της επιχείρησης;

(q_entr_2.4)

1	Ατομική επιχείρηση	
2	Ο.Ε./Ε.Ε.	
3	Ι.Κ.Ε.	
4	Ε.Π.Ε.	
5	Α.Ε.	

2.5 Σε ποιόν τομέα οικονομικής δραστηριότητας ανήκει η επιχείρηση;

(q_entr_2.5)

1	Πρωτογενής τομέας (γεωργία, κτηνοτροφία, δασοκομία, αλιεία, ορυχεία, λατομεία)	8	Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών
---	--	---	---

2	Μεταποίηση	7	Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές υπηρεσίες
3	Ενέργεια (φυσικό αέριο, ανανεώσιμες πηγές κλπ)	9	Τουρισμός
4	Περιβάλλον	10	Ερευνητικές και συμβουλευτικές υπηρεσίες προς τρίτους
5	Κατασκευές	11	Εκπαίδευση
6	Εμπόριο (χονδρικό / λιανικό)	12	Άλλο [Προσδιορίστε]

2.6. Συνοπτική περιγραφή του επιχειρηματικού εγχειρήματος (Κύρια δραστηριότητα)
(q_entr_2.6)

.....

.....

.....

2.7. Ποιος είναι ο συνολικός αριθμός των εργαζομένων (χωρίς τους ιδρυτές)
(q_entr_2.7.1)

2.7.1	Πλήρους απασχόλησης	2.7.2	Μερικής απασχόλησης
-------	---------------------------	-------	---------------------------

Πόσοι από αυτούς είναι:

2.7.3 (q_entr_2.7.3)	Πτυχιούχοι ΑΕΙ/ΤΕΙ
2.7.4 (q_entr_2.7.4)	Κάτοχοι μεταπτυχιακού τίτλου
2.7.5 (q_entr_2.7.5)	Κάτοχοι διδακτορικού τίτλου

2.8 Χρησιμοποιείτε εξωτερικούς συνεργάτες σε τακτική βάση;
(q_entr_2.8)

2.8.1 Αν ναι, πόσους

(q_entr_2.8.1)

3. Χαρακτηριστικά του επιχειρηματία

3.1. Διαθέτετε μεταπτυχιακό ή διδακτορικό τίτλο σπουδών και σε ποια χώρα το αποκτήσατε;

	Ναι/όχι	Χώρα απόκτησης τίτλου
--	---------	-----------------------

ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΙ ΤΥΠΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΤΟΥ ΕΜΠ

Μεταπτυχιακός τίτλος σπουδών	3.1.1 (q_entr_3.1.1)	3.1.1α (q_entr_3.1.1a)
Διδακτορικό δίπλωμα	3.1.2 (q_entr_3.1.2)	3.1.2α (q_entr_3.1.2a)

3.2. Αν απαντήσατε ναι στην 3.1, παρακαλώ προσδιορίστε το αντικείμενο:

	Αντικείμενο των σπουδών	3.1.1β (q_entr_3.1.1b)	3.1.2β (q_entr_3.1.2b)
		Μεταπτυχιακός τίτλος	Διδακτορικό δίπλωμα
1	Της ειδικότητας των σπουδών σας		
2	Άλλης ειδικότητας μηχανικού		
3	Οικονομία και διοίκηση		
4	Συνδυασμός περισσότερων ειδικοτήτων		
5	Συνδυασμός ειδικοτήτων μηχανικού με οικονομία και διοίκηση		

3.3 Έχετε προηγούμενη επαγγελματική εμπειρία στον κλάδο δραστηριότητας της επιχείρησής σας;
(q_entr_3.3)

3.3.1 Αν ναι, πόσα έτη;.....
(q_entr_3.3.1)

3.4. Ποια ήταν η αμέσως προηγούμενη απασχόλησή σας πριν από την ίδρυση αυτής της επιχείρησης;
(q_entr_3.4)

1	Ιδιοκτήτης επιχείρησης που λειτουργεί	
2	Ιδιοκτήτης επιχείρησης που έχει σταματήσει να λειτουργεί	
3	Εργαζόμενος σε επιχείρηση που δραστηριοποιείται στον ίδιο κλάδο με την παρούσα επιχείρηση	
4	Εργαζόμενος σε επιχείρηση που δραστηριοποιείται σε διαφορετικό κλάδο από την παρούσα επιχείρηση	
5	Αυτοαπασχολούμενος	
6	Υπάλληλος στον δημόσιο τομέα	
7	Απασχολούμενος σε πανεπιστήμιο ή ερευνητικό ίδρυμα	
8	Ανεργος	
9	Κανένα από τα παραπάνω- αυτή είναι η πρώτη μου απασχόληση	

3.5. Υπάρχει κάποιος επιχειρηματίας στο στενό οικογενειακό σας κύκλο;
(q_entr_3.5)

1	Ναι	2	Όχι
---	-----	---	-----

4. Ίδρυση και λειτουργία της επιχείρησης

4.1 Ποιος ήταν ο κύριος λόγος που επιλέξατε να γίνετε επιχειρηματίας; [μία επιλογή]
(q_entr_4.1)

1	Για να αξιοποιήσετε μία επιχειρηματική ευκαιρία που θεωρήσατε σημαντική
2	Δεν υπήρχαν άλλες ευκαιρίες απασχόλησης
3	Συνδυασμός και των δύο παραπάνω

4.2 Ποιο από τα παρακάτω πιστεύετε πως είναι το πιο σημαντικό κίνητρο για την ανάληψη της επιχειρηματικής σας δραστηριότητας [μία επιλογή]
(q_entr_4.2)

1	Μεγαλύτερη ανεξαρτησία
2	Αύξηση ή διατήρηση του προσωπικού εισοδήματος
3	Αναζήτηση καλύτερων επαγγελματικών προοπτικών
4	Κανένα από αυτά

4.3. Από πού προήλθε η ιδέα για την ίδρυση της επιχείρησης; [έως δύο επιλογές]

4.3.1 (q_entr_4.3.1) Κύρια επιλογή		4.3.2 (q_entr_4.3.2) Δευτερεύουσα επιλογή
1	Ήταν συνέχεια οικογενειακής επιχείρησης	1
2	Από το αντικείμενο των σπουδών σας ή/και αυτό των συνεργατών σας	2
3	Από την προηγούμενη επαγγελματική απασχόληση	3
4	Από αξιοποίηση αποτελεσμάτων πρόσφατης ερευνητικής δραστηριότητας	4
5	Από αξιοποίηση ευκαιρίας στο πλαίσιο μιας σημαντικής τεχνολογικής αλλαγής	5
6	Από αξιοποίηση ευκαιρίας στο πλαίσιο μιας αλλαγής στο ρυθμιστικό/κανονιστικό πλαίσιο	6
7	Αναπαραγωγή κάποιας επιτυχημένης ιδέας που υπάρχει ήδη στην αγορά	7

4.4. Πόσα ήταν άτομα ίδρυσαν την επιχείρηση;
(q_entr_4.4)

4.4α Η ιδρυτική ομάδα της επιχείρησης σήμερα παραμένει η ίδια ;
(q_entr_4.4a)

1	Ναι	2	Όχι
---	-----	---	-----

4.5. Παρακαλώ αξιολογήστε τη σημασία των ακόλουθων παραγόντων στην ίδρυση της επιχείρησης

1: Καμία 2: Μικρή 3: Μέτρια 4: Μεγάλη 5: Πολύ μεγάλη

4.5.1 (q_entr_4.5.1)	Γνώση της τεχνολογίας στον συγκεκριμένο κλάδο/δραστηριότητα	☐
4.5.2 (q_entr_4.5.2)	Γνώση της αγοράς	☐
4.5.3 (q_entr_4.5.3)	Επαγγελματική εμπειρία στον ίδιο κλάδο	☐
4.5.4 (q_entr_4.5.4)	Επαγγελματικές σχέσεις	☐
4.5.5 (q_entr_4.5.5)	Πρωτοβουλίες ενθάρρυνσης επιχειρηματικότητας	☐
4.5.6 (q_entr_4.5.6)	Διαθεσιμότητα χρηματοδότησης	☐
4.5.7 (q_entr_4.5.7)	Ύπαρξη ενός αρκετά μεγάλου πελάτη	☐

4.6. Παρακαλώ εκτιμήστε το ποσοστό (%) της χρηματοδότησης από τις ακόλουθες πηγές για την ίδρυση της επιχείρησης

4.6.1 (q_entr_4.6.1)	Ίδιοι πόροι%
4.6.2 (q_entr_4.6.2)	Οικογενειακοί πόροι%
4.6.3 (q_entr_4.6.3)	Τραπεζικός δανεισμός%
4.6.4 (q_entr_4.6.4)	Εθνική/ευρωπαϊκή επιδότηση%
4.6.5 (q_entr_4.6.5)	Κεφάλαιο επιχειρηματικών συμμετοχών (venture capital)%
4.6.6 (q_entr_4.6.6)	Χρηματοδότηση από το πλήθος (Crowdfunding)%
4.6.7 (q_entr_4.6.7)	Άλλο	

4.7. Παρακαλώ αξιολογήστε σε ποιο βαθμό οι παράγοντες που ακολουθούν δυσκόλεψαν την υλοποίηση της επιχειρηματικής σας ιδέας

1: Καθόλου 2: Λίγο 3: Μέτρια 4: Πολύ 5: Πάρα πολύ

ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΙ ΤΥΠΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΤΟΥ ΕΜΠ

4.7.1 (q_entr_4.7.1)	Πρόσβαση σε χρηματοδότηση	
4.7.2 (q_entr_4.7.2)	Έλλειψη επιχειρηματικών δεξιοτήτων	
4.7.3 (q_entr_4.7.3)	Δυσκολία εύρεσης συνεργατών	
4.7.4 (q_entr_4.7.4)	Δεν υπήρχε ενδιαφέρον της αγοράς	
4.7.5 (q_entr_4.7.5)	Έλλειψη μηχανισμών υποστήριξης νέων επιχειρήσεων	
4.7.6 (q_entr_4.7.6)	Υπαρξη εδραιωμένων επιχειρήσεων στον κλάδο	
4.7.7 (q_entr_4.7.7)	Μη ευνοϊκό οικονομικό περιβάλλον	

4.8. Παρακαλώ σημειώστε ποιος είναι ο κυριότερος πελάτης της επιχείρησης; (μία επιλογή)
(q_entr_4.8)

1	Μεγάλες επιχειρήσεις (B2B)	
2	Μικρές επιχειρήσεις (B2B)	
3	Τελικοί καταναλωτές (B2C)	
4	Δημόσιοι οργανισμοί (B2G)	

4.9. Παρακαλώ σημειώστε το ποσοστό των πωλήσεων της επιχείρησης κατά την τελευταία διετία (2013-2014) στην

4.9.1 (q_entr_4.9.1)	Εγχώρια αγορά	
4.9.2 (q_entr_4.9.2)	Διεθνή αγορά	

4.10. Ποιές ήταν οι πωλήσεις της επιχείρησης κατά το τελευταίο οικονομικό έτος (2014);
(q_entr_4.10)

4.11. Παρακαλώ εκτιμήστε την αύξηση/μείωση των αποτελεσμάτων της επιχείρησης (δώστε ποσοστό %)

		4.11α	4.11β
		2013-2014	2015 (πρόβλεψη)
1	Πωλήσεις	(q_entr_4.11a1)%	(q_entr_4.11b1)%

ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΙ ΤΥΠΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΤΟΥ ΕΜΠ

2	Κέρδη	(q_entr_4.11a2) %	(q_entr_4.11b2)%
3	Απασχόληση	(q_entr_4.11a3) %	(q_entr_4.11b3)%
4	Εξαγωγές	(q_entr_4.11a4) %	(q_entr_4.11b4)%

4.12. Τα τελευταία δύο χρόνια η επιχείρησή σας έχει εισαγάγει νέα ή βελτιωμένα προϊόντα/ υπηρεσίες;
(q_entr_4.12)

1	Ναι	2	Όχι
---	-----	---	-----

4.12.α Αν ναι, τι ποσοστό του τζίρου σας αντιπροσωπεύουν τα νέα ή βελτιωμένα προϊόντα/ υπηρεσίες;
.....
(q_entr_4.12a)

4.13. Η επιχείρηση διαθέτει κάποια από τις παρακάτω μορφές κατοχύρωσης διανοητικής ιδιοκτησίας;
(σημειώστε αριθμό)

4.13.1 (q_entr_4.13.1)	Πατέντες	
4.13.2 (q_entr_4.13.2)	Copyrights	
4.13.3 (q_entr_4.13.3)	Εμπορικά σήματα (trademarks)	
4.13.4 (q_entr_4.13.4)	Βιομηχανικό σχέδιο	
4.13.5 (q_entr_4.13.5)	Μέθοδοι creative commons	

4.14. Παρακαλώ αξιολογήστε σε ποιο βαθμό οι ακόλουθοι παράγοντες δυσχεραίνουν την λειτουργία και την μεγέθυνση της επιχείρησης

1: Καθόλου 2: Λίγο 3: Μέτρια 4: Πολύ 5: Πάρα πολύ

4.14.1 (q_entr_4.14.1)	Πρόσβαση σε εξειδικευμένο προσωπικό	
4.14.2 (q_entr_4.14.2)	Διοικητικές δεξιότητες της επιχείρησης	
4.14.3 (q_entr_4.14.3)	Έντονος ανταγωνισμός στο πεδίο που δραστηριοποιείστε	
4.14.4 (q_entr_4.14.4)	Ελλείψεις σε τεχνολογική υποδομή και υποδομή E&A (AEI, ερευνητικά κέντρα)	

4.14.5 (q_entr_4.14.5)	Μισθολογικό και μη μισθολογικό κόστος	
4.14.6 (q_entr_4.14.6)	Κόστος πρώτων υλών και ενδιάμεσων εισροών	
4.14.7 (q_entr_4.14.7)	Ύψος φορολογίας	
4.14.8 (q_entr_4.14.8)	Μεταβλητότητα φορολογίας	
4.14.9 (q_entr_4.14.9)	Γραφειοκρατία	
4.14.10 (q_entr_4.14.10)	Διαφθορά	
4.14.11 (q_entr_4.14.11)	Οικονομική κρίση	

4.15. Θα σας ενδιέφερε να εγκαταλείψετε την επιχειρηματική σας δραστηριότητα αν είχατε την ευκαιρία να εργαστείτε ως μισθωτός;
(q_entr_4.15)

1	Ναι	2	Όχι
---	-----	---	-----

5. Η συμβολή των σπουδών στην ανάληψη επιχειρηματικής δράσης

5.1. Παρακαλώ αξιολογήστε σε ποιο βαθμό οι σπουδές σας στο ΕΜΠ;

1: Καθόλου 2: Λίγο 3: Μέτρια 4: Πολύ 5: Πάρα πολύ

5.1.1 (q_entr_5.1.1)	Σχετίζονται με το αντικείμενο της επιχειρηματικής σας δραστηριότητας	☐
5.1.2 (q_entr_5.1.2)	Συνέβαλαν στη δημιουργία και διοίκηση της επιχείρησης	☐

5.2. Ποιο από τα ακόλουθα αντικείμενα διδαχθήκατε:

1: Στις προπτυχιακές σπουδές στο ΕΜΠ (q_entr_5.2.1) 2: Σε μεταπτυχιακές σπουδές (q_entr_5.2.2) 3: Μέσω συμπληρωματικής επιμόρφωσης (q_entr_5.2.3)

1	Γενικές γνώσεις οικονομικών	☐
2	Οργάνωση και διοίκηση επιχειρήσεων	☐
3	Στρατηγική των επιχειρήσεων	☐

4	Μάρκετινγκ και έρευνα αγοράς	☐
5	Χρηματοοικονομικά	☐
6	Οργάνωση και διοίκηση έργων	☐
7	Ανάλυση ρίσκου	☐
8	Λήψη αποφάσεων και επιχειρησιακή έρευνα	☐
9	Διαχείριση της τεχνολογίας και καινοτομίας	☐
10	Επιχειρηματικότητα	☐
11	Κανένα από τα παραπάνω	☐

5.3. Βαθμολογείστε τις 3 πιο σημαντικές ακόλουθες δεξιότητες που σχετίζονται με την άσκηση της επιχειρηματικής σας δραστηριότητας; (1: Εξαιρετικά σημαντική 2: Πολύ Σημαντική 3: Σημαντική)

5.3.1 (q_entr_5.3.1)	Ηγετικές δεξιότητες, ανάληψη πρωτοβουλιών	☐
5.3.2 (q_entr_5.3.2)	Ικανότητα επικοινωνίας και συνεργασίας με τρίτους	☐
5.3.3 (q_entr_5.3.3)	Ικανότητα επίλυσης προβλημάτων	☐
5.3.4 (q_entr_5.3.4)	Δημιουργική σκέψη	☐
5.3.5 (q_entr_5.3.5)	Δεξιότητες μάρκετινγκ (ανάλυση αγοράς και ανταγωνισμού, προώθηση πωλήσεων)	☐
5.3.6 (q_entr_5.3.6)	Ικανότητα σύνταξης και αξιοποίησης επιχειρηματικού σχεδίου (business plan)	☐
5.3.7 (q_entr_5.3.7)	Διοικητικές ικανότητες	☐
5.3.8 (q_entr_5.3.8)	Ικανότητες χρηματο-οικονομικής διαχείρισης	☐
5.3.9 (q_entr_5.3.9)	Ετοιμότητα για ανάληψη επιχειρηματικού ρίσκου	☐

ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ ΠΟΛΥ!

ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΤΟΥ ΕΜΠ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ (για μη επιχειρηματίες)

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ	
ΤΗΛΕΦΩΝΟ	
e-mail	
Έτος απόκτησης πτυχίου	

6. Ερωτήσεις για μη επιχειρηματίες

6.1. Διαθέτετε μεταπτυχιακό ή διδακτορικό τίτλο σπουδών και σε ποια χώρα το αποκτήσατε;

	Ναι/όχι	Χώρα απόκτησης τίτλου
Μεταπτυχιακός τίτλος σπουδών	6.1.1 (q_n_entr_6.1.1)	6.1.1α (q_n_entr_6.1.1α)
Διδακτορικό δίπλωμα	6.1.2 (q_n_entr_6.1.2)	6.1.2α (q_n_entr_6.1.2α)

Αν απαντήσατε ναι στην 6.1, παρακαλώ προσδιορίστε το αντικείμενο:

	Αντικείμενο των σπουδών	6.1.1β	6.1.2β
		Μεταπτυχιακός τίτλος (q_n_entr_6.1.1b)	Διδακτορικό δίπλωμα (q_n_entr_6.1.2b)
1	Της ειδικότητας των σπουδών σας		
2	Άλλης ειδικότητας μηχανικού		
3	Οικονομία και διοίκηση		
4	Συνδυασμός περισσότερων ειδικοτήτων		
5	Συνδυασμός ειδικοτήτων μηχανικού με οικονομία και διοίκηση		

6.2. Ποιο από τα ακόλουθα αντικείμενα διδαχθήκατε:

1: Στις προπτυχιακές σπουδές στο ΕΜΠ
(q_n_entr_6.2.1)

2: Σε μεταπτυχιακές σπουδές
(q_n_entr_6.2.2)

3: Μέσω συμπληρωματικής επιμόρφωσης
(q_n_entr_6.2.3)

1	Γενικές γνώσεις οικονομικών	☐
---	-----------------------------	--------------------------

ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΙ ΤΥΠΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΤΟΥ ΕΜΠ

2	Οργάνωση και διοίκηση επιχειρήσεων	☐
3	Στρατηγική των επιχειρήσεων	☐
4	Μάρκετινγκ και έρευνα αγοράς	☐
5	Χρηματοοικονομικά	☐
6	Οργάνωση και διοίκηση έργων	☐
7	Ανάλυση ρίσκου	☐
8	Λήψη αποφάσεων και επιχειρησιακή έρευνα	☐
9	Διαχείριση της τεχνολογίας και καινοτομίας	☐
10	Επιχειρηματικότητα	☐

6.3. Υπάρχει επιχειρηματίας στο στενό οικογενειακό σας κύκλο;
(q_n_entr_6.3)

1	Ναι	2	Όχι
---	-----	---	-----

6.4. Παρακαλώ αξιολογήστε σε ποιο βαθμό οι ακόλουθοι παράγοντες λειτούργησαν αποτρεπτικά στην ανάληψη επιχειρηματικής δράσης

	1: Καθόλου	2: Λίγο	3: Μέτρια	4: Πολύ	5: Πάρα πολύ
6.4.1 (q_n_entr_6.4.1)	Άλλες προτεραιότητες				☐
6.4.2 (q_n_entr_6.4.2)	Φόβος αποτυχίας				☐
6.4.3 (q_n_entr_6.4.3)	Αδυναμία εύρεσης χρηματοδότη				☐
6.4.4 (q_n_entr_6.4.4)	Έλλειψη γνώσεων σχετικά με τη δημιουργία, λειτουργία και διοίκηση μίας επιχείρησης				☐
6.4.5 (q_n_entr_6.4.5)	Αδυναμία εύρεσης συνεργατών				☐
6.4.6 (q_n_entr_6.4.6)	Υψηλός ανταγωνισμός				☐
6.4.7 (q_n_entr_6.4.7)	Δυσκολίες που προέκυψαν από το ευρύτερο θεσμικό περιβάλλον που ρυθμίζει τα της δημιουργίας επιχειρήσεων				☐
6.4.8 (q_n_entr_6.4.8)	Υψηλή ικανοποίηση και αποδοχές σε άλλη απασχόληση				☐

6.4.9 (q_n_entr_6.4.9)	Οικονομική κρίση	☐
---------------------------	------------------	--------------------------

6.6. Θα σκεφτόσασταν στο μέλλον να γίνετε επιχειρηματίας;
(q_n_entr_6.5)

1	Ναι	2	Όχι
---	-----	---	-----

ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ ΠΟΛΥ!

ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΤΟΥ ΕΜΠ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ (για πρώην επιχειρηματίες)

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ	
ΤΗΛΕΦΩΝΟ	
e-mail	
Έτος απόκτησης πτυχίου	

.....

7. Ερωτήσεις για πρώην επιχειρηματίες

.....

7.1. Διαθέτετε μεταπτυχιακό ή διδακτορικό τίτλο σπουδών και σε ποια χώρα το αποκτήσατε;

	Ναι/όχι	Χώρα απόκτησης τίτλου
--	---------	-----------------------

ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΙ ΤΥΠΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΤΟΥ ΕΜΠ

Μεταπτυχιακός τίτλος σπουδών	7.1.1 (q_p_entr_6.1.1)	7.1.1α (q_p_entr_6.1.1a)
Διδακτορικό δίπλωμα	7.1.2 (q_p_entr_6.1.2)	7.1.2α (q_p_entr_6.1.2a)

Αν απαντήσατε ναι στην 6.1, παρακαλώ προσδιορίστε το αντικείμενο:

	Αντικείμενο των σπουδών	7.1.1β	7.1.2β
		Μεταπτυχιακός τίτλος (q_p_entr_7.1.1b)	Διδακτορικό δίπλωμα (q_p_entr_7.1.2b)
1	Της ειδικότητας των σπουδών σας		
2	Άλλης ειδικότητας μηχανικού		
3	Οικονομία και διοίκηση		
4	Συνδυασμός περισσότερων ειδικοτήτων		
5	Συνδυασμός ειδικοτήτων μηχανικού με οικονομία και διοίκηση		

7.2. Ποιο από τα ακόλουθα αντικείμενα διδαχθήκατε:

1: Στις προπτυχιακές σπουδές στο ΕΜΠ
(q_p_entr_7.2.1)

2: Σε μεταπτυχιακές σπουδές
(q_p_entr_7.2.2)

3: Μέσω συμπληρωματικής επιμόρφωσης
(q_p_entr_7.2.3)

1	Γενικές γνώσεις οικονομικών	☐
2	Οργάνωση και διοίκηση επιχειρήσεων	☐
3	Στρατηγική των επιχειρήσεων	☐
4	Μάρκετινγκ και έρευνα αγοράς	☐
5	Χρηματοοικονομικά	☐
6	Οργάνωση και διοίκηση έργων	☐
7	Ανάλυση ρίσκου	☐
8	Λήψη αποφάσεων και επιχειρησιακή έρευνα	☐
9	Διαχείριση της τεχνολογίας και καινοτομίας	☐
10	Επιχειρηματικότητα	☐

7.3. Υπάρχει επιχειρηματίας στο στενό οικογενειακό σας κύκλο;
(q_p_entr_7.3)

ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΙ ΤΥΠΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΤΟΥ ΕΜΠ

1	Ναι	2	Όχι
----------	-----	----------	-----

7.4 Ποιο ήταν το ίδρυσης της επιχείρησης;
(q_p_entr_7.4)

7.5 Ποιο ήταν το έτος παύσης λειτουργίας της επιχείρησης;
(q_p_entr_7.5)

7.6 Ποια ήταν η νομική μορφή της επιχείρησης;
(q_p_entr_7.6)

1	Ατομική επιχείρηση	
2	Ο.Ε./Ε.Ε.	
3	Ι.Κ.Ε.	
4	Ε.Π.Ε.	
3	Α.Ε.	

7.7 Σε ποιον τομέα οικονομικής δραστηριότητας ανήκε η επιχείρηση;
(q_p_entr_7.7)

1	Πρωτογενής τομέας (γεωργία, κτηνοτροφία, δασοκομία, αλιεία, ορυχεία, λατομεία)	8	Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών
2	Μεταποίηση	7	Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές υπηρεσίες
3	Ενέργεια (φυσικό αέριο, ανανεώσιμες πηγές κλπ)	9	Τουρισμός
4	Περιβάλλον	10	Ερευνητικές και συμβουλευτικές υπηρεσίες προς τρίτους
5	Κατασκευές	11	Εκπαίδευση
6	Εμπόριο (χονδρικό / λιανικό)	12	Άλλο [Προσδιορίστε]

7.8 Συνοπτική περιγραφή του επιχειρηματικού εγχειρήματος (Κύρια δραστηριότητα)
(q_p_entr_7.8)

.....

.....

.....

7.9 Ποιος ήταν ο συνολικός αριθμός των εργαζομένων πλήρους απασχόλησης της επιχείρησης; (Χωρίς τους ιδρυτές)
(q_p_entr_7.9)

7.10. Παρακαλώ αξιολογήστε σε ποιο βαθμό οι ακόλουθοι παράγοντες συντέλεσαν στη διακοπή της επιχειρηματικής σας δραστηριότητας

	1: Καθόλου	2: Λίγο	3: Μέτρια	4: Πολύ	5: Πάρα πολύ
7.10.1 (q_p_entr_7.10.1)	Εύρεση εργασίας σε επιχείρηση ή άλλο οργανισμό				☐
7.10.2 (q_p_entr_7.10.2)	Πώληση της επιχείρησης				☐
7.10.3 (q_p_entr_7.10.3)	Ανεπάρκεια εσόδων για χρηματοδότηση της μεγέθυνσης της επιχείρησης				☐
7.10.4 (q_p_entr_7.10.4)	Ανταγωνισμός στο πεδίο που δραστηριοποιείστε				☐
7.10.5 (q_p_entr_7.10.5)	Τεχνολογικές εξελίξεις που απαξίωσαν το προϊόν ή την υπηρεσία σας				☐
7.10.6 (q_p_entr_7.10.6)	Αδυναμία παρακολούθησης αλλαγών στις προτιμήσεις ή ανάγκες των πελατών				☐
7.10.7 (q_p_entr_7.10.7)	Δυσκολίες που προέκυψαν από το ευρύτερο θεσμικό περιβάλλον				☐
7.10.8 (q_p_entr_7.10.8)	Οικονομική κρίση				☐
7.10.9 (q_p_entr_7.10.9)	Προσωπικοί λόγοι / άλλες προτεραιότητες				☐

7.11 Θα σκεφτόσασταν στο μέλλον να ανοίξετε νέα επιχείρηση;
(q_p_entr_7.11)

1	Ναι	2	Όχι
---	-----	---	-----

ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ ΠΟΛΥ!